ПРИВАТНЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО
«ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«МІЖРЕГІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ»
ЛЬВІВСЬКИЙ ІНСТИТУТ

«ПРОБЛЕМИ ДЕРЖАВОТВОРЕННЯ В УКРАЇНІ – 2020. АНТИКОРУПЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ»

Матеріали доповідей
Наукового семінару до дня спеціаліста-правника
(м. Львів, 8 жовтня 2020 р.)

Львів – 2020

Затверджено до друку Вченою радою Львівського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП»
(протокол № 03/20/21 від 30 жовтня 2020 р.)

УДК 340
П 781

Проблеми державотворення в Україні – 2020. Антикорупційна діяльність : матеріали доповідей Наукового семінару до дня спеціаліста-правника (м. Львів, 8 жовтня 2020 р.). Львів : Львівський інститут ПрАТ «ВНЗ «МАУП», 2020. 273 с.

Збірник містить тези доповідей, які були оприлюднені на Науковому семінарі до дня спеціаліста-правника «Проблеми державотворення в Україні – 2020», який відбувся 8 жовтня 2020 р. у Львівському інституті Приватного акціонерного товариства «Вищий навчальний заклад «Міжрегіональна Академія управління персоналом».

Збірник розрахований на наукових, науково-педагогічних працівників вищих навчальних закладів, наукових установ, студентів, аспірантів, практичних працівників.

Відповідальний за випуск:
директор Львівського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП» Лелик Л. І.

УДК 340
П 781

Повну відповідальність за зміст поданого матеріалу несуть автори

© Львівський інститут
ПрАТ «ВНЗ «МАУП», 2020

Шановні гості, дорогі співробітники, учасники Наукового семінару !

Раді вітати Вас на засіданні Наукового семінару до дня спеціаліста-правника «Проблеми державотворення в Україні – 2020. Антикорупційна діяльність» у Львівському інституті Приватного акціонерного товариства «Вищий навчальний заклад «Міжрегіональна Академія управління персоналом». Від імені адміністрації Львівського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП» я сердечно вітаю всіх учасників. Складаю подяку всім тим, хто своєю активною працею долучився до того, щоб цей науковий захід відбувся на високому науковому й організаційному рівнях.

Вже стало доброю традицією проведення Наукового семінару в стінах нашого Інституту. Всі наші зусилля направлені на плекання науково обдарованої молоді, адже саме вона є тією рушійною силою, яка може вивести розвиток держави на якісно новий рівень, і у правовому, соціально-економічному, науковому, культурному, освітньому напрямку. Нам приємно, що до даного наукового заходу щороку долучаються фахівці в галузі юриспруденції, педагоги, представники наукової еліти. Уся наша команда – колектив Львівського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП» переконані, що інтелект – найцінніший скарб нашої держави.

Недоліки та прогалини чинного законодавства вимагають термінового вирішення, а результати наших наукових досліджень в юридичній науці можуть слугувати надійним ґрунтом для ефективних реформ у цій сфері. Наука розвивається та потребує подальшого обговорення проблем та фундаментальних питань права, історико-теоретичних та філософських проблем юридичної науки, проблем та перспектив розвитку галузей права в Україні, питань удосконалення законодавства, перспектив правових реформ, становлення та розвитку основних державних інститутів, економічних перспектив розвитку суспільства в умовах формування ринкових відносин та становлення правової держави, філософсько-правових та психологічних проблем реалізації правових норм в умовах сьогодення. Сподіваємось, що в процесі роботи Наукового семінару знайдуть своє вирішення актуальні на даний час проблеми юридичної науки.

Бажаю нам плідної праці та інтелектуального задоволення, радості від зустрічі з однодумцями, наукових звершень.

Директор Львівського інституту
ПрАТ «ВНЗ «МАУП»
кандидат економічних наук, доцент,
професор МКА Лелик Л. І.

Граб М. І.
к.ю.н., доцент кафедри права
Львівського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП»

Бавдис Ю. Б.
студент другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності 081 «Право»
Львівського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП»

КРИМІНАЛІСТИЧНА ПРОФІЛАКТИКА КРАДІЖОК ОСОБИСТОГО МАЙНА ПАСАЖИРІВ ЗАЛІЗНИЧНОГО ТРАНСПОРТУ УКРАЇНИ

Залізнична галузь в Україні є базовою галуззю національної економіки, що має великий вплив на розвиток в виробничій і соціальній сферах, тому здійснюється процедура поетапної інтеграції Української залізниці до загальноєвропейської і світової транспортних систем, що буде сприяти стимуляції притоку іноземного капіталу, соціально-економічного розвитку регіонів, та сприятиме у створенні робочих місць. Проте із розвитком ринкових відносин збільшується криміногенне становище, що впливає на діяльність зазначеного транспорту як суб'єкта господарювання. Що може завдати істотної шкоди економіці в цілому та становищі України на міжнародному ринку як держави що здійснює транзитні перевезення, а також має великий вплив на погіршення соціально-психологічного клімату в національному суспільстві.

В останній період позиція щодо криміналістичної профілактики злочинних дій, що відбувається на пасажирських перевезень стає винятково актуалізованим, через те, що збільшилась злочинність, її кількісні показники мають місце суттєві удосконалення способів виконання злочинних дій, значно підвищилась вправність злочинців, їх високо технічна оснащеність та зухвалість при вчиненні протиправних

діянь. Тому криміналістична профілактика чітко закріплюється у криміналістичній науці, що має на меті звернення уваги на ключові проблеми суспільства.

Щодо криміналістичної профілактики таємних викрадень особистого майна в пасажирів залізничного транспорту в Україні, необхідним є виділити особливу своєрідність у побудові її структурних елементів в методиці розслідування, що полягає в тому, що з однієї сторони вона опирається на висновки теорії загальної профілактики, а з іншої сторони являє собою елемент криміналістики, що полягає у напрацюванні і формуванні рекомендаційних положень що застосовуються у практичній діяльності слідчих та підрозділів що є експертами.

В. Ю. Шепітько розглядає криміналістичну профілактику як одну із наукових шляхів в криміналістиці що має на меті розроблення рекомендацій щоб встановити обставини, що сприятимуть вчиненню певних видів скоєння злочину, здійснити обґрунтовування концептуальних досліджень слідоутворень, що мали місце при скоєнні таких злочинних дій, та у вжитті заходів щодо застосування криміналістичних засобів, прийомів методів [1 , с. 37].

Із тверджень Б. А. Бурбело, профілактикою злочинів є частина діяльності що попереджує чи усуває або послаблює вплив певних критеріїв для вчинення злочинів у певних соціальних групах чи особами що характеризуються девіантністю у поведінці. Таку профілактичну діяльність слід здійснювати методом усунення причин виникнення злочинних дій [2].

Криміналістичною профілактикою слід називати сукупність поглядів про ті закономірності, що використовуються особою правопорушником тих явищ що об’єктивно існують, а також в процесі та властивостей об’єктів котрі сприятимуть у здійсненні й прихованні правопорушень,

закономірності прийоми і методи також їх встановлення та вжиття заходів у усуненні цих обставин, та закономірності розвитку теоретичних підстав.

Найбільш ґрунтовним чинником у встановленні обставин, які сприяють таємним викраденням особистого майна в пасажирів що вчиненні на залізничному транспорті в Україні, необхідно вважати цю ґрунтовну увагу, що надається організації взаємо дійної діяльності транспортної поліції і адміністрації залізниці України. У зазначенні методи взаємодії включають: спільність вивчення й аналізування умов, що сприяють у здійсненні злочину на потягах в певних магістралях; аналізування станів в профілактичній роботі; здійснення обміну інформації; проведення планувань із ведення спільних заходів; контролювання і перевірка здійсненого; загальна оцінка результатів дій; дослідження профілактичної ситуації, що має місце в перспективі здійснення завдань і проведення мобілізації для їхнього виконання осіб що є співробітниками транспортної поліції і осіб що є працівниками залізниці України.

У Франції застосовують:

а) зняття, або заміну зупинок поїзда в районах що характеризують підвищеною криміногенністю;

б) встановленням ланцюжків у дверях купе і встановлення тих напрямів поїздів в яких слід вжити першочергові заходи;

в) систематичний зв'язок із охороною залізничних станцій та з черговими поїздів, визначення їм значення поліції, інформування, щодо конкретних завдань;

г) повідомлення провідників вагонів про наявність у вагонів поліції;

ґ) встановлення взаємодії з працівниками поїздів, для отримання допомоги;

д) відбір тих поїздів на яких слід здійснювати заходи;

е) негласний нагляд за вагонами поїздів;

є) збільшення об’ємів профілактичних заходів і кількості співробітників у літній період і в святковий час;

ж) Постійне проведення антитерористичних заходів [3, с. 79-81].

У процесі здійсненого дослідження слід запропонувати наступні криміналістичні рекомендацій для попередження таємних викрадень особистого майна в пасажирів залізничного транспорту в Україні:

а) проведення інформування та трансляцію радіогазет з профілактичним змістом;

б) замки в кожному купе для виключення можливості входження сторонніми особами;

в) строгий облік і схоронність службових ключів;

г) розповсюдження спеціальної інформації пасажирам, та бесіди профілактичного змісту;

ґ) відеоспостереження у всій мережі залізничного транспорту;

ж) контроль працівниками транспортної поліції працівників поїздів при посадці пасажирів;

з) супровід поїздів працівниками правоохоронних органів у форменному одязі;

е) відсутність переходів між вагонами в нічний час;

є) заборона продажу спертих напоїв в потягах;

й) систематичні круглі столи та конференції що мають на меті обмін досвідом у профілактиці правопорушень що здійснюється на залізничному транспорті в Україні.

Отже криміналістичною профілактикою таємних викрадень особистого майна в пасажирів що вчинені на залізничному транспорті в Україні, являється невід'ємним завданням органів внутрішніх справ на українській залізниці, та процедура, що забезпечує використання

зазначених рекомендацій стане в допомозі зменшення кількості тих кримінальних правопорушень що вчиняються на зазначеному виді транспорту та забезпечить збереження майна пасажира та охорону права власності в цілому.

Тому криміналістичній науці слід звернути увагу на виконання істотних проблем в становленні і в розвитку криміналістичної профілактики, що буде сприяти кращому виконанню визначених перед правоохоронними органами задач у зменшенні кількості правопорушень, та безперечно, буде мати наслідком позитивну динаміку у збереженні особистого майна пасажирів.

Список використаних джерел

1. Криміналістика : підруч. для студ. юрид. спец. вищ. закл. освіти за ред. В. Ю. Шепітька. 2-ге вид., переробл. і допов. Київ : Концерн «Видавничий Дім «Ін Юре», 2004. 728 с.

2. Бурбело Б. А. Поняття профілактичної діяльності слідчого та її значення. *Право і Безпека* : наук. журн. 2019. № 3 (35). URL : http archive.nbuv.gov.ua/portal/soc gum/pib/2010 3/PB-3/PB-3 38.pdf

3. Гетман Н. И., Степаненко Ю. В. Организация борьбы с преступлениям на пассажирском железнодорожном транспорте : практ. пособ. Москва : Экзамен, 2003. 128 с.

Граб М. І.
к.ю.н., доцент кафедри права
Львівського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП»

Войтюк А. М.
студентка другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності 081 «Право»
Львівського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП»

ДОВІЧНЕ ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ З НАЙДАВНІШИХ ЧАСІВ

Як написано в Старому Завіті, Каїн, син Єви, вбив свого брата Авеля, але не був покараний смертною карою, а приречений на вигнання та скитання. В священних книгах Індії, Непалу, Тибету є свідчення того, що попередні цивілізації, які існували на території вказаних країн, загинули не лише внаслідок космічних катастроф, а й в результаті війн та вбивств. З тих же джерел відомо, що "Вищий розум" покарав людей за війни та вбивства, відлучивши їх від інформаційного простору – досвіду, накопленого попередніми цивілізаціями [1, с. 203].

При міжродових зіткненнях засобом ліквідації конфлікту – образи, нанесеної кому-небудь з членів роду членом чужого роду, була кровна помста. Період кровної помсти пройшли всі народи, які стояли на початковому етапі розвитку своєї культури та правового побуту. Аналізуючи походження інституту кровної помсти і його еволюцію, С. Ф. Кечек'ян відмічав, що помста була характерна в основному для родового ладу, де члени роду були зобов'язані допомагати один одному. Рід ставить кожного свого члена під захист всіх інших сородичів [2, с.207].

Родова кровна помста характерна і для древніх германців. Зіткнення між родами перетворювалося інколи в кровопролитні винищувальні війни. Згідно наказу Тацита, родова помста у германців його епохи була твердо

укоріненим звичаєм [3, с. 43]. Частий повтор таких винищувальних родових воєн повинен був рано чи пізно призвести до обмеження родової помсти, першим з яких став поєдинок. Це була пом'якшена форма міжродової війни з певними ритуальними правилами. Ймовірно, що поєдинки, групові чи індивідуальні, могли бути засобом вирішення конфліктів лише при наявності якоїсь попередньої згоди ворогуючих сторін за допомогою посередників. З того моменту, як поєдинку починає передувати угода про вирішення спірного питання, в залежності від перемоги одного з бійців, поєдинок стає суспільним інститутом.

В рабовласницькому суспільстві за тяжкий злочин вільній людині загрожувало обернення в рабство. Раби ж не могли каратися так, як вільні громадяни. До рабів застосовувалися кваліфіковані види покарання, причому часто держава розподіляла своє право карати між собою і безпосереднім господарем раба. За злочини проти держави вона (держава) карала сама, а за злочини іншого характеру надавала право господарю. Соціальне положення раба робило недоцільним застосування до нього багатьох покарань, тому що шкода, завдана рабу, була одночасно збитком, завданим його господарю. Широке застосування смертної кари у відношенні до рабів було доцільним тоді і до того часу, коли і поки рабів було багато і вони були дешеві.

Найбільш ефективним способом витіснення кровної помсти став таліон, найвідоміший завдяки його біблейській формулі "око за око, зуб за зуб". Таліон і по цей час визнається християнськими церквами всіх віросповідань. Ось що говорив з цього приводу архієпископ Кентерберійський, доктор Фішер, при обговоренні питання про відміну смертної кари в палаті лордів (1948 р.): "… Церква підтримує принцип "око за око, зуб за зуб" в тому єдиному розумінні, в якому і потрібно підтримувати цей постулат; в розумінні обмеження покарання

визначеними рамками, визначеною пропорційністю” [4, с. 129].

Кровна помста існувала і в Стародавній Русі, про що свідчать давньоруські літописи. В системі покарань “Руської Правди” помста, поряд зі штрафом, посідала перше місце. Але коло родичів, які мали право кровної помсти, було значно обмежене. В “Руській Правді” мало місце поєднання публічно-правового начала з приватно-правовим, що стосувалося і кровної помсти. Вона або слідувала за вироком, або передувала йому (останнє існувало частіше). І лише суд вирішував, чи мав право на помсту і чи не підлягав покаранню за неї месник. Але “Руська Правда” не знала смертної кари. Відомий російський криміналіст та історик права професор М. П. Загоскін в 1892 р. писав: “Смертная казнь чужда правовому мировоззрению русского народа, как чуждо ему суровое отношение к преступнику вообще. Русский народ из глубины веков унаследовал себе воззрение на преступление как на “грех”, “прегрешение”, “несчастье” [5, с. 13].

Позбавлення життя як вид суспільної розправи із злочинцями виник дуже давно. Це витікало з інституту приватної і родової помсти, що запровадив початок відплати кров’ю за кров, смертю за смерть; до цього ж призводив і вплив Візантійського права, що допускало смертну кару в широких розмірах, а цей вплив, завдяки перекладу Номоканона майже вслід за прийняттям християнства, був дуже значним у стародавньому праві [6, с. 132].

З виникненням більш стійких основ суспільства, влади та під дією християнських вчень поступово стало звужуватися коло злочинів, за вчинення яких можна було помститися смертю, а також коло тих осіб, які могли помститися. Кровна помста стала несумісною з авторитетом держави і поступово вона почала перетворюватися в самосуд та самоуправство. Обмеження кровної помсти призвели до її відміни

законодавчим шляхом на початку другої половини IX ст.

Перехід від кровної помсти до смертної кари як покарання за вчинений злочин здійснювалося поступово. Довгий час після законодавчої заборони кровної помсти пам'ятки права того періоду (2 та 3 редакція "Руської Правди") не санкціонували смертну кару – до кінця XIV ст. існував так званий інститут грошових пеней – "вир". Але, з врахуванням письмових джерел можна стверджувати, що в період зародження і розвитку Київської держави такого покарання, як смертна кара, не існувало. Володимир Великий ввів смертну кару, проте сам невдовзі її скасував, практично так і не застосовуючи. Володимир Мономах у своєрідному заповіті – "Поучення", звертаючись до нащадків, висловлював негативне ставлення до смертної кари і закликав нікого – ні правого, ні винного – не вбивати. У Церковному Уставі Ярослава Мудрого також немає згадки про смертну кару.

Розповсюдженню смертної кари на Русі сприяли татаро-монгольські завойовники, чиї звичаї та писані закони в досить великому обсязі передбачали цей вид покарання. Тенденція, яка намітилася в першій половині XV ст. щодо розширення публічного характеру кримінального покарання, отримала своє завершення в Судебнику 1497 р., що був прийнятий при Великому князі московському Івані III. Цей Судебник розширив сферу застосування смертної кари у порівнянні з Двінською та Псковською грамотами. Смертною карою каралися: розбій, вбивство, крадіжка (повторна), наклеп, вбивство свого господаря, зрада, святотатство (викрадення церковного майна), крадіжка холопів, підпал, державні та релігійні злочини.

Разом із загостренням протиріч всередині феодального суспільства ставали більш жорстокими покарання як за характером, так і за способом їх застосування, зберігаючи при цьому яскраво виражений класовий

характер. Широко розповсюджувалися кваліфіковані види смертної кари, жорстокі членоушкоджувані покарання.

Разом з тим, відносно окремих злочинців заслання нерідко було заміною покарання при помилуванні: “довелся смертной казни, и Великий Государь помиловал, велел живот дать, вместо смерти сослать в ссылку” [20, с. 144]. Засланці прямували в різноманітні місцевості в “украинные” місця, пізніше до Сибіру; але здебільшого в законі не визначалося місце заслання, що давало можливість направляти засланців туди, де відчувалася найбільша потреба в робочих руках. Людям віддавалася земля і давалася позика на ріллю, на кінську покупку та ін. Держава не викидала злочинця як непотрібного члена суспільства; здебільшого, не позбавляла його прав; навпаки, вона вірила в його перевиховання; вона бажала, як говорить грамота верхотурскому воєводі 1697 р., щоб “однолично всякий ссыльный у того дела был и в том месте жил, где кому и у какого дела быть велено, и бежать бы на старину не мыслил” [7, с. 144].

Те, що в період панування в соціальному житті і праві каноністів злочинність не зменшувалася, а навпаки, зростала, було однією з обставин, що призвела до появи ідеї попередження злочинів, а не лише зміни характеру покарання. В теорію покарання стали проникати ідеї про те, що суспільство має багато завдань, а не лише боротьбу зі злочинністю. Тому краще спробувати пом’якшити кримінальну політику і репресії, так як це може дати більш сприятливі результати в майбутньому для суспільства в цілому.

Список використаних джерел

1. Мулдашев Э. От кого мы произошли? Москва, 2000. С. 203-238, 288-300.

2. Криминологические и уголовно-правовые проблемы наказания. Ч. С. Джекебаев, Р. Н. Судакова и др. Алма-Ата : Наука, 1983. 207с.

3. Чельцов-Бебутов М. А. Курс советского уголовно-процессуального права. Т. 1. Очерки по истории суда и уголовного процесса в рабовладельческих феодальных и буржуазных государствах. Москва : Госюриздат, 1957. С. 43.

4. Шаргородский М. Д. Наказание по уголовному праву. Ч. 1. Наказание по уголовному праву эксплуататорского общества. Москва : Госюриздат, 1957. С. 21.

5. Шишов О. Ф. Смертная казнь в России // Смертная казнь: за и против / под ред. С. Г. Келиной. Москва : Юрид. лит., 1989. С. 13.

6. Таганцев Н. С. Русское уголовное право. Т. 2. Тула : Автограф, 2001. 688с.

Граб М. І.
к.ю.н., доцент кафедри права
Львівського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП»

Дмитриченко В. В.
студентка другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності 081 «Право»
Львівського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП»

ЗАГАЛЬНІ ЗАСАДИ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ПРИЙНЯТТЯ ПРОПОЗИЦІЇ, ОБІЦЯНКИ ОДЕРЖАННЯ НЕПРАВОМІРНОЇ ВИГОДИ

Питання кримінальної відповідальності за прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди належить до тих, які постають не тільки перед правозастосовними органами, але й перед науковцями.

З цього приводу П. В. Жовтан слушно зазначає, що таке явище порушує права та інтереси людини та стало однією з основних перешкод ефективному розвитку сучасного українського суспільства та держави. Відповідно, небезпека одержання неправомірної вигоди полягає у викривленні державним апаратом соціально – економічної політики держави, що відтак призводить до неможливості реалізовувати певну діяльність чесним громадянам та сприяє масовому залученню до неї представників злочинності [1, с. 88].

Водночас дослідження питань кримінальної відповідальності за прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди не знайшло свого детального розроблення у кримінально-правовій літературі. Це, зокрема, пов’язано з тим, що, за правило, це питання науковці розглядали лише дотично, у рамках кримінально-правової характеристики окремих складів злочинів або їх ознак.

Відтак доцільно окреслити основні питання, які аналізують у кримінально-правовій літературі щодо кримінальної відповідальності за прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди, оскільки «певні аспекти проблеми є справді загальновизнані, інші ж продовжують бути предметом гострих суперечок, треті – об'єктом розгляду лише поодиноких авторів, а четверті до сьогодні залишаються зовсім не висвітлені» [2, с. 17].

Суспільно небезпечні діяння, які полягають у прийнятті пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди, відносять до корупційних правопорушень, характерними ознаками яких є особлива сфера соціальних відносин, в якій можливе вчинення корупційних злочинів (сфера публічної влади), а також неправомірне використання особою наданої їй влади або свого посадового становища. Беззаперечним є факт, що суб'єкт вчинення відповідних злочинів є спеціальним (працівник підприємства, установи чи організації, який не є службовою особою; службова особа; службова особа юридичної особи приватного права незалежно від організаційно-правової форми; особа, яка надає публічні послуги; особа, яка зловживає впливом).

У теорії кримінального права прийнято виокремлювати два основні способи одержання неправомірної вигоди: простий (полягає в безпосередньому наданні неправомірної вигоди службовій особі) та завуальований (приховування факту одержання неправомірної вигоди під зовні замасковану законну угоду).

Водночас більшість аспектів цієї проблеми є суперечливими. Розділились думки науковців з приводу трактування змісту поняття «публічні послуги». Відтак можна окреслити два підходи. Так, представники першого переконані, що публічними є ті послуги, які є загальнодоступними (надаються на звернення будь-якої особи), мають юридично значущий характер та спрямовані на захист чи забезпечення

умов для реалізації суспільних інтересів, прав та інтересів фізичних або юридичних осіб. Натомість представники другого підходу до відповідних послуг відносять такі, які надаються публічним сектором, або в окремих випадках – приватним сектором під відповідальність публічного сектора і за рахунок публічних коштів.

Немає одностайності думок і з приводу віку, досягнувши якого, можна бути службовою особою, та, зокрема, виступати суб'єктом вчинення злочину, передбаченого ст. 368 КК України, оскільки одні науковці вважають можливим визнати особу службовою тільки після досягнення нею вісімнадцяти років, натомість інші переконані, що службовою може бути особа зі шістнадцятирічного віку.

Своєю чергою, В. П. Кушпіт стверджує, що відповідальність за одержання неправомірної вигоди настає незалежно від того, чи вчинила особа, яка надає публічні послуги, дії або допустила бездіяльність із використанням наданих їй повноважень в інтересах того, хто надає таку вигоду, або в інтересах третьої особи, а також чи мала намір виконувати цю умову. Водночас дії особи, яка надає публічні послуги, можуть бути як незаконними, так і законними, що входять до кола її професійних повноважень, здійснюються в установленому порядку тощо [3, с. 206].

Попри наведений огляд, низка питань є взагалі невивченими. Поза увагою науковців залишився комплексний аналіз складів злочинів, які полягають у прийнятті пропозиції, обіцянки або одержанні неправомірної вигоди. Не досліджено караність відповідних злочинів та не визначено, на скільки обґрунтовано визначені межі покарань. Практика не отримала від кримінально-правової науки відповідних рекомендацій щодо вирішення питань кримінально-правової кваліфікації злочинів, які полягають у прийнятті пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди.

Окрім того, не проводилось розмежування аналізованих посягань від суміжних складів злочинів або злочинів, передбачених конкуруючими нормами.

Отже, короткий огляд кримінально-правової літератури щодо злочинів, які полягають у прийнятті пропозиції, обіцянки або одержанні неправомірної вигода, засвідчив, що більшість окреслених питань є дискусійними або невирішеними та потребують подальшого ретельного аналізу.

Список використаних джерел

1. Жовтан П. В. Документування як засіб забезпечення оперативними підрозділами доказування прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою. *Проблеми правознавства та правоохоронної діяльності :* збірник наукових праць. 2014. № 4 (51). С. 87-93.

2. Максимович Р. Л. Поняття службової особи у кримінальному праві України : монографія. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2008. 304 с.

3. Кушпіт В. П. Кримінально-правова характеристика підкупу особи, яка надає публічні послуги. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка».* Юридичні науки. 2014. № 801. С. 202-211. URL : http://nbuv.gov.ua/ UJRN/vnulpum_2014_801_37.

Граб М. І.
к.ю.н., доцент кафедри права
Львівського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП»

Пак М. М.
студентка другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності 081 «Право»
Львівського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП»

ПРАВОВА ДУМКА ЩОДО НЕБЕЗПЕЧНОЇ ПРОДУКЦІЇ ТА ВИПУСК ЇЇ НА РИНОК УКРАЇНИ

Продукція та її якість міцно пов’язані між собою. Що таке якість продукції прагнули з’ясувати ще вчені давнини. Зокрема у працях Арістотеля йдеться про те, що продукція повинна класифікуватися за ознакама «гарна» чи «погана» [1, с. 151]. У працях Гегеля якість ототожнювалися з визначеністю, таким же чином, як щось переставало бути таким, яким воно було, коли втрачалася якість [2, с. 588].

Розвивалася наука і техніка, відповідно змінювалось міркування про суть якості. В літературі це поняття зустрічається у багатьох аспектах – у правовому, у філософському, в економічному, у соціальному і т. д. І в будь-якому твердженні, запропонованому вченими багатьох сфер, домінує той аспект, котрий їм є найбільше близьким, а це значить, що ні одне поняття не є вичерпним.

На думку економістів Т. І. Балановської та З. П. Борецької хроніка в управлінні якістю ведеться з часів виникнення виробництва продукції та пройшла поступовий розвиток. Еволюційні етапи пов’язані, перш за все, з поділом праці. Ще наприкінці XIX ст. спостерігався осібний контроль за якістю продукції. Тобто відповідальність за якісні характеристики товарів та послуг покладалася на одного чи декількох працівників, задіяних на виробництві. Даний період розвитку управління якістю був перший і

відомий як етап ідивідуального контролю.

Другий етап розвитку відомий як системний підхід до якості. Він розпочався на початку XX ст. і тривав майже двадцять років. Саме в цей період була впроваджена шкала допусків. Третій етап продовжувався до середини минулого століття. На цьому етапі почали використовуватись методи статистичного контролю. Спостерігається орієнтація виробників на відповідність товарів та послуг стандартам виробництва. На підприємствах створюються підрозділи, завданням яких є перевірка якості продукції. Четвертий етап тривав до 80-х років XX ст. Якість забезпечувалася ще на стадії планування продукції, проводилася часткова перевірка продукції під час виробництва. Акцент ставився на недопущення виходу на ринок бракованої продукції. У наступні десять років, на п'ятому етапі розвитку, запроваджується всезагальне управління якості, втілюються 14 базових положень менеджменту якості В. Е. Демінга та міжнародні стандарти. Починаючи з 90-х років XX ст. та до сьогодні продовжується шостий період розвитку в управлінні якістю [3, с. 369-371].

Можна погодитися з думкою Л. І. Тютюник й О. В. Єфімова про те, що покращення якості продукції завдання безперервне й довгострокове. З часом змінюються вимоги споживачів до якості продукції, тому вона повинна бути такою, щоб максимально задовольняти їх потреби. Враховуючи розвиток науки й техніки проблема покращення якості продукції стає все складнішою, оскільки виникає конкуренція якості, а не ціни. Більшість покупців, майже 80 %, при придбання продукції зважають, як правило, на її якість. На якісні показники продукції вливають чотири групи факторів, зокрема організаційні, суб'єктивні, екологічні й технічні [4, с. 60-62].

Погоджуємося з думкою Г. Буканова, що виробництво високоякісних товарів та послуг, які відповідають міжнародному рівню

якості, є запорукою розвитку будь-якої держави. Продукція повинна бути безпечною та без ризику як здоров'ю, життю й майну споживачів так і для довкілля при її споживанні й зберіганні, виготовленні й переробці. Г. Буканов вважає, що дієвими правовими методами в управлінні якістю товарів та послуг є технічне регулювання [5, с. 45-47].

Якість продукції та її безпечність досліджувала й Л. А. Жураковська. Автор вважає, що в правовому регулюванні якості продукції у діючому законодавстві є певні проблеми. Так як деякі нормативно-правові акти перечать один одному, що породжує неефективність в системі контролю. Частина санітарних вимог з часів незалежності України зовсім не переглядалася. Країни, учасники СОТ, переглянули свої методи регулювання в управлінні якістю продукції. Раніше безпечність харчових продуктів зводилась до контролю вже готового товару, зараз контроль проходить на різних стадіях постачання харчової сировини. Приватний комерційний сектор несе найбільшу відповідальність за дотримання норм безпеки. Самі ж товаровиробники й здійснюють контроль за якістю та безпечністю продукції відповідно до міжнародних загальноприйнятих стандартів та концепції НАССР (основною метою якої було недопущення у продуктах харчування токсинів) тощо. Держава при цьому виконує регуляторні та наглядові функції. Україна хоча й приєдналася до Світової організації торгівлі у 2008 р., проте продовжує використовувати старі методи контролю якості. Тому частина української продукції, яка може бути і неякісною і небезпечною, не визнається в інших країнах світу [6, с. 230-233].

Науковці В. М. Тупкало й Б. А. Заплотницький вважають, що пріоритетом в управлінні якістю продукції має бути перш за все орієнтація на споживачів з встановленням доступної для них ціни. Автори диференціюють продукцію на чотири групи, а саме: продукція

інтелектуального значення; послуги; переробні матеріали; технічні засоби. Будь-які товари і послуги повинні забезпечувати потреби споживачів [7, с. 7, 11-12].

Представником цивільного права Т. В. Маланчук, вивчалась можливість виведення з ринку продукції, яка не відповідала характеристикам якості та безпечності й мала небезпеку для життя населення. Чинним законодавством України визначено неухильне вилучення з обігу вищезазначеної продукції. Таке рішення приймається або власником продукту або спеціально уповноваженим органом виконавчої влади. Ми погоджуємося з думкою автора, що нормативно-правова база потребує вдосконалення та є необхідність впровадження комплексної програми забезпечення виконання продовольчої безпеки [8, с. 30].

Список використаних джерел

1. Шаповал М. І. Основи стандартизації, управління якістю і сертифікацією : підручник. Київ : Вид-во Європ. ун-ту, 2001. 174 с.
2. Гегель Г. В. Ф. Наука логики. СПб. : Наука, 1997. 800 с.
3. Балановська Т. І., Борецька З. П. Еволюція розвитку управління якістю. *Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України*. 2011. Вип. 168. Ч. 2. С. 368-375.
4. Історико-методологічні аспекти розвитку стандартизації, управління якістю і сертифікації промислової продукції / О. В. Єфімов, Л. І. Тютюник, Л. А. Іванова, Т. А. Гаркуша, О. В. Стельник. *Вісник НТУ ХПІ*. Серія : Історія науки і техніки. 2013. № 48 (1021). С. 60-63.
5. Буканов Г. Правове регулювання державного управління з питань безпечності та якості продукції в Україні. *Национальный юридический*

журнал: теория и практика. 2015. Martie. С. 45-48.

6. Жураковська Л. А. Забезпечення якості та безпечності сільськогосподарської продукції та продуктів харчування в Україні. *Вісник Сумського національного аграрного університету*. 2013. № 1. С. 229-235.

7. Заплотинський Б. А., Гупкало В. М. Управління якістю : навч.-метод. посіб. Київ : ННІМП ДУТ, 2015. 168 с.

8. Маланчук Т. В. Проблеми вилучення неякісної і небезпечної продукції з обігу. *Підприємництво, господарство і право*. 2012. № 8. С. 28-31.

Граб М. І.
к.ю.н., доцент кафедри права
Львівського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП»

Перій П. С.
студент другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності 081 «Право»
Львівського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП»

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ СПІВУЧАСТІ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРАВІ

Поняття співучасті є системоутворюючим центром у кримінальному праві.

Тлумачення співучасті тривало довгий період наукового дискусу, його зміст був історично-мінливий і трансформувався одночасно з видозміною суспільного ладу та генези праворозуміння. Закріплене у ст. 26 КК поняття співучасті як умисної та спільної участі декількох суб'єктів злочину у вчиненні умисного злочину є актуальним та таким, що не викликає дискусу з приводу його змісту. Однак у даному дослідження слід детальніше зупинитися на ознаках співучасті у злочині.

До об'єктивних ознак співучасті відносять вчинення того самого злочину декількома суб'єктами (кількісна ознака) та спільність дій таких суб'єктів (якісна ознака). Суб'єктивними ознаками, у свою чергу є умисний характер злочину, який спільно вчиняється співучасниками, та умисний характер участі кожного з суб'єктів у його вчиненні.

Співучасть у злочині показує обов'язкову наявність двох осіб, які наділені всіма ознаками суб'єктів злочину, та про не визнання співучастю вчинення злочину разом двома фізичними особами, лише одна з яких наділена властивостями суб'єкта злочину, у вітчизняному кримінальному праві слід визнати вирішеним. Важливим досягненням є те, що український законодавець при формулюванні поняття співучасті у злочині.

Кількість суб'єктів злочину є об'єктивною ознакою співучасті, і ніяке суб'єктивне твердження про суб'єктність іншого учасника спільно вчинюваного злочину, як на це іноді помилково вказують у науковій літературі.

У Великому тлумачному словнику сучасної української мови зазначене таке визначення поняття «спільність» – однаковість для всіх; те загальне, що притаманне кожному з порівнюваних явищ; нерозривний зв'язок, єдність; об'єднання людей, згуртованих спільними умовами життя, метою, інтересами» [1, с. 1368].

М. Г. Іванов зазначає, що спільна діяльність – це така діяльність, яка грунтується на обміні інформацією. Якщо ця ознака відсутня, тобто немає обміну інформації між суб'єктами у будь-якій знаковій формі, то їх діяльність не можна визнавати спільною [2, с. 118].

Крім цього, у кримінально-правовій літературі зазначалось, що для спільності дій необхідним є наявність єдиного об'єкта, предмета та потерпілого від злочину.

В. В. Москаленко зазначає, що сумісна діяльність, її характер та зміст і є тими критеріями, які визначають відносини, що виникають і розвиваються між членами групи на всіх рівнях. До ознак, які є притаманними спільній діяльності, в соціальній психології відносять:

а) наявність учасників групи в одному просторі і часі, що дає можливість спілкуватись, обмінюватись діями, інформацією, відносинами;

б) присутість єдиної цілі - передбачуваного результату, що відповідає загальним інтересам і сприяє реалізації потреб кожного з учасників групового процесу;

в) розділення функцій і ролей між учасниками сумісної діяльності, який зумовлено характером самої діяльності і необхідністю управління її активністю [3, с. 16].

Л. Я. Ніколов, до даних ознак доповнив наявність органу організації та

керівництва й виникнення у індивідів, що здійснюють спільну діяльність міжособистісних відносин, які формуються як результат предметно завданої функціонально-рольової взаємодії [4, с.123].

З'ясування змісту ознак має бути започатковано на застосуванні як мінімум ще й систематичного тлумачення, зіставлення понять з іншими положеннями кримінального закону та визначення їх місця у ньому.

Перший елемент спільності – зв'язок між діяннями співучасників, зазвичай, не викликає особливих дискусій серед науковців. Під ним розглядається взаємна обумовленість поведінки кожного співучасника поведінкою інших.

Другим елементом спільності полягає у єдининому і загальному для всіх співучасників злочинному результаті.

Поняття «злочинний результат» вимагає деталізації. В кримінальному праві не заперечується той факт, що співучасть матиме місце як у злочинах з матеріальним, так і з формальним (в тому числі з усіченим) складом. Коли у злочинах з матеріальним складом злочинний результат виявляється у суспільно небезпечних наслідках, що настали, то відносно злочинів з формальним складом, коли такі наслідки знаходяться поза межами складу злочину, розуміння того, що ж собою являє злочинний результат уже не є таким зрозумілим.

Актуальність останнього елементу спільності – причинного зв'язку при співучасті є одними з мало досліджених у науці кримінального права. Концепція причинності є багатоаспектною та не завжди послідовною, всі її не до кінця вирішені аспекти лише ускладнюються, переломлюючись через спільне вчинення злочину декількома суб'єктами.

Слід погодитися з позицію тих науковців, які розрізняють причинний та обумовлюючий зв'язок. Причинний зв'язок завжди може (і має) бути присутній тільки для діяння виконавця (співвиконавців), тому що навіть формулювання об'єктивної сторони злочинів з матеріальним складом у КК акцентують на лінію

причинності саме з діянням, що міститься у диспозиції відповідної статті Особливої частини. Доведено, що причинний зв'язок є ознакою об'єктивної сторони, тим ланцюжком, між суспільно небезпечним діянням та його злочинними наслідками. Довести наявність причинного зв'язку між діяннями організатора, підбурювача та пособника і настанням шкідливих наслідків означало б визнати одне з двох: або межі об'єктивної сторони конкретних злочинів обєднують і діяння співучасників, що, як нам видається, є перебільшенням, або ж важливі з точки зору науки кримінального права причинні зв'язки виходять за межі об'єктивної сторони злочину.

Проте у теорії кримінального права існують і положення про можливість співучасті у злочинах з двома формами вини та можливість кваліфікації необережного наслідку всім співучасникам. Важливою позицією на користь використання такої можливості є те, що злочини з двома формами вини в цілому є умисними.

При проведенні нашого дослідження необхідно проаналізувати зміст інтелектуального та вольового елементу умислу при співучасті. Даний зміст буде відрізнятися для злочинів з матеріальним та з формальним складом. У злочинах з матеріальним складом інтелектуальний елемент умислу характеризується:

а) співучасник усвідомлює суспільно небезпечний характер своїх дій та те, що власними діями організовує, схиляє до, або сприяє вчиненню діяння виконавцем;

б) співучасник повинен усвідомлювати суспільно небезпечний характер діяння виконавця;

в) співучасник передбачає шкідливі наслідки діяння виконавця як можливі або ті, що неминуче настануть. Слід зазначити, що вольова ознака умислу у злочинах з матеріальним складом, що вчиняються співучасті представлена бажанням або свідомим припущенням настання шкідливих наслідків.

Аргументовано, що не всяка співучасть передбачає попередню змову

співучасників, але будь-яка співучасть передбачає хоча б якусь змову між ними, яка може бути досягнута і безпосередньо в процесі вчинення злочину, хоча б у формі усвідомленого приєднання злочинної діяльності однієї особи до вже розпочатої злочинної діяльності іншої. Відсутність взаємного суб'єктивного зв'язку між співучасниками є наслідком обґрунтування їх кримінальної відповідальності на одному лише об'єктивному збігу різних дій кількох осіб, що, в свою чергу, призводить до не взяття до уваги принципу вини. Двосторонній суб'єктивний зв'язок саме тому має важливе значення для співучасті, що є першим необхідним елементом узгодженості поведінки співучасників.

Список використаних джерел

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. Київ ; Ірпінь : ВТФ «Перун», 2005. 1728 с.
2. Иванов Н. Г. Понятие и формы соучастия в советском уголовном праве: онтологический аспект. Саратов : Саратов. гос. ун-т, 1991. 129 с.
3. Москаленко В. В. Соціальна психологія : підручник. Вид. 2-ге, випр. та допов. Київ : Центр учб. літ., 2008. 688 с.
4. Николов Л. Я. Структуры человеческой деятельности. Москва : Прогресс, 1984. 176 с.

Граб М. І.
к.ю.н., доцент кафедри права
Львівського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП»

Питель В. В.
студентка другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності 081 «Право»
Львівського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП»

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ПРОСТОГО ВБИВСТВА

Вбивство спрадавна було найбільшим порушенням проти людини, та завжди у всі часи суспільство засуджувало таке посягання на найвищу людську цінність – життя, так і система правових норм передбачала відповідальність на рівні закону. Заборона вчиняти вбивство – це одне із основних та першочергових табу, що появилося у людській культурі. Такі заборони пояснювалися також і тим, що існувала потреба продовження людського роду та загального зміцнення суспільства. Як нам відомо, що перші законні положення, що написані, норми та правила поведінки та заборони формуються на основі загальноприйнятих суспільних норм, норм моралі, які і є основою для формування норми закону. Як стародавні, так і сучасні системи права трактують вбивство як злочин. Позбавлення життя іншої людини може бути виправданим із сторони закону та моралі лише в окремих випадках. Для кожної правової системи, правової культури а також суспільства ці випадки різняться. До прикладу у мусульманській правовій системі та культурі норми і правила, що закріплені в Корані не передбачають покарання за позбавлення життя невірного: “Убивайте невірних, де зустрінете, бо спокса – це гірше аніж убієніє”. В той час коли вбивсто мусульманина суворо, а саме смерттю карається по законах шаріату. Біблія – це одна з перших писаних книг, збірка писаних правил,

норм та законів, де завжди була прописана заборона вбивства. Біблійні заповіді, що містяться і Старому Завіті, що мали силу закону для іудеїв чітко та конкретно визначають вбивство як протиправне антигромадське діяння. Одна з важливих заповідей Мойсея, які визнаються як християнами так і іудеями свідчить “Не убий”.

Питання поняття та характеристика вбивствах у своїх працях розглядали такі вчені: Борисов В, Глушков Б, Бородін С, Бажанов М, Шульга А. [2, с. 310]. Основний Закон Держави а саме ст. 3 гласить, що людина, її життя і здоров’я, честь та гідність, а також недоторканість та безпека визнаються в державі Україна найвищою соціальною цінністю [1]. Дії які посягають на життя та здоров’я людини визнаються одними з найнебезпечніших. Відповідальність за такі злочинні дії передбачена розділом II Особливої частини Кримінального Закону, який має назву “Злочини проти життя та здоров’я особи” [6]. Даний розділ розкриває поняття трьох видів злочинних посягань:

- злочини проти життя особи;
- злочини проти здоров’я особи;
- злочини, що ставлять у небезпеку життя та здоров’я особи [3, с. 309].

Розуміння концепції правової держави науковці пов’язують першочерговощю з ідеями природних невідчужуваних прав людини, із визнанням цих прав, а також охороною і повагою їх з боку держави. Основний Закон держави, а саме ст. 27 визнає основне природнє право кожної людини це – право на життя: “Кожна людина має невідємне право на життя” [1].

Новий кримінальний закон, подав більш точне розуміння поняття вбивства та детальне тлумачення кримінально-правових норм, що передбачають відповідальність за вбивство.

Дослідження поняття вбивства, типології, обєкту та ознак є важливим етапом для кримінально-правової характеристики вбивства.

Отже розглянемо поняття і ознаки вбивств, зосередимо увагу на понятті вбивство. Вбивство у всіх правових країнах визнається як один з найвищих видів злочину. Тому нам необхідно охарактеризувати склад злочину та його складові, оскільки саме ознаками вбивства являється його склад.

Права і свободи людини – це основа, що задекларована в Основному Законі держави України та інших демократичних країн. Забезпечення та дотримання прав і свобод громадян є найпріорітетнішим завданням держави. У статті 27 Основного Закону визначено: “Ніхто не може бути свавільно позбавлений життя. Обов’язок держави це – захищати життя людини” [1, с. 4]. Позбавлення життя людини є найтяжчим злочином, тому, що людське життя має найвищу соціальну цінність. Життя людини являється найбільшим благом, що у випадку смерті людини не можна відновити [4, с. 101].

Міжнародно-правові акти також декларують багато норм щодо забезпечення надійної охорони життя та здоров’я людини. Такі норми мвстяться у Європейській конвенції з прав людини від 04 листопада 1950 року, яка ратифікована державою Україна 17 липня 1997 року, Конвенції ООН про катування та інших жорстких, нелюдських або таких, що принижують гідність. Питання забезпечення надійної охорони людського життя та здоров’я також висвітлені в постановах Пленуму ВС України “Про судову практику в справах про необхідну оборону” від 26 квітня 2002 року, та “Про судову практику в справах про злочини проти життя і здоров’я особи” від 07 лютого 2003 року.

Дії які посягають на життя та здоров’я людини визнаються одними з найнебезпечніших. Відповідальність за такі злочинні дії передбачена

розділом II Особливої частини Кримінального Закону, який має назву “Злочини проти життя та здоров’я особи”. Даний розділ розкриває поняття трьох видів злочинних посягань:

- злочини проти життя особи;
- злочини проти здоров’я особи;
- злочини, що ставлять у небезпеку життя та здоров’я особи [3, с. 309].

Теорія сучасного кримінального права не дає нам єдиного розуміння поняття вбивства. Деякі автори вважають, що вбивство це – протиправне, чи дії людини які з необережності позбавили життя іншої особи. На думку декотрих інших авторів, вбивсто це – передбачене кримінальним законом, винне, суспільно-небезпечне діяння, що посягає на життя іншої особи і присиняє її смерть. А Навроцький В. О., визнає вбивство як протиправне, винне насильницьке позбавлення життя людини. Відповідно до діючого Кримінального кодексу України ч. 1 ст. 115, вбивство це – умисне протиправне заподіяння смерті іншій людині [5, с. 99]. Вбивство відносять до групи злочинів які посягають на життя людини. Розглядаючи дані злочини проти життя людини з об’єктивної сторони, то це є злочини з матеріальними складами тому, що такі злочини вважаються закінчиними з моменту наступлення суспільно небезпечного наслідку [6]. Причинний зв’язок між діями і наслідком є обов’язковою складовою ознакою об’єктивної сторони для даного складу злочину. Відповідно до норм чинного кримінального законодавства потерпілими у вбивстві визнаються лише фізичні особи [5, с. 100].

Однією із ознак поняття злочинів проти особи є суб’єктивна сторона, що може характеризуватися такими складовими:

- умисною виною статті 115-118 КК України;
- необережною виною стаття 119 КК України;

- умисною або необережною виною стаття 120 КК України [6].

Також обов'язковими для суб'єктивної сторони злочину є мотив та мета вчинення вбивства, та емоційний стан особи, що вчинила вбивство. Дані ознаки є обов'язковими ознаками складу вбивства, вони визначають його як кваліфіковане вбивство відповідно до пунктів 6, 7, 8, 9, 11 ч. ст. 115 Кримінального Закону, або ж навпаки визначають його як привілейоване вбивство, відповідно до ст. 116 Кримінального Закону [6].

Умисне вбивство несе собою непоправні наслідки для людини її життя та здоров'я, оскільки особливість суспільної небезпеки в такому виді вбивста полягає у тому, що завдається шкода життю та здоров'ю людині і ця шкода не має еквіваленту, особа позбавлення найціннішого це – власного життя в найбільш небезпечний спосіб, а також найбільш небезпечними засобами [7, с. 101].

Список використаних джерел

1. Конституція України. К., 1997.
2. Савченко А. В. Кузнєцов В. В. Штанько О. Ф. Сучасне кримінальне право України. Київ, 2005.
3. Савченко А. В. Кримінальне законодавство України та федеральне кримінальне законодавство США. Київ, 2007.
4. Грищук В. Юридичний аналіз основного складу вбивства за Кримінальним Кодексом України. *Юридичиский вестник*. 2002. № 4.
5. Грищук В. Злочини проти життя та здоров'я. *Науково практичний коментар*. 2004. № 8. С. 8-13.
6. Кримінальний кодекс України. Київ, 2003.
7. Бережний В. Умисні вбивства на замовлення. *Право України*. 2007. № 11. С. 100-105.

Граб М. І.
к.ю.н., доцент кафедри права
Львівського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП»

Сабадош М. І.
студент другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності 081 «Право»
Львівського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП»

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА БЮДЖЕТНОЇ СФЕРИ ЯК СУТЬ ЦІЛЬОВОГО ВИКОРИСТАННЯ БЮДЖЕТНИХ КОШТІВ

На сьогодні форма економічної злочинності охоплює чималу частину злочинів, що здійснюються в бюджетній галузі. Наукові працівники та практики зауважують, що ціллю корисливих діянь, що здійснюються у області економіки, все частіше стає вилучення коштів із казни у легальних формах господарської діяльності чи повновладдя щодо контролю за певною діяльністю з використанням службового становища посадових осіб. Нецільове використання бюджетних коштів – це кримінальна відповідальність, що має певні особливості. Тому ці діяння, пов’язані з вчиненням інших злочинів, такими як зловживання службовим становищем, отримання неправомірної вигоди, ухилення від сплати податків, зборів, інших обов’язкових платежів, фіктивне підприємництво та інші. Отже, задля протидії нецільовому використанню бюджетних коштів співробітникам Департаменту захисту економіки необхідні знання функціонування бюджетної системи [1].

Безперечно, що стабільності фінансової системи України слугує належно організований, ефективний та досконалий механізм державної перевірки. Особливість державного контролю полягає у його спрямуванні на попередження, виявлення та припинення правопорушень у бюджетній галузі. В Україні діє система органів, які очолюють контрольну діяльність,

мета котрої – передусім діють всупереч нецільовому використанню бюджетних коштів. Провідним органом є Департамент захисту економіки Національної поліції України, який покликаний вчасно припиняти правопорушення у бюджетній сфері та відвертати їх, виконувати аналіз і прогнозування криміногенних процесів в економіці та швидко інформувати про них органи державної виконавчої влади. Для визначення соціально-економічної характеристики бюджетної сфери, особливостей діяльності підрозділів ДЗЕ НПУ з виявлення, попередження і припинення нецільового використання бюджетних коштів велике значення має аналіз нормативно-правових актів, що регламентують обіг бюджетних коштів, основних понять і термінів бюджетного та фінансового законодавства. Вивчення справ кримінального провадження, відкритих за ознаками вказаних злочинів, опитування працівників ДЗЕ, які спеціалізуються на документуванні нецільового використання бюджетних коштів, засвідчило, що працівники зазначених підрозділів стикаються з труднощами при виявленні та припиненні цих злочинів, що своєю чергою, пояснюється й об'єктивними, і суб'єктивними причинами. На мою думку є суттєві причини недосконалості нормативної бази, що забезпечує контроль за обігом бюджетних коштів. Працівники ДЗЕ без досвіду та без знання із законами та нормативними актами, що визначають бюджетну сферу не можуть забезпечити контроль за обігом контрольних коштів.

А. Ф. Волобуєв і Р. Л. Степанюк зазначають що аналіз основних причин та умов, що дають поштовх до вчинення злочинів у бюджетній сфері це методика розслідування [2, с. 199]. Працівники та співробітники повинні знати особливості функціонування бюджетної сфери для швидкого та правильного вирішення завдань.

Бюджетні відносини пов'язані з розвитком держави і товарно-грошового господарства. Для функціонування державі потрібна основна

фінансова база, тобто централізовані державні кошти. По-перше постає необхідність у складанні кошторисів і рахунків, які б розкривали обсяг і рух зібраних доходів та здійснених видатків у грошовій формі. Такі кошториси, були попередниками бюджету, відображали початкову практику його складання [3, с. 21] Підсумовуючи вище зазначене, щодо визначення поняття «бюджет», зрозуміло такі тлумачення: –підтверджений документами розпис передбачених доходів і дозволених державі або адміністративним установам видатків; акт, який містить попереднє схвалення державних доходів і витрат; – план ведення державного господарства на певний період; – сукупність доходів і видатків держави, причому ці доходи і видатки держави отримали визначену санкцію органів, які мають на це право; – план державних доходів і видатків; – система грошових відносин, які виникають між державою, з одного боку, підприємствами, організаціями і населенням – з другого, щодо формування і використання централізованого фонду державних грошових ресурсів для задоволення суспільних потреб; – розпис, кошторис грошових доходів і видатків держави (міста, району, установи), сім'ї або окремої особи на певний період (рік, квартал, місяць); – визнана або прийнята таблиця, відомість доходів і видатків економічного суб'єкта за певний період часу (зазвичай за рік), що має офіційну силу; основний інструмент перевірки збалансованості, відповідності надходжень і витрат економічних ресурсів; – сукупність економічних відносин, які виникають у процесі створення, розподілу та використання державного централізованого фонду грошових ресурсів, як юридична категорія «... з одного боку, основний фінансовий план формування, розподілу і використання публічних фінансів (бюджет–план), який, з іншого боку, приймається особливою процедурою представницьким органом державної влади у формі закону (бюджет-закон)»; – форма формування і витрачання фонду грошових коштів,

призначених для фінансового забезпечення завдань і функцій держави, суб'єктів держави і місцевого самоврядування; – сукупність законодавчо регламентованих відносин між державою і юридичними та фізичними особами з приводу розподілу і перерозподілу ВВП, а за певних умов і національного багатства з метою формування і використання централізованого фонду фінансових ресурсів, призначеного для забезпечення виконання державою її функцій.

Таким чином можна зробити висновок з наведених науковцями тверджень, що державний бюджет посідає основне місце у діяльності держави, тому що, визначає її можливості, пріоритети і роль, форми реалізації закріплених за нею функцій, складає баланс доходів і видатків, відображає фінансову політику. Держаний бюджет є своєрідною формою перерозподільних відносин, пов'язаною із відокремленням частини національного доходу у власність держави та використанням її у публічних потребах.

Список використаних джерел

1. Адамов Б., Кавиршина В. Бюджет міського району. *Економіка України*. 1998. № 4. С. 20-25.

2. Адамюк О. И. Содержание и теоретико-прикладные аспекты оперативно-тактической характеристики преступлений. Проблемы повышения эффективности первоначального этапа расследования преступлений : сборник науч. трудов. Мн. : Академия МВД Республики Беларусь, 1999. С. 36-42.

Граб М. І.
к.ю.н., доцент кафедри права
Львівського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП»

Тулайдан В. В.
студентка другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності 081 «Право»
Львівського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП»

КРИМІНАЛІСТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА НЕЦІЛЬОВОГО ВИКОРИСТАННЯ БЮДЖЕТНИХ КОШТІВ, ВИДІЛЕНИХ НА РОБОТУ З ВІДХОДАМИ

Протидія злочинам у бюджетній сфері й надалі повинна залишатися пріоритетним завданням забезпечення економічної безпеки нашої держави. Окрім того, небезпека нецільового використання бюджетних коштів пов'язана ще й із тим, що вказаний злочин є супутником розвитку сучасної української держави та є поширеним майже у всіх сферах суспільного життя – економічній, соціальній та політичній. На підтвердження цього пропонуємо думку П. П. Андрушка, який слушно вказує, що використання БК усупереч їхньому цільовому призначенню може бути способом учинення інших, більш тяжких злочинів:

1) невиплати заробітної плати, стипендій, пенсій чи інших установлених законом виплат (ст. 175 ККУ);

2) привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем (ст. 191 ККУ); 3) службове підроблення та службова недбалість (ст.ст. 366 і 367 ККУ) тощо [1, с. 26-32].

У різних літературних джерелах сутність криміналістичної характеристики злочинів виражається неоднозначно, а в окремих

випадках – недостатньо повно й точно. В узагальненому вигляді, пише В. Ф. Єрмолович, найповніше й найточніше практичне призначення криміналістичної характеристики можна подати в такій редакції – для підвищення ефективності розроблення й використання рекомендацій щодо аналізу слідчих ситуацій, побудови та перевірки версій, планування розслідування, організації і тактики проведення окремих слідчих дій, тактичних операцій і комбінацій, взаємодії слідчого з органами дізнання, використання допомоги громадськості з виявлення, розкриття, розслідування й попередження злочинів [2, с. 9, 15].

Історико-правовий аналіз дав змогу О. О. Бессонову дійти висновку, що криміналістична характеристика злочинів вже понад 50 років виступає інформаційною основою формування окремих (приватних) методик розслідування та виправдовує своє існування. Призначення криміналістичної характеристики науковець вбачає в наступному: 1) вона є засобом пізнання криміналістичної суті злочину та накопичення щодо нього відповідної інформації; 2) вона є інформаційною основою формування окремих криміналістичних методик розслідування; 3) вона є теоретичною базою для розробки тактичних прийомів проведення окремих слідчих дій стосовно певного виду злочинів; 4) вона є засобом суб'єкта розслідування у визначенні методики розслідування конкретного злочину з метою досягнення завдань цього виду кримінально-процесуальної діяльності; 5) її можна використовувати у практичній діяльності під час побудови інформаційної моделі вчиненого злочину, висунення версій та визначення напрямів розслідування і тактики проведення окремих слідчих дій; 6) може бути основою для законодавчої ініціативи насамперед у сфері кримінального судочинства [3, с. 58, 70-71].

Даючи оперативно-розшукову характеристику злочинів у бюджетній сфері, В. П. Матвієнко виокремив та схарактеризував такі її основні

елементи: 1) безпосередній об’єкт, тобто встановлений законом порядок розподілу, перерозподілу й використання фінансових ресурсів у бюджетній системі держави; 2) предмет посягання – БК у великому розмірі; 3) форми злочинних порушень бюджетного законодавства – використання БК усупереч їхньому цільовому призначенню або в обсягах, що перевищують затверджені межі видатків, недотримання вимог щодо пропорційного скорочення видатків бюджету чи пропорційного фінансування видатків бюджетів усіх рівнів; 4) спеціальний суб’єкт злочину – службова особа, яка має повноваження з використання БК, дотримання вимог чинного бюджетного законодавства [4, с. 102].

До основних її елементів ми відносимо: 1) предмет посягання; 2) типовий спосіб вчинення злочину у його широкому розумінні; 3) типову особу злочинця; 4) типові сліди злочину.

Усі важливі економічні, соціальні та політичні проблеми життя суспільства та громадянина відбиваються в державному бюджеті країни. Він є основним методом фінансового регулювання, механізмом, який забезпечує розподіл коштів між регіонами держави, галузями економіки, ураховуючи стратегії економічного розвитку, фінансової політики, соціальних програм та потреб ринку. Завдяки бюджету держава повинна мати можливості зосередити фінансові ресурси на важливих ділянках економіки та соціального розвитку. Відносини, які регулюються бюджетним правом, виникають у зв’язку з утворенням, розподілом і використанням централізованих фондів грошових коштів, які надходять у розпорядження держави та ОМС на відповідній території.

Вивчаючи проблему предмета посягання, О. В. Одерій дійшов до висновку, що, на відміну від Г. А. Матусовського, М. В. Салтевського та багатьох інших криміналістів, частина науковців предмет посягання взагалі не розглядає як елемент криміналістичної характеристики. Ми

підтримуємо думку науковця про те, що виключення предмета посягання із складу елементів криміналістичної характеристики певного злочину є невиправданим, оскільки саме він дозволяє із загальної групи злочинів виокремити конкретні види, визначити обстановку злочину та способи вчинення злочинної дії. Науковець додає, що в останній період з'явилися наукові праці зі спробою сформувати окреме криміналістичне вчення про предмет злочину. Усе частіше актуалізується питання про розширення розуміння предмета злочину не тільки як матеріальної субстанції, а і як різних видів інформації (зокрема комп'ютерної) або енергії (електричної, теплової). Це відповідає сучасним тенденціям розвитку суспільних відносин і кримінально-правової науки, яка визнає предметом злочину не тільки речі, а й інформацію, енергію, майнові права, об'єкти інтелектуальної власності, безготівкові грошові кошти і бездокументарні папери.

Ст. 210 КК України передбачена кримінальна відповідальність за нецільове використання БК, а так само здійснення видатків бюджету чи надання кредитів з бюджету без установлених бюджетних призначень або з їх перевищенням усупереч БК України чи ЗУ «Про Державний бюджет України» на відповідний рік, якщо предметом таких дій були БК у великих (ч. 1) розмірах або вчинені повторно чи за попередньою змовою групою осіб (ч. 2). Як бачимо, об'єктом такого злочину законодавець визнає БК, що з криміналістичного погляду в частині витрат і будуть предметом досліджуваного виду злочину.

У ст. 2 БК України вказано, що бюджет – це план формування та використання фінансових ресурсів для забезпечення завдань і функцій, які здійснюють відповідно органи державної влади та органи місцевого самоврядування протягом бюджетного періоду. БК визнають належні відповідно до законодавства надходження бюджету та витрати бюджету.

До витрат бюджету належать видатки бюджету, надання кредитів з бюджету, погашення боргу та розміщення бюджетних коштів на депозитах, придбання цінних паперів. Під видатками бюджету розуміють кошти, спрямовані на здійснення програм та заходів, передбачених відповідним бюджетом. До видатків бюджету не належать, окрім уже названих, повернення надміру сплачених до бюджету сум податків і зборів та інших доходів бюджету, проведення їхнього бюджетного відшкодування. У ЗУ «Про місцеве самоврядування в Україні» вжито термін «бюджет місцевого самоврядування (місцевий бюджет)», під яким розуміється план утворення та використання фінансових ресурсів, потрібних для забезпечення функцій та повноважень місцевого самоврядування. Самі бюджети класифіковано на районний, обласний, поточний та бюджет розвитку.

Отже, можна зробити висновок, що сучасна бюджетна система України складається з ДБ та місцевих бюджетів. ДБ є одним із важелів державного регулювання соціально-економічних процесів та найголовнішим за своїм призначенням у бюджетній системі України. Місцеві бюджети також є важливою ланкою цієї системи та за своєю чисельністю – найбільші. Їм відводиться важлива роль у соціально-економічному розвитку певної території, оскільки саме з місцевих бюджетів здійснюється фінансування закладів освіти, культури, охорони здоров’я населення, засобів масової інформації, фінансуються різноманітні молодіжні програми, видатки для впорядкування населених пунктів.

Список використаних джерел

1. Андрушко П. П. Коментар до ст. 210 Кримінального кодексу України. *Юридичний вісник України.* 2012. № 2. С. 26-32.

2. Ермолович В. Ф. Криминалистическая характеристика преступлений. Минск, 2001. 304 с.

3. Бессонов А. А. Частная теория криминалистической характеристики преступлений : дис. . д-ра юрид. наук: 12.00.12. Элиста, 2017. 456 с.

4. Матвієнко В. П. Оперативно-розшукова характеристика злочинів у бюджетній сфері: теорія та практика. *Науковий вісник НАВС.* 2015. № 4 (97). С. 97-106.

Задорожна М. І.
к.н. з держ. упр., доцент кафедри права
Львівського інституту ПРАТ «ВНЗ «МАУП»

ГРОМАДЯНСЬКЕ СУСПІЛЬСТВО І ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ

Громадянське суспільство є актуальною і популярною категорією в Україні завдяки гуманізуючому, об'єднуючому та розвиваючому впливові громадських організацій на людей та поширенню політичної і громадянської культури в середовищі добровільної співпраці та взаємодії. Громадянське суспільство є засобом накопичення соціального капіталу як властивості і результату розвинутого громадянського суспільства, міри його згуртованості та ефективності.

Держава повинна бути зацікавлена у формуванні соціального капіталу як фактора стабільного та ефективного функціонування суспільства і плідної взаємодії громадян та влади. Однак проблема полягає в слабкій співпраці влади і громадських організацій, а також нечисленності і недосконалості законодавства, що регулює діяльність громадських організацій.

Поняття громадянського суспільства викликало значне зацікавлення багатьох дослідників. Розвивали концепцію соціального капіталу і ролі громадських організацій у функціонуванні суспільства і держави Ф. Фукуяма, Р. Патнем, А де Токвіль та ін. Проблему українського законодавства в галузі громадських організацій описав Лациба М. В.

З часу проголошення незалежності населення України живе в умовах соціальної аномії, що характеризується відсутністю в суспільстві ціннісно-нормативної бази соціальної консолідації (загальних уявлень про те, що добре і що погано, що в цьому суспільстві заохочується, що засуджується і що карається).

Важливу роль в накопиченні соціального капіталу відіграє громадянське суспільство. Громадянське суспільство передусім передбачає соціальні мережі спілкування – павутину перехресного, вільного (з власної ініціативи) і широкого спілкування та взаємодії між людьми, що формує певні їх якості (фізичні та морально-інтелектуальні), а не структури, в яких це спілкування відбувається.

В сучасній Україні діють Закон України «Про об'єднання громадян» від 16.06.92 р. [1, с. 504], і Закон України «Про молодіжні та дитячі громадські організації» від 01.12.98 р. [2, с. 2]. Іде активне обговорення нового законопроекту про громадські організації. Однак, існуюче законодавство має ряд суттєвих недоліків, що не сприяє формуванню правової культури, необхідної для зростання соціального капіталу і обтяжує появу, реєстрацію та діяльність новим громадським організаціям, що не сприяє зростанню громадянської активності та відповідальності, які так необхідні українському суспільству на сучасному етапі.

Українські дослідники відзначають, що однією з визначальних проблем громадянського суспільства на українських теренах є неефективна діяльність громадських організацій, слабкий вплив громадськості на прийняття владних рішень внаслідок пасивної позиції громадян у політичній сфері, слабкого почуття відповідальності за долю своєї держави (приблизно 60 % тих, кого неможливо залучити до громадсько-політичної діяльності, суспільної активності) [3, с. 3].

Для того, щоб громадянське суспільство розвинуло можливості у повному обсязі необхідна широка децентралізація для розширення повноважень громад.

Дослідник В. Пальчук [4] вважає, що реформа децентралізації повинна виконати шість завдань:

1. Формування нової територіальної основи для діяльності органів

влади на рівні громад і районів.

2. Передача повноважень органів виконавчої влади органам місцевого самоврядування та їх розмежування за принципом субсидіарності.

3. Створення належної ресурсної бази для здійснення повноважень органів місцевого самоврядування.

4. Формування ефективної системи служби в органах місцевого самоврядування.

5. Упорядкування системи державного контролю та нагляду за законністю діяльності органів місцевого самоврядування.

6. Розвиток форм прямого народовладдя: виборів, референдумів.

У законопроекті про внесення змін до Конституції України запропоновано зміни щодо децентралізації державної влади в Україні та посилення конституційно-правового статусу місцевого самоврядування. Змінюються окремі положення Конституції України щодо адміністративно-територіального устрою. Зокрема, закріплено, що територія України поділена на громади. Громада є первинною одиницею в системі адміністративно-територіального устрою України.

Передбачається, що адміністративно-територіальний устрій України ґрунтується на засадах єдності та цілісності державної території, децентралізації влади, повсюдності та спроможності місцевого самоврядування, сталого розвитку адміністративно-територіальних одиниць з урахуванням історичних, економічних, екологічних, географічних і демографічних особливостей, етнічних і культурних традицій.

Законопроект передбачає, що розмежування повноважень у системі органів місцевого самоврядування і їхніх виконавчих органів різних рівнів здійснюється за принципом субсидіарності, що відповідає Європейській

хартії місцевого самоврядування. Так, відповідно до ст. 4 Хартії органи місцевого самоврядування в межах закону мають повне право вільно вирішувати будь-яке питання, яке не вилучене зі сфери їхньої компетенції та вирішення якого не доручене жодному іншому органу. Публічні повноваження, як правило, здійснюються переважно тими органами публічної влади, які мають найтісніший контакт з громадянином. Наділяючи тими чи іншими повноваженнями інший орган, необхідно враховувати обсяг і характер завдання, а також вимоги досягнення ефективності та економії.

Враховуючи зазначене, змінами вилучаються з конституційного регулювання місцеві державні адміністрації та відповідно скасовується інститут голів місцевих державних адміністрацій. Натомість основні повноваження зосереджуються на базовому рівні в громаді.

Передбачається утворення виконавчих органів місцевого самоврядування громади, які є підконтрольними й підзвітними раді громади. При цьому голова громади головує на засіданнях ради громади, очолює виконавчий орган місцевого самоврядування громади. У свою чергу, районна рада, обласна рада обирає зі свого складу відповідно голову районної ради, голову обласної ради, який очолює виконавчий комітет ради.

Закріплюється матеріальна та фінансова основа місцевого самоврядування. Зокрема, визначається, що такою основою є земля, рухоме й нерухоме майно, природні ресурси, інші об’єкти, що є в комунальній власності територіальної громади; місцеві податки та збори, частина загальнодержавних податків й інші доходи місцевих бюджетів. При цьому пропонується визначити, що держава забезпечує сумірність фінансових ресурсів та обсягу повноважень органів місцевого самоврядування, визначених Конституцією та законами України.

Разом з тим децентралізація не означає послаблення центральної влади в таких питаннях, як оборона, зовнішня політика, національна безпека, верховенство права, дотримання прав і свобод людини.

Саме тому для нагляду за додержанням Конституції та законів України органами місцевого самоврядування пропонується запровадити інститут префектів. Проектом передбачено, що префекта призначає на посаду та звільняє з посади за поданням Кабінету Міністрів України Президент України. Префект зупиняє дію актів місцевого самоврядування з мотивів їх невідповідності Конституції чи законам України з одночасним зверненням до суду.

Крім того, законопроект передбачає, що в разі ухвалення головою громади, радою громади, районною, обласною радою акта, що не відповідає Конституції України, створює загрозу порушення державного суверенітету, територіальної цілісності чи загрозу національній безпеці, Президент України зупиняє дію відповідного акта з одночасним зверненням до Конституційного Суду України, тимчасово зупиняє повноваження голови громади, складу ради громади, районної, обласної ради та призначає тимчасового державного уповноваженого.

У разі визнання Конституційним Судом України акта голови громади, ради громади, районної, обласної ради таким, що не відповідає Конституції України, Верховна Рада України за поданням Президента України достроково припиняє повноваження голови громади, ради громади, районної, обласної ради та призначає позачергові вибори у визначеному законом порядку.

У всіх розвинених країнах ЄС головне завдання влади полягає у вирішенні проблем інститутів громадянського суспільства за допомогою місцевого самоврядування, як стверджує Вячеслав Роман [5]. Проблему якісного задоволення таких потреб допомагає вирішити децентралізація,

оскільки вона означає передачу права приймати рішення органам, які не підпорядковані центральним органам влади і які обирають зацікавлені громадяни.

С. Г. Денисюк [6] вважає, що реформа децентралізації має такі взаємопов'язані аспекти. З одного боку, вона надає громадам більше повноважень та можливостей для розвитку. З іншого, – ставить перед ними та їхніми головами нові виклики. Децентралізація – це не лише зміна у структурі розподілу бюджетів та функцій, а зміна мислення, свідомості українців та підходів до самої суті державного управління. І виграватимуть тут найбільш активні, ініціативні та енергійні громадяни, які здатні бути дійсно ефективними господарниками для своєї громади. Відповідальність за успішне проведення реформи децентралізації лежить на уряді і Верховній Раді України. Однак уряд так і не створив систему оперативного реагування на виклики, що виникають при проведенні реформи, і не здійснював належного супроводу потрібних для реформи законопроектів у Верховній Раді України.

Дослідження вищеназваних проблем може сприяти загостренню уваги до суспільної асоціацій у напрямку сприяння демократизації суспільної свідомості. Без цього в наш час неможливий свідомості, вказати вигоди і напрямок ефективного регулювання громадських організацій та ефективний розвиток суспільства і досягнення добробуту та високої духовності нашого народу, гідного впровадження в практичне життя національних ідеалів та цінностей, які повинні стати внутрішнім моральним орієнтиром кожного.

Список використаних джерел:

1. Про об’єднання громадян : Закон України. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 1992. № 34. С. 504.

2. Про молодіжні та дитячі громадські організації : Закон України. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 1999. № 1. С. 2.

3. Лациба М. В. Коли буде новий Закон «Про громадські організації». *Громадянське суспільство.* 2009. № 2 (9). URL : http://www.ucipr.kiev.ua/modules.php?

4. Пальчук В. Зміни до Конституції України: що ще треба зробити для децентралізації влади. URL : http://www.nbuviap.gov.ua/ index.php? option=com_content&view=article&id=4303:perspektivi-prosuvannya-detsentralizatsiji-v-ukrajini&catid=8&Itemid=350.

5. Роман В. Досвід децентралізації та деконцентрації влади країн ЄС. *Державне управління і місцеве самоврядування* : збірник наук. праць. 2016. Вип. 2 (29). http://www.dridu.dp.ua/vidavnictvo/2016/2016_02(29)/9.pdf.

6. Денисюк С. Г. Децентралізація : Стан і перспективи реалізації в Україні. URL : https://conferences.vntu.edu.ua/index.php/e-democracy/e-democracy2017/paper/viewFile/3460/2916.

Лепех Ю. С.
к.ю.н., доцент кафедри права
Львівського інституту ПРАТ «ВНЗ «МАУП»

Галас І. М.
студентка другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності 081 «Право»
Львівського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП»

ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА ВИКОНАННЯ УХВАЛ У ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ УКРАЇНИ ОРГАНАМИ ДЕРЖАВНОЇ ВИКОНАВЧОЇ СЛУЖБИ ТА ПРИВАТНИМИ ВИКОНАВЦЯМИ

Законодавчо визначена група ухвал суду, постановлених судом за правилами цивільного судочинства, що впливають на майнові та особисті немайнові права суб'єктів правовідносин, в окремих випадках, підлягає виконанню органами Державної виконавчої служби України, за правилами, встановленими ЗУ «Про виконавче провадження». На проблеми виконання судових актів в Україні вказують провідні європейські та міжнародні правозахисні та політичні інституції. Комісаром Ради Європи з прав людини Томасом Гаммарберґом зроблена заява щодо зневаги до судових актів в Україні. На думку єврокомісара, це явище треба розцінювати як відмову від принципів правової держави та серйозну правозахисну проблему [8]. Проблема неналежного виконання судових актів в України вимагає невідкладного розв'язання, а комплексна правова характеристика механізму виконання ухвал суду у цивільних справах Державною виконавчою службою України та приватним виконавцем дає підстави для визначення специфіки виконання зазначеного виду судових актів в контексті норм ЗУ «Про виконавче провадження», забезпечує належне практичне застосування положень діючих нормативно-правових актів з метою реалізації завдань та функцій цивільного процесу та слугує

передумовою виявлення прогалин чинного законодавства у сфері виконання судових актів та формування шляхів їх усунення. Порядок виконання ухвал суду в межах виконавчого провадження є предметом дослідження широкого кола правників-процесуалістів сучасності.

Водночас, станом на момент публікації, не дослідженими залишаються проблеми допустимості реалізації ухвали про поворот виконання у немайнових спорах, застосування наслідків визнання виконавчого листа таким, що не підлягає виконанню, розв'язання проблем виконання ухвал про звернення стягнення на майно та грошові кошти. Конституційний Суд України неодноразово зазначав, що виконання судового акта, в тому числі і заключної ухвали суду, є невід'ємною складовою права на судовий захист і охоплює, зокрема, законодавчо визначений комплекс дій, спрямованих на захист і відновлення порушених прав, свобод, законних інтересів фізичних та юридичних осіб, суспільства, держави (п. 2 мотивувальної частини Рішення від 13 грудня 2012 року №18-рп/2012) [9], а невиконання судового акта загрожує сутності права на справедливий розгляд справи судом (п. 3 мотивувальної частини Рішення від 25 квітня 2012 року №11-рп/2012) [10]. Системне тлумачення норм ст. 3 ЗУ «Про виконавче провадження» (щодо виконавчого листа, як підстави для виконання судового рішення), ч. 1 ст. 431 ЦПК України (щодо необхідності оформлення виконавчого листа для звернення судового рішення до виконання) та ч. 1,2 ст. 258 ЦПК України (щодо віднесення ухвал суду у цивільному процесі до форм судового рішення, а в окремих випадах до категорії виконавчих документів) вказує на можливість примусового виконання окремої групи ухвал суду, постановлених за правилами цивільного судочинства, Державною виконавчою службою України та приватним виконавцем шляхом відкриття виконавчого провадження. До зазначеної групи ухвал відносяться: ухвала про

забезпечення позову, ухвали про залишення позовної заяви без розгляду та закриття провадження у справі у частині розподілу судових витрат (у випадку розподілу судових витрат між сторонами), ухвала про стягнення штрафу, ухвала про затвердження мирової угоди, ухвала про забезпечення доказів, ухвала про тимчасове вилучення доказів для дослідження судом, ухвала про поворот виконання, ухвала про визнання виконавчого листа таким, що не підлягає виконанню та стягнення безпідставно одержаного, ухвала за результатами розгляду скарги на дії ДВС чи приватного виконавця. На підставі аналізу положень ст. 3 ЗУ «Про виконавче провадження» (щодо переліку виконавчих документів), відзначаємо, що ухвали суду у цивільному процесі, які підлягають виконанню Державною виконавчою службою України та приватними виконавцями шляхом відкриття виконавчого провадження, в одних випадках є виконавчим документом (відкриття виконавчого провадження відбувається безпосередньо на підставі ухвали), в інших – підставою для виконання (реалізація зазначених ухвал за правилами ЗУ «Про виконавче провадження» відбувається виключно після оформлення виконавчого листа на підставі ухвали суду). Згідно визначення Олєгова М. Д., підстави виконання – це судові постанови та акти інших юрисдикційних органів, які відповідно до прямої вказівки закону підлягають примусовому виконанню в порядку виконавчого провадження, а виконавчий документ – це виданий відповідно до акта уповноваженого органу чи посадової особи (підстави виконання) документ, складений за чітко визначеною формою, на основі якого органи ДВС безпосередньо здійснюють примусове виконання (стягують майно, грошові кошти, примушують боржника вчинити певні дії або утриматися від їх вчинення) [11]. Згідно ст. 3 ЗУ «Про виконавче провадження» ухвали суду підлягають виконанню (є виконавчими документами, на підставі яких державний чи приватний виконавець

відкриває виконавче провадження) виключно у випадках, передбачених законом. Зазначене положення закону стосується, для прикладу, реалізації ухвали про забезпечення позову, яка, згідно ч. 1 ст. 157 ЦПК України, має відповідати вимогам виконавчого документа, встановлених законом. Така ухвала підлягає негайному виконанню з дня її постановлення, незалежно від її оскарження і незалежно від відкриття чи не відкриття виконавчого провадження щодо її виконання; ухвал про стягнення штрафу та про тимчасове вилучення доказів для дослідження їх судом, які, згідно ч. 3 ст. 146 ЦПК України, ч. 5 ст. 148 ЦПК України є виконавчими документами та мають відповідати вимогам виконавчого документа, що встановлені законом. Дослідження переліку ухвал суду, постановлення яких передбачено ЦПК України, вказує на необхідність оформлення виконавчого листа для здійснення примусової реалізації заключних ухвал суду (ухвал, якими закінчується розгляд справи), виконання яких впливає на майнові права та обов'язки суб'єктів правовідносин. Зокрема, примусове виконання ухвали суду про поворот виконання, ухвали суду про залишення позовної заяви без розгляду із розподілом між сторонами судових витрат, ухвали про визнання виконавчого листа таким, що не підлягає виконанню (у випадку стягнення на користь боржника безпідставно одержаного стягувачем майна за виконавчим листом) здійснюється Державною виконавчою службою України та приватним виконавцем шляхом відкриття виконавчого провадження на підставі виконавчого листа. Ляшенко Р. О., виокремив за змістом два загальні види виконання судових рішень у виконавчому провадженні, які можна звести до звернення стягнення на майно боржника та виконання рішень, за якими боржник зобов'язаний особисто вчинити певні дії або утриматися від їх вчинення [12, с. 21]. Погоджуючись з позицією Ляшенка Р. О., звертаємо увагу, що на виконання ухвал суду органами державної виконавчої служби

України та приватними виконавцями, які впливають на майнові права та обов'язки сторін по справі, знаходить своє поширення загальні правила виконання судових рішень пов'язаних із звернення стягнення на майно боржника. Характеризуючи виконання ухвал суду у цивільних справах, з метою подальшого аналізу особливостей виконання ухвал суду, якими передбачено стягнення майна чи грошових коштів, вважаємо необхідним, визначити процесуальні особливості постановлення та виконання ухвали суду про поворот виконання, ухвали суду про залишення позовної заяви без розгляду із розподілом між сторонами судових витрат, ухвали про визнання виконавчого листа таким, що не підлягає виконанню (у випадку стягнення на користь боржника безпідставно одержаного стягувачем майна за виконавчим листом). Відповідно до Рішення Конституційного Суду України від 2 листопада 2011 року № 13-рп/2011, поворот виконання рішення – це цивільна процесуальна гарантія захисту майнових прав особи, яка полягає у поверненні сторін виконавчого провадження в попереднє становище через скасування правової підстави для виконання рішення та повернення стягувачем відповідачу (боржнику) всього одержаного за скасованим (зміненим) рішенням [13]. Інститут повороту виконання рішення спрямований на поновлення прав особи, порушених виконанням скасованого (зміненого) рішення, та є способом захисту цих прав у разі отримання стягувачем за виконаним та у подальшому скасованим (зміненим) судовим рішенням неналежного, безпідставно стягненого майна (або виконаних дій), оскільки правова підстава для набуття майна (виконання дій) відпала. Теорія права визначає поворот виконання рішення як повернення стягувачем боржнику всього, що було ним отримано за скасованим згодом судовим рішенням з метою відшкодування боржнику збитків, завданих виконанням рішення.

Разом з тим, зазначене тлумачення інституту повороту виконання

вважаємо звуженим, оскільки така дефініція не включає можливості повороту виконання у немайнових спорах, який також повинен мати місце у правовідносинах на практиці.

Список використаних джерел

1. Гаммарберг Т. Ефективні інституційні відповіді для подолання нетолерантності. 2016. URL : https://books.google.com.ua/books?id.

2. Ляшенко Р. О. Приведення судових рішень у цивільних справах до примусового виконання : автореф. дис. … канд. юрид. наук. Київ, 2013. 21 с.

3. Олєгов М. Д., Алехина С. А., Блажеев В. В. Гражданское процессуальное право : учебник. Москва, 2004. 580 с.

4. Рішення Конституційного Суду України від 13 грудня 2012 року по справі №18-рп/2012. URL : http://zakon.rada.gov.ua.

5. Рішення Конституційного Суду України від 25 квітня 2012 року по справі №11-рп/2012. URL : http://zakon.rada.gov.ua.

6. Рішення Конституційного Суду України від 13 грудня 2012 року по справі №18-рп/2012. URL : http://zakon.rada.gov.ua.

Лепех Ю. С.
к.ю.н., доцент кафедри права
Львівського інституту ПРАТ «ВНЗ «МАУП»

Гіс О. О.
студент другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності 081 «Право»
Львівського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП»

ЗАГАЛЬНОТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ЗАХИСТУ ПРАВ НОТАРІУСІВ ОРГАНАМИ ВЛАДИ ТА УПРАВЛІННЯ

Сутність захисту прав нотаріусів органів влади та управління полягає у визначенні адміністративних дій та правових інструментів, за допомогою якого можна здійснювати поновлення прав нотаріусів, які були порушені. Також характеризуючи даний термін можна стверджувати, що він включає можливість працівників нотаріату здійснювати свою діяльність без перешкод, які можуть встановлювати органи влади та управління. Захист, що здійснюється адміністративними органами включає також процедури щодо надання адміністративних послуг та процес управління, який виконується Нотаріальною палатою. Іншими органами влади, які беруть участь в державному захисті прав нотаріусів є відповідні профільні міністерства, а саме Міністерство юстиції України. Даний орган може провадити адміністративний розгляд справи, зміст якої пов'язаний із діями, які вчинили органи влади та управління щодо органів, які входять до системи нотаріату. Дані дії можуть бути незаконними, тобто не відповідати нормам чинного законодавства. Варто також акцентувати увагу на тому, що дії, які вчиняють нотаріуси мають досить важливе значення, оскільки нотаріус покликаний врегулювати суспільні відносини між фізичними особами, для того щоб в майбутньому уникнути судових

суперечок. Саме тому нотаріуси також потребують відповідного захисту з боку органів влади та управління.

Права нотаріуса можна класифікувати за наступним принципом. Але зауважимо, що дана класифікація стосується лише тих прав, які мають відношення до захисту їх органами влади та управління. Таким чином права нотаріусів, які належать до об'єкта державного захисту, можна поділити на такі групи:

1) загальні можливості нотаріусів;

2) особисті можливості органів, які входять до системи нотаріату та пов'язані із визначеним для них правовим статусом;

3) можливості працівників нотаріату, які безпосередньо пов'язані із процесом вчинення нотаріальних дій;

4) можливості нотаріуса, які пов'язані із виконанням ним своїх функцій;

5) права нотаріуса, які виникають при здійсненні органами влади та управління відповідних видів контролю;

6) права нотаріусів, які виникають під час використання можливості щодо оскарження незаконних дій органів влади та управління.

Можна також визначити наступні можливості, якими наділяється нотаріус у своїй діяльності:

1) повага до особи нотаріуса;

2) право на нормальне ставлення до нотаріуса органів, які здійснюють контроль за його діяльністю;

3) право на покращення своїх профільних правових знань;

4) право на відпустку;

5) можливість на соціальний захист;

6) можливість пенсійного забезпечення;

7) можливість доступу до документів, які були використані під час

процесу здійснення контролюючих дій.

Якщо розглядати правовий статус державний органів, які здійснюють захист щодо прав нотаріусів, то необхідно вказати про наступні складові цього статусу:

1) сукупність прав, можливосте та необхідностей;

2) підстави виникнення державних повноважень.

Система державного захисту прав нотаріусів включає наступні елементи:

1) способи, які використовуються адміністративними органами для здійснення такого захисту;

2) функції, які мають бути чітко визначені під час здійснення державного захисту прав нотаріусів;

3) визначена мета щодо захисту органами влади та управління прав нотаріусів;

4) встановлений кінцевий результат, який полягає у задоволенні потреб фізичних осіб та державному захисті прав нотаріусів;

5) взаємодія між органами влади та управління, а саме Міністерством юстиції, Нотаріальною палатою, відповідними кваліфікаційними комісіями, профільними управліннями та органів нотаріату для досягнення поставлених цілей.

Основними складовими системи державного захисту прав нотаріусів є наступні елементи:

1) правові норми, які є змістом адміністративно-правових відносин;

2) зовнішнє закріплення норм права у у правових актах;

3) органи влади та управління, які здійснюють державний захист;

4) основні ідеї та засади, які є основою під час здійснення державного захисту прав нотаріусів;

5) правові відносини, які виникають між органами влади та

управління та нотаріусами під час державного захисту їхніх прав;

6) форми державної діяльності та способи, які використовуються;

7) державні процедури.

Необхідно встановити чіткий правовий зв'язок між правовим статусом органів нотаріату та правовим статусом органів влади та управління, які взаємодіючи між собою утворюють правові відносини, що варто називати адміністративно-правовими. Даний вид відносин складається із взаємних прав та обов'язків, які виникають між цими двома суб'єктами на основі норм адміністративного права.

Правовий статус нотаріусів, як суб'єктів правовий відносин має свої особливості. Документи, які посвідчуються нотаріальними органами мають вагоме значення, яке у певній мірі прирівнюється до правового статусу документів, які видаються судовими органами. В деякій мірі ці правові акти є більш важливі та вагомі як для органів судоустрою, так і інших органів влади та управління.

Якщо розглядати захист прав нотаріусів органами влади та управління, то необхідно стверджувати, що важливу роль у цьому процесі відіграють органи самоорганізації у сфері нотаріату, а саме нотаріальні палати. Важливу роль необхідно надати профільним правовим міністерствам. Останні органи мають подвійну природу: по-перше, саме вони покликані здійснювати захист прав та інтересів нотаріальних органів з однієї сторони, а з другої сторони, ці органи відіграють важливу роль у тому, що деякі права нотаріусів можуть бути порушені. Так, через окремі дії органів влади та управління права нотаріусів можуть бути порушені, що перешкоджає їхньому нормальному функціонуванню та організації діяльності.

Важливу роль у діяльності як органів нотаріату, так і інших органів відіграють контрольні дії, які вчиняються окремими суб'єктами. Так, для

того, щоб належно здійснювалася нотаріальна діяльність без порушення норм чинного законодавства, то необхідно, щоб даний вид діяльності підлягав контролю. Тому у системі нотаріату існує ряд перевірок, як планових та позапланових, які здійснюються профільними правовими міністерствами або управліннями юстиції на місцях. Це дає можливість здійснювати нотаріальну діяльність у межах закону та дотримуватися встановлених правил та норм під час організації діяльності. Під час перевірки проводиться контроль за порядком ведення діловодства органами нотаріату. Встановлено, що після проведення перевірок до нотаріусів можуть застосовуватися наступні види санкцій: їм може бути відмовлено у доступі до реєстрів, з якими працюють працівники нотаріату. Найбільш суворішим видом так званих стягнень є припинення права займатися нотаріальною діяльністю або зупинити даний вид діяльності.

Важливим аспектом у контролюючій діяльності профільного міністерства над органами нотаріату є те, що дуже часто трапляються випадки, коли у міністерстві працюють працівники із низькою правовою культурою, які готують відповідні правові акти, що регулюють діяльність у сфері нотаріату, для прикладу, методичні чи роз'яснювальні акти. Нотаріуси таким чином, використовуючи ці акти можуть вчиняти дії, які не відповідають чинному законодавству, за що згодом можуть нести встановлену відповідальність. Тому, логічно би було, коли методичні рекомендації складаються особами, які мають відповідний досвід, практику у сфері нотаріальної діяльності. Оскільки теоретичні знання є недостатніми для надання роз'яснювальної чи допоміжної роботи.

Для належного захисту прав фізичних та юридичних осіб потрібно мати надійну систему захисту прав нотаріусів органами влади та управління. Оскільки нотаріуси покликані захищати майнові права фізичних осіб, тому їхня роль у забезпеченні прав є вирішальною. Система

захисту прав нотаріусів органами влади та управління має дві складові: змістова та формально-визначена.

З'ясовано сутність змістової частини системи захисту прав нотаріусів. Дана частина чітко пов'язана із основними завданнями, які стоять перед органами нотаріату та органами влади під час встановлення їхніх правовідносин. Отже, основне завдання полягає у обов'язку, який стоїть перед органами влади та управління щодо використання методів для уникнення порушення прав нотаріусів. Якщо порушення було вчинене, то відповідно державні органи слідкують за притягненням осіб, які є винні до відповідальності.

Формально-визначена ознака передбачає використання відповідних правових інструментів для захисту прав нотаріусів органами влади та управління. Такими формами, які використовуються у даному виді відносин є правові норми в адміністративній науці; органи публічного управління; основні засади та ідеї, які використовуються під час державного захисту нотаріусів; правові відносини між адміністрацією та органами нотаріату які мають правозахисну особливість; способи, які використовуються під час адміністративних процедур.

Правові норми є обов'язковим та необхідним елементом у систем і державного захисту нотаріусів. Тому необхідним є здійснення заходів по удосконаленні як матеріальних, так і процесуальних норм, які регулюють діяльність профільного міністерства щодо проведення контрольних перевірок у системі нотаріату.

Основні суб'єкти, які здійснюють державний захист нотаріусів. До цього переліку пропонуємо відносити: Міністерство юстиції, Нотаріальна палата України та Вища кваліфікаційна комісія нотаріату. Таким чином у своїй діяльності ці державні органи використовують встановлені методи та способи, а саме: заохочувальні заходи; заходи переконання, примусові

заходи.

Заохочувальні методи застосовуються відповідно Нотаріальною палатою. Цікавим прикладом є конкурс, який передбачає вибір кращих нотаріусів та їх нагородження. Ці заохочувальні методи застосовуються до приватних нотаріусів. Що стосується діяльності державних нотаріусів, то прикладом заохочувальних технік є надання премій за значні обсяги роботи та підвищену кількість. Крім того, встановлено про необхідність встановлення виховних заходів, а саме щодо вимоги не порушувати присяги як державними, так і приватними нотаріусами.

Найбільш ефективним способом впливу на правові відносини між нотаріусами та державними органами є заходи державного примусу. Так, необхідним та ефективним є залучення до розгляду справи у суді представника Нотаріальної палати у ролі третьої особи. Це є один із елементів адміністративно-правового захисту прав нотаріусів.

Необхідним є для ефективного адміністративно-правового захисту прав нотаріусів вимоги щодо строків та кількості перевірок, які можуть бути проведені державними органами. Тому відповідних змін потребує адміністративне законодавство.

Лепех Ю. С.
к.ю.н., доцент кафедри права
Львівського інституту ПРАТ «ВНЗ «МАУП»

Костушевич Р. В.
студент другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності 081 «Право»
Львівського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП»

НОТАРІАЛЬНІ АКТИ У СИСТЕМІ ПРАВОВИХ АКТІВ

Методологія вивчення правових актів у нотаріальному процесі має свої характеристики. Основними методами, якими користуються для вивчення нотаріальних актів є: системний, антропологічний, феноменологічний та інші. Найбільш поширеними у використанні є антропологічний та системний методи. Правова система, яка існує в умовах сьогодення є відкритою, що передбачає постійний обмін даними між громадянами. Встановлюються відповідні відносини, які мають подвійний характер. Таким чином використання вищевказаних способів дає можливість більш точно з'ясувати значення та функції нотаріальних документів.

Якщо аналізувати сучасну правову систему, то необхідно вказати, що вона являє собою сукупність юридичних норм, які мають офіційний, загальний та обов'язків характер. Ці норми права спрямовані на врегулювання правових відносин, що мають внутрішній та зовнішній характер.

Основою цих правових відносин є природні можливості осіб. Для того, що право мало своє практичне застосування необхідним є його закріплення у джерелах права. Ситуації, які відбуваються мають потребу у правовому регулюванні, що має своїм наслідком прийняття відповідного

офіційного висновку, який має бути закріплений у правовому акті. Таким чином можна стверджувати, що юридичний акт – це форма, за допомогою якого фіксується воля суб'єктів правових відносин, що ґрунтується на нормах права. Таким чином створюється відповідний документ. Тому пропонуємо назвати ознаки правового акта:

1) акти виражають волю суб'єктів правових відносин;

2) офіційний характер;

3) загальнообов'язковий характер;

4) основна функція – регулювання правових відносин, які виникають у суспільстві;

5) результатом є виникнення правових відносин на основі правових норм.

Правові акти можна класифікувати за такими критеріями:

1) в залежності від правової нормативності: нормативно-правові, індивідуальні, роз'яснювальні;

2) за формою закріплення: писемні, усні, конклюдентні;

3) за правовим змістом: одиночні, мутуальні.

Одиночними правовим актами є ті акти, які закріплені в одному офіційному документів. Мутуальними актами є ті, які поєднують у собі кілька правових актів, що взаємодіють.

Основними ознаками нотаріальних актів є:

1) письмова форма вираження;

2) правозастосовний характер;

3) спеціальний суб'єкт прийняття;

4) офіційний та загальнообов'язковий характер;

5) регулюють суспільні відносини.

Нотаріальні акти – це форма закріплення результату вчинення нотаріальних дій. Необхідно відрізняти нотаріальні акти від дій, що

вчиняються нотаріусами.

Нотаріальні акти можна поділити на такі види: мутуальні, самостійні. Мутальними є дії, пов'язані із засвідченням справжність підпису на документах. Самостійними є нотаріальні акти, пов'язані із видачею свідоцтва, доручення та ін.

Нотаріальні акти створюються за допомогою використання встановлених технологічних складових. Отже, необхідно, що ці акти були чітко, зрозуміло, просто та ефективно складені. Вимоги, які висуваються до нотаріальних актів мають бути наступними:

1) логічна послідовність;

2) точність;

3) зрозумілість;

4) аргументованість;

5) переконливість.

Нотаріальні акти мають виконують відповідні соціальні функції та мають соціальну необхідність. Нотаріальні акти покликані здійснювати належний захист прав та свобод.

Визначено, що суб'єктами нотаріального процесу є такі категорії осіб, які можуть видавати правові акти:

1) приватні та державні нотаріуси;

2) особи, які можуть вчиняти дії, що прирівнюються до нотаріальних.

Вивчаючи міжнародний досвід нотаріальної діяльності, можна стверджувати, що нотаріальні акти у системі латинського нотаріату є формою доказів, що усуває необхідність додаткової верифікації. Нотаріальні акти приймаються з дотриманням режиму законності, можуть використовуватися як докази та мають виконавчий характер.

Проте необхідно зауважити, що нотаріальні акти не мають такого

соціального призначення у країнах з англо-американською системою нотаріату. Нотаріальні акти не мають значної доказової сили, оскільки джерелом права у цих країнах є судовий прецедент, де важливу роль відіграють покази, які подають свідки.

Отже, нотаріус, видаючи нотаріальні акти є посередником між державою та громадянами. Нотаріуси мають виконувати діяльність, яка має превентивний характер, що втілюється у нотаріальному акті. Нотаріальний акт є способом уникнення правових спорів, що має важливе значення для побудови здорового громадянського суспільства та держави в цілому.

Лепех Ю. С.
к.ю.н., доцент кафедри права
Львівського інституту ПРАТ «ВНЗ «МАУП»

Котович О. А.
студентка другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності 081 «Право»
Львівського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП»

ОСОБЛИВОСТІ СУДОВОГО РОЗГЛЯДУ СПРАВ ПРО АДМІНІСТРАТИВНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ

Найактуальнішим питанням на сьогоднішній день в Україні є функціонування сильної і незалежної системи органів судової влади, у яких на меті захист прав, свобод і інтересів людини, прав та інтересів юридичних осіб, а також інтересів суспільства і держави в цілому, для повноцінного формування правової держави.

Особлива роль в організаційному забезпеченні роботи суду належить його апарату, від діяльності якого безпосередньо залежить ефективність функціонування суду, адже без правильно організованої роботи всіх підрозділів апарату судів неможливо виконати весь обсяг роботи, що покладається на судову систему України.

Об’єктом дослідження є суспільні відносини, що виникають у процесі діяльності судів загальної юрисдикції щодо розгляду справ про адміністративні правопорушення.

Мета дослідження – розкрити значення юрисдикції судових органів у процесі розгляду справ про адміністративні правопорушення.

Для досягнення мети нам потрібно виконати ряд завдань:

- розглянути генези діяльності суддів загальної юрисдикції в адміністративному правопорушенні;
- визначити правове регулювання діяльності суддів загальної

юрисдикції щодо розгляду справ про адміністративні правопорушення;

- дослідити особливості судового розгляду справ про адміністративні правопорушення;
- зазначити загальні правила застосування заходів адміністративної відповідальності, що застосовуються судами при розгляді справ про адміністративне правопорушення;
- запропонувати заходи покращення діяльності суддів загальної юрисдикції щодо розгляду справ про адміністративні правопорушення.

Вчені які досліджували дану тему: В. Б. Авер'янова, А. Б. Агапова, О. П. Альохіна, Л. С. Анохіна, О. М. Бандурки, Ю. П. Битяка, В. М. Бевзенка, О. І. Харитонової, Т. О. Коломоєць, Є. С. Гарасименка, Л. В. Коваля, О. В. Кузьменко, А. Т. Комзюк, А. В. Кишинський, В. К. Колпаков, М. Я. Масленникова.

Виклад основного матеріалу. Питання судового розгляду справах про адміністративні правопорушення регулюється низкою актів, основним з яких є КУпАП, який містить розділ IV під назвою «Провадження в справах про адміністративні правопорушення». Однак визначення поняття провадження в справах про адміністративні правопорушення законодавчо не закріплено, що є недоліком діючого законодавства, оскільки не має практичного значення. Однак дане визначення трактується різними вченими-правознавцями, серед яких немає єдиної точки зору, щодо визначення даного поняття.

В. К. Колпаков трактує провадження у справах про адміністративні правопорушення, як процесуальну діяльність на підставі визначених законодавцем правил щодо встановлення об'єктивної істини у справі про адміністративний проступок і прийняття рішення відповідно до чинного законодавства [5, с. 117].

М. Я. Масленніков вважає, що провадження в справах про

адміністративні правопорушення можна розглядати в двох аспектах: як правовий інститут і як різновид адміністративно-процесуальної діяльності [7, с. 13-14].

Основною центральною стадією провадження щодо оскарження в суді постанов у справі про адміністративні правопорушення є судовий розгляд адміністративної справи. У порівнянні із іншими стадіями адміністративного провадження, судовий розгляд адміністративної справи набагато складніша за своїм змістом стадія, оскільки у її межах свої процесуальні повноваження реалізують суд, сторони, здійснюється встановлення і доказування фактичних обставин справи [6].

Відтак, цілком природно, що судовий розгляд адміністративної справи складається із сукупності частин-етапів), які послідовно змінюють одна одну. Судовий розгляд адміністративної справи ст. 322 КАС України здійснюється в судовому засіданні з викликом осіб, які беруть участь у справі, після закінчення підготовчого провадження.

Головуючий у судовому засіданні вживає необхідних заходів щодо забезпечення в судовому засіданні належного порядку. У призначений для розгляду справи час головуючий відкриває судове засідання та оголошує, яка справа розглядається ст. 326 КАС України. Після відкриття судового засідання відбувається процедура розгляду та вирішення адміністративної справи по суті [8].

В стадії судового розгляду адміністративної справи щодо оскарження постанов у справі про адміністративні правопорушення можна виділити такі процесуальні етапи підготовча частина судового розгляду справи; розгляд справи по суті; судові дебати; ухвалення і проголошення судового рішення по справі.

Під час судового розгляду справи в судовому засіданні забезпечується повне фіксування судового засідання за допомогою

звукозаписувального технічного засобу.

Підготовча частина судового розгляду справи включає 3) перевірку суддею явки учасників судового засідання і з'ясування, чи можливо за наявного складу учасників розглянути справу; 2) прийняття рішення у зв'язку з неявкою окремих учасників адміністративної справи ст.ст 328, 32; КАС України; 5) роз'яснення учасникам розгляду адміністративної справи їх прав та обов'язків ст.ст. 325, 329, 352, 353, 352, 356 КАС України; 6) вирішення судом клопотань осіб, які беруть участь у справі ст. 355 КАС України.

Судовий розгляд справи по суті починається доповіддю головуючого в судовому засіданні чи судді-доповідача про зміст позовних вимог, про визнання сторонами певних обставин під час підготовчого провадження, після чого він з'ясовує чи підтримує позивач адміністративний позов, чи визнає його відповідач та чи не бажають сторони примиритися ст. 355 КАС України [3].

З огляду на предмет нашого дослідження, основне значення на стадії розгляду справи по суті має оцінка доказів у справі щодо оскарження постанови у справі про адміністративне правопорушення, яка здійснюється безпосередньо судом.

Коли розглядається правовий спір, тоді особа має право на примирення сторін в адміністративному судочинстві і на всіх стадіях розгляду, однак таке примирення не можливе під час провадження у суді щодо оскарження постанови у справі про адміністративне правопорушення, тому що така постанова підлягає оскарженню на предмет, доцільності застосування конкретного виду адміністративного стягнення [1].

При розгляді справи за відсутності особи, яка бере участь у справі, головуючий у судовому засіданні доповідає про її позицію щодо позовних

вимог, якщо вона викладена в письмових поясненнях. Після доповіді у справі суд почергово заслуховує пояснення позивача, відповідача та показання свідків, при наявності останніх. У відповідності та за правилами ст. 363 КАС України суддя може здійснити допит свідків.

З огляду на предмет нашого дослідження, основне значення на стадії розгляду справи по суті має оцінка доказів у справі щодо оскарження постанови у справі про адміністративне правопорушення, яка здійснюється безпосередньо судом.

На цьому етапі суду необхідно дослідити критерії оцінки законності постанови у справі про адміністративне правопорушення. Даний етап розгляду адміністративної справи є найбільш складним для суду, оскільки слід констатувати, що на сьогодні у вітчизняному законодавстві відсутні вимоги щодо меж адміністративно-юрисдикційної діяльності суб'єктів владних повноважень в результаті якої вони приймають рішення у справах про адміністративні правопорушення.

У ст. 282 КУпАП передбачені критерії на підставі оцінки яких можна винести законну постанову у справі про адміністративне правопорушення органом адміністративно-деліктної юрисдикції, який зобов'язаний з'ясувати чи було вчинено адміністративне правопорушення, чи винна дана особа в його вчиненні, чи підлягає вона адміністративній відповідальності, чи є обставини, що пом'якшують і обтяжують відповідальність, чи заподіяно майнову шкоду, чи є підстави для передачі матеріалів про адміністративне правопорушення на розгляд громадської організації, трудового колективу, а також з'ясувати інші обставини, що мають значення для правильного вирішення справи [4].

Перегляд рішень у справах про адміністративні правопорушення в порядку адміністративного судочинства передбачає більший обсяг обставин, які підлягають з'ясуванню під час розгляду відповідного

адміністративного позову на відміну від скарги, яка розглядається в адміністративному порядку на підставі статті 282 КУпАП [2].

Завершальним етапом судового розгляду адміністративної справи у справі про адміністративне правопорушення є ухвалення і проголошення судового рішення по справі, яке виноситься у формі постанови.

В результаті провадження щодо оскарження постанови у справі про адміністративне правопорушення, можуть бути винесені одна з таких постанов:

- про відмову в задоволені позову та визнання законною постанови у справі про адміністративне правопорушення, винесеної суб'єктом адміністративно-деліктної юрисдикції;
- про задоволення позову та визнання протиправною постанови у справі про адміністративне правопорушення, винесеної суб'єктом адміністративно-деліктної юрисдикції [3].

Список використаних джерел

1. Бевзенко В. М. Оскарження в адміністративному судочинстві постанов про накладення адміністративного стягнення, ухвалених працівниками Державтоінспекції МВС України. *Право і суспільство*. № 30. С. 65/520.

2. Кишинський А. В. Перегляд постанов у справах про адміністративні правопорушення в адміністративному порядку зміст та прогалини у правовому регулюванні. *Часопис Київського університету права*. № 20. С. 335-339.

3. Кодекс адміністративного судочинства України від 8 липня 2005 року № 2969/KV. *Відомості Верховної Ради України*. № 55/58. № 590. Ст. 6680.

4. Кодекс України про адміністративні правопорушення : Закон від 29.03.2003; 86 р0, № 8295/Z. *ВВР УРСР*. 3; 86. № 530.

5. Колпаков В. К. Адміністративна відповідальність (адміністративно деліктне право) : навч. посіб. Київ : Юрінком Інтер, 2008. 255 с.

6. Комзюк А. Т., Бевзенко В. М., Мельник Р. С. Адміністративний процес України : навч. посіб. Київ : Прецедент, 2007. 531 с.

7. Масленников М. Я. Производство по делам об административных правонарушениях : учеб. пособ. Москва, 1994. 119 с.

8. Цивільний процесуальний кодекс України : із змінами і допов. станом на 25 серп. 2010 р. : (відповідає офіц. текстові). Київ: Всеукр. асоц. видавців «Правова єдність», 2010. 130 с.

Лепех Ю. С.
к.ю.н., доцент кафедри права
Львівського інституту ПРАТ «ВНЗ «МАУП»

Шмілик Х. В.
студентка другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності 081 «Право»
Львівського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП»

ЗАГАЛЬНОТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ЗАХИСТУ ПРАВА НА ЖИТЛО ОРГАНАМИ ВЛАДИ ТА УПРАВЛІННЯ

Юридична конструкція право громадян на житло може бути частиною такого словосполучення як «житлові права». Останнє є більш об'ємнішим за своїм змістом і означає, що може включати всі суміжні права та можливості. Отже, як ми вище вже описували можливість кожного мати житло означає право, що надає держава для забезпечення найбільш важливих потреб та можливості проживання у навколишньому природному середовищі, яке не є шкідливим для життя та здоров'я особи, що забезпечується завдяки можливості купити житло, орендувати чи отримати його іншим законним способом. Також це право передбачає можливість адміністративно-правового захисту у випадку порушення чи недотримання вищевказаних прав.

Досліджуючи захист права на житло органами державної влади та управління, необхідно з'ясувати зміст адміністративно-правового регулювання можливостей у сфері забезпечення житлом. Отже, можна стверджувати про організацію діяльності державних органів влади та управління, а також органів влади на місцях, яка полягає у здійсненні керівництва щодо дотримання забезпечення приміщенням для проживання

осіб, які мають на це право, а також визначені законодавством перелік осіб, які можуть користуватися цим правом. У цьому випадку необхідно використовувати гарантії, які надає держава у досліджуваній нами сфері. Отже, можна виділити основні частини механізму регулювання органами державної влади права на житло: 1) закріплення цього права у законодавстві України; 2) права та обов'язки суб'єктів, які беруть участь у забезпеченні прав, що досліджуються у нашій роботі.

Якщо досліджувати охорону права на житло, то можна зазначати про тривалий процес, який починається ще до порушення прав. Отже, правова охорона права на житло починається ще з моменту закріплення цього права у законодавстві України та триває і під час захисту права на житло органами державної влади та управління. Відомо, що охорона прав необхідна на будь-якому етапі його забезпечення. Тому помилковим є твердження про те, що охорона та захист можливості на житло органами державної влади є подібними термінами. Також не потрібно їх цілком відрізняти. Пропонуємо вважати, що охорона є об'ємнішим терміном і охоплює термін захист, який може здійснюватися вже при наявності адміністративного правопорушення у сфері забезпечення житлових прав та пов'язаний із адміністративною відповідальністю винних осіб.

Таким чином, стверджуємо, що законна охорона права на житло державними органами – це організована праця визначених законодавством посадових і службових осіб, яка полягає у забезпеченні досліджуваних нами прав, контролю за забезпеченням, здійсненні профілактичних заходів для уникнення вчинення правопорушень, або ж суспільно небезпечних діянь, а у випадку, коли це сталося, то встановлення відповідальності, а також здійснення всіх заходів для того, щоб відновити право, яке не було належно забезпечене, чи було порушено.

Щодо захисту права на житло органами державної влади, то це діяльність вищевказаних органів щодо дотримання прав, поновлення їх при здійснення винних суспільно небезпечних діянь, встановлення відповідальності та притягнення до неї осіб, які мають до цього безпосереднє відношення.

Законні гарантії щодо забезпечення права на житло мають бути закріплені у законодавстві України та не суперечити нормами законодавства інших держав, об’єднуючи у собі комплекс умов, які використовуються для забезпечення прав, які нами досліджуються.

Для того щоб належно відбувався захист прав громадян потрібно говорити про встановлення системи суб’єктів, які можуть контролювати або наглядати за цим процесом. Тому законодавством має бути встановлено перелік як контролюючих, так і наглядових органів. Особливо необхідним є наявність таких органів для забезпечення прав громадян у житловій сфері, оскільки без належного помешкання не можна говорити про нормальне функціонування та організацію діяльності громадян. Тому пропонуємо чітко розрізняти органи, які здійснюють нагляд та органи, які забезпечують контроль.

Проаналізувавши питання щодо співставлення контрольних та наглядових повноважень, можна дійти до висновку, що є три напрями, які сформувалися у науковій юридичній літературі щодо цього питання. Перший напрям пов'язаний із тезою про те що ці два терміни є синонімами, отже є схожими між собою. Другий напрям підтримують вчені, які стверджують про тотальне розрізнення цих термінів, оскільки вони не мають ніяких спільних ознак та особливостей. І третій напрям об’єднує вчених, які стверджують що нагляд є різновидом контролюючої діяльності.

Особливу увагу потрібно приділити професійній освіті працівників

органів влади щодо діяльності, пов’язаної із захистом житлових прав громадян. Тому пропонуємо періодично проходити окремими працівниками курсів щодо підвищення кваліфікації, на яких пропонуємо вивчати застосування міжнародного досвіду щодо забезпечення права на житло. Це обґрунтовується тим, що житлові права є однією із найбільш необхідною групою прав, які наділяється особа. Їхнє недотримання, або ж порушення призводить до виникнення критичної ситуації, коли особа позбавляється місця, де може проживати. У таких випадках значно збільшується кількість бездомних, безпритульних. А це є показник економічної нестабільності держави. Тому у належному захисті права на житло зацікавлені не лише громадяни, які проживають в Україні, а й органи влади, які мають бути першочерговими хто бере участь у цій діяльності та є зацікавленим.

Наступною невирішеною, на жаль, проблемою, є відсутність органів, які здійснюють контроль за дотриманням владних органів захисту права на житло. Немає на сьогоднішній день нормативного акта, який передбачає систему органів контролю, їхню мету, основні завдання, порядок діяльності та відповідальність. Тому нагальним є прийняття відповідного закону.

Ми дотримуємося думки про те, що необхідно встановити відмінність між органами, які здійснюють наглядову діяльність, та органами, які здійснюють контролюючу діяльність. Знову постає питання про підготовку кадрів, які мають бути обізнані із порядком здійснення захисту права на житло.

Також, законодавство не подає визначення терміну «контроль», що є вагомою прогалиною у цій сфері.

Значна кількість органів, які здійснюють контрольні функції, створює своєрідну плутанину. Немає чітко встановленої системи органів,

відсутній принцип дотримання підпорядкованості.

Правовий інститут контролю за захистом права на житло владними органами перебуває лише на етапі встановлення та розвитку.

Значних змін потребує законодавство України, яке передбачає відповідальність у сфері захисту права на житло. Значним недоліком є низькі суми штрафів, які мають сплатити особи, винні у вчиненні адміністративного проступку. Деякі штрафи можуть бути меншими від суми, яка еквівалентна ста гривням. Це створює умови для відсутності страху перед відповідальністю. Тому суми штрафів необхідно посилити у кілька разів. Щодо деяких правопорушень, то логічно би було встановити і кримінальну відповідальність, якщо ці порушення призвели до летальних випадків.

Отже, пропонуємо до глави 11 Кодексу України про адміністративні правопорушення вносити наступні склади порушень: порушення норм експлуатації жилих об’єктів та навколишніх територій, порушення норми при взятті на облік тих осіб, які потребують покращення умов життя, порушення норм при введенні відповідних реєстрів, невиконання обов’язків щодо надання неякісних послуг у водопостачанні, забезпеченні теплом та ін., здійснення робіт по перепланування приміщення без офіційно наданих для цього документів.

Мельниченко Б. Б.
д.ю.н., доц., професор кафедри теорії, історії та філософії права
Навчально-наукового інституту права та психології
Національного університету «Львівська політехніка»

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РЕФОРМУВАННЯ ІНСТИТУТУ ПУБЛІЧНОЇ СЛУЖБИ В УКРАЇНІ

Для сучасної України одним із найважливіших завдань є реформування інституту публічної служби, оскільки саме від якості публічної служби залежить ефективність створення та виконання законів, інших нормативно-правових актів, надання послуг населенню. Необхідність реформування й модернізації публічної служби обумовлює пошук і теоретичне обґрунтування перспективних напрямів розвитку цього важливого інституту.

Вперше термін «публічна служба» в сучасній Україні на законодавчому рівні визначено Кодексом адміністративного судочинства України. Відповідно до п. 17 ч. 1 ст. 4 цього Кодексу, публічна служба – це діяльність на державних політичних посадах, у державних колегіальних органах, професійна діяльність суддів, прокурорів, військова служба, альтернативна (невійськова) служба, інша державна служба, патронатна служба в державних органах, служба в органах влади Автономної Республіки Крим, органах місцевого самоврядування [1].

Слушною є думка українських вчених про те, що публічна служба – це динамічна система, тому що вона функціонує в умовах динамічних змін зовнішнього та внутрішнього середовища (найчастіше зміни внутрішніх станів системи викликаються змінами в зовнішньому середовищі) [2, с. 22].

Пріоритетні напрями реформування й модернізації публічної

служби викладені в низці нормативно-правових актів, зокрема, в Стратегії реформування державного управління України на період до 2021 року, Концепції запровадження посад фахівців з питань реформ, Концепції впровадження інформаційної системи управління людськими ресурсами в державних органах, Концепції реформування системи професійного навчання державних службовців, голів місцевих державних адміністрацій, їх перших заступників та заступників, посадових осіб місцевого самоврядування та депутатів місцевих рад, Концепції оптимізації системи центральних органів виконавчої влади, Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної влади в Україні.

З-поміж комплексу заходів (організаційних, фінансових, правових), спрямованих на досягнення цілей реформування публічної служби, надважливу роль виконує її правове регулювання [3, с. 27].

Відомо, що основою для формування інституту публічної служби є Конституція України. Саме вона визначає основні засади організації і діяльності публічної служби в цілому [4].

Центральну роль у законодавчому регулюванні питань публічної служби відіграють закони України: «Про державну службу», «Про запобігання корупції», «Про дипломатичну службу», «Про Національну поліцію», «Про Службу безпеки України», «Про військовий обов'язок і військову службу», «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів», «Про Кабінет Міністрів України», «Про місцеві державні адміністрації», «Про службу в органах місцевого самоврядування» та інші.

Варто зазначити, що питання оновлення підходів до діяльності публічної служби, удосконалення законодавства у цій сфері було і залишається постійним елементом усіх реформ публічного управління від часу відновлення незалежності України [5].

Разом з тим можемо констатувати, що сучасний стан правового регулювання публічної служби все ще відстає від потреб і функцій демократичного суспільства, потребує термінологічного удосконалення в межах започаткованого реформування всієї системи публічної служби. Передусім це стосується визначення місця і ролі публічної служби, впорядкування багатьох питань проходження публічної служби громадянами України, зокрема, порядку виникнення, розвитку і припинення службово-трудових відносин, відповідальності за невиконання чи неналежне виконання своїх посадових обов'язків [6, с. 165].

Важливе значення має чітке розмежування видів публічної діяльності на законодавчому рівні. Таке розмежування дасть змогу вирішити проблеми, пов'язані зі статусом та порядком призначення і звільнення політичних діячів та публічних службовців, порядком проходження служби тощо [7, с. 48].

З метою подальшого розвитку інституту публічної служби та з огляду на існуючий масив нормативних актів у галузі публічної служби сьогодні вкрай необхідним є систематизація нормативно-правових актів, що регулюють функціонування публічної служби. На практиці, перш за все, це пов'язують із прийняттям Кодексу публічної служби, який би шляхом об'єднання та систематизації норм права врегулював суспільні відносини та створив узгоджену нормативно-правову базу в цій сфері [8, с. 28].

Безсумнівно, удосконалення законодавства, що регулює функціонування публічної служби дозволить наблизити її до європейських стандартів та підвищити ефективність управлінської діяльності.

Список використаних джерел

1. Кодекс адміністративного судочинства України : Закон України від 6 липня 2005 р. № 2747-IV. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15#Text.

2. Публічна служба : навч. посіб. / С. М. Серьогін, Н. А. Липовська, Є. І. Бородін та ін. ; за заг. ред. С. М. Серьогіна. 2-ге вид. Дніпро : ГРАНІ, 2019. 384 с.

3. Грищук А. Б. Державна служба в Україні: адміністративно-правовий вимір : монографія. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2018. 232 с.

4. Конституція України : Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України.* 1996. № 30. Ст. 141.

5. Галай В. О. Сучасна концепція принципів публічної служби в адміністративному праві України : дис. … д-ра юрид. наук : 12.00.07. Ірпінь, 2020. 581 с.

6. Іншин М. І. Особливості правового регулювання державної служби в Україні: сучасний стан, проблеми, перспективи розвитку. *Форум права*. Харків, 2013. № 2. С. 165-179.

7. Карпа М. І. Розвиток публічної служби в Україні: компетеційний підхід : монографія. Львів : ЛРІДУ НАДУ, 2018. 262 с.

8. Цуркан М. І. Правове регулювання публічної служби в Україні. Особливості судового розгляду спорів : монографія. Харків : Право, 2010. 216 с.

Мельниченко Б. Б.
д.ю.н., доц., професор кафедри теорії, історії та філософії права
Навчально-наукового інституту права та психології
Національного університету «Львівська політехніка»

Карпа Ю. І.
студентка другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності 081 «Право»
Львівського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП»

ОСОБЛИВОСТІ ДЕФІНІЦІЇ «КОРУПЦІЯ»

Відомо, що дослідження будь-якого явища потребує звернення до етимологічних даних. Відтак, розпочати аналіз даної проблеми варто зі звернення до етимології слова «корупція». Дослідники виокремлюють кілька варіантів походження цього терміна. Одні вважають, що він походить від сполучення латинських слів «correi» (кілька учасників зобов'язальних відносин з приводу одного предмета) і «rumpere» (ламати, пошкоджувати, порушувати, скасовувати). В результаті утворився самостійний термін «corrumpere», який передбачає участь у діяльності кількох осіб, метою яких є «гальмування» нормального ходу судового процесу або процесу управління справами суспільства. Іноді цей термін також пов'язують з латинським словом, але вже дещо іншим – «corruptio», яке тлумачиться як «підкуп, продажність громадських і політичних діячів, посадових осіб» [1, с. 175].

Аналіз вживання терміна «корупція» у літературі свідчить про те, що вчені висловлюють надзвичайно широке розмаїття думок щодо розуміння сутності цього явища. При цьому інколи наводяться не лише загальні, нечіткі формулювання, а й такі, що виключають одне одного [2, с. 196].

На думку деяких вчених, визначення поняття «корупція» потребує

чіткої відповіді щонайменше на чотири ключових питання стосовно: сфери поширення корупції; сутності діянь, які утворюють це явище; суб'єкта корупції; мотивації і мети корупційної поведінки [3, с. 46].

У цьому контексті слушним є твердження Р. І. Сеніна, який зазначає, що корупція є складним і багатоаспектним явищем. Її соціальну сутність характеризують економічний, політичний, правовий, морально-психологічний та інші аспекти. Причому політичний аспект, на думку дослідника, займає особливе місце, оскільки корупція як соціальний феномен виникає в результаті здійснення публічної влади, є продуктом неефективного функціонування владних структур [4, с. 136].

Принагідно варто зазначити, що більшість зарубіжних і вітчизняних дослідників доводять, що корупція може існувати в будь-якому суспільстві. Зокрема, на думку С. В. Бондаренка, корупція в демократичних країнах виразно знаходить свій вияв під час виборчих кампаній, а в Радянському Союзі це суспільне явище існувало на «чорному ринку» та в середовищі правлячої комуністичної партії [5, с. 12].

У національному законодавстві поняття корупції нормативно закріплено у Законі України «Про запобігання корупції» від 14 жовтня 2014 р., відповідно до ст. 1 якого корупція – використання особою, зазначеною у частині першій статті 3 цього Закону, наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей з метою одержання неправомірної вигоди або прийняття такої вигоди чи прийняття обіцянки/пропозиції такої вигоди для себе чи інших осіб або відповідно обіцянка/пропозиція чи надання неправомірної вигоди особі, зазначеній у частині першій статті 3 цього Закону, або на її вимогу іншим фізичним чи юридичним особам з метою схилити цю особу до протиправного використання наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними

можливостей [6].

Безперечним є те, що на рівні громадян країни корупція є обмежувальним фактором у забезпеченні їх гарантованими Конституцією України правами і свободами людини та громадянина. Як наслідок, порушуються принципи рівності всіх перед законом та соціальної справедливості. Вона є тим чинником, який заміняє закон та встановлює свої правила в суспільстві. За таких умов громадяни втрачають віру в силу закону, державу та органи влади, які виступають від її імені та мають забезпечувати законні права громадян. Це призводить до деформації у свідомості громадян моральних та духовних цінностей [7, с. 18].

Отже, з урахуванням вищевикладеного, можемо констатувати, що різноманітність поглядів щодо визначення корупції, її сутності свідчить про складність і багатогранність цього явища, потребу подальших ґрунтовних досліджень.

Список використаних джерел

1. Ваньчик Ю. А. Загальнотеоретичні підходи до визначення корупції, корупційних діянь і корупційних відносин. *Філософські та методологічні проблеми права*. 2014. № 1. С. 175-181.

2. Стрільченко Є. В. Корупція, корупційні діяння та корупційні відносини. *Науковий вісник публічного та приватного прав*а. 2016. Вип. 3. С. 195-198.

3. Варналій З. С., Буркальцева Д. Д., Саєнко О. С. Економічна безпека України: проблеми та пріоритети зміцнення : монографія. Київ : Знання України, 2011. 299 с.

4. Сенін Р. І. Корупція як соціально-правова категорія оцінки рівня забезпечення правопорядку в державі. *ПРАВО :* збірник наукових праць

Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди. 2012. Вип. 18. С. 131-137.

5. Бондаренко С. В. Коррумпированные общества. Ростов н/Д : Ростиздать, 2002. 362 с.

6. Про запобігання корупції : Закон України від 14 жовтня 2014 р. № 1700-VII. *Відомості Верховної Ради України*. 2014. № 49. Ст. 2056.

7. Корупція: теоретико-методологічні засади дослідження / керівник авт. кол. І. О. Ревак. Львів : ЛьвДУВС, 2011. 220 с.

Мельниченко Б. Б.
д.ю.н., доц., професор кафедри теорії, історії та філософії права
Навчально-наукового інституту права та психології
Національного університету «Львівська політехніка»

Кубай Р. Б.
студент другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності 081 «Право»
Львівського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП»

ІНОЗЕМНИЙ ДОСВІД ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ: ВИСНОВКИ ДЛЯ УКРАЇНИ

Корупція в нашій країні справедливо сприймається суспільством як складне соціальне явище, що негативно впливає на всі аспекти політичного і соціально-економічного розвитку держави, загрожує демократії і правам людини, реалізації принципу верховенства права, підриває соціальну справедливість, легітимність публічних інституцій, добробут, завдає шкоди національній безпеці [1, с. 15].

Вважаємо, що неабияке значення для зменшення рівня корупції до безпечного в Україні має вивчення та втілення в життя іноземного досвіду боротьби із цим вкрай негативним соціальним явищем.

До країн, які створили ефективний механізм протидії корупції відносять: Фінляндію, Данію, Нову Зеландію, Ісландію, Сінгапур, Швецію, Канаду, Нідерланди, Люксембург, Норвегію, Австралію, Швейцарію, Великобританію, Австрію, Ізраїль, США, Чилі, Ірландію, Німеччину та інші. Кожна з цих країн має свої особливості в організації антикорупційної діяльності, але спільними для них є такі заходи: зусилля щодо організації активної протидії корупційним проявам; створення відповідної правової бази; залучення громадських організацій до протидії корупційним проявам [2, с. 200].

Зупинимося докладніше на деяких особливостях в організації антикорупційної діяльності, враховуючи досвід зарубіжних країн.

Так, головна ідея антикорупційної політики Сінгапуру полягає в «прагненні мінімізувати або виключити умови, що створюють як стимул, так і можливість особи здійснення корумпованих дій». Це досягається за рахунок низки антикорупційних принципів, зокрема: оплата праці державних службовців згідно формули, прив'язаної до середньої заробітної плати успішно працюючих в приватному секторі осіб; контрольована щорічна звітність державних посадовців про їх майно, активи і борги; велика строгість в справах про корупцію саме відносно високопоставлених урядовців для підтримки морального авторитету непідкупних політичних лідерів; ліквідація зайвих адміністративних бар'єрів для розвитку економіки [3].

Досить високо оцінюються досягнення Південної Кореї у протидії корупції. Антикорупційна політика цієї держави основана на принципі відкритості інформації про ухвалення державними службовцями різного рівня управлінських рішень. Зокрема, в країні впроваджено антикорупційну програму «OPEN», яка уже показала свою ефективність. Основними цілями антикорупційної політики є: оптимізація системи державних органів управління, забезпечення її прозорості та безкорупційності; раціональна децентралізація економіки та збалансований регіональний розвиток; широка участь і консолідація народу під час здійснення політичних реформ [4, с. 224].

Корисним для України може стати досвід Японії, де запроваджено суворі обмеження у фінансуванні виборчих кампаній, окремих партій, інших політичних організацій, громадських формувань. Норми японського законодавства фіксують регламентований порядок здійснення пожертвувань на користь кандидатів на виборах, організації та діяльності

політичних фондів, встановлюють суворий порядок фінансової звітності [5]. Цікаво, що відсутність єдиного кодифікованого акту, направленого на боротьбу з корупцією у цій країні, не перешкоджає ефективному вирішенню проблеми. Норми щодо запобігання і протидії корупції містяться в багатьох національних законах [3].

Проаналізувавши досвід Фінляндії, Данії та Швеції можемо стверджувати, що заходи запобігання корупції, що реалізуються в цих країнах, в своїй більшості, співпадають з антикорупційними заходами, що застосовуються в Україні. Йдеться про прийняття антикорупційного законодавства, запровадження громадського контролю за діяльністю органів влади, встановлення більш жорстких заходів відповідальності за вчинення корупційних діянь тощо. Проте в досліджених країнах є певна особливість, яка зумовлює зниження рівня корупції – це відкритість діяльності суб'єктів владних повноважень, морально-психологічне несприйняття корупції громадянами, посилення прозорості в діяльності органів влади та сприяння залученню населення до реалізації антикорупційних заходів [6, с. 71].

Підсумовуючи все вищесказане, можемо виокремити спільні заходи антикорупційної боротьби іноземних держав. Це, насамперед, відкритість влади, прозорість та зрозумілість процедур прийняття управлінських рішень, дієві механізми контролю за діяльністю органів влади з боку громадянського суспільства, свобода слова, свобода та незалежність засобів масової інформації. Важливим для зниження рівня корупції є морально-етичне виховання громадян, що передбачає суттєву трансформацію світоглядно-ціннісних орієнтацій у суспільстві.

Список використаних джерел

1. Курко Н. М. Адміністративно-правове регулювання антикорупційної діяльності прокуратури України : дис. … канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2015. 191 с.

2. Супрун Т. М. Зарубіжний досвід запобігання та протидії корупції. *Міжнародний юридичний вісник: актуальні проблеми сучасності (теорія та практика)*. Ірпінь, 2017. Вип. 2-3. С. 199-204.

3. Чепелюк В. Досвід зарубіжних країн у боротьбі з корупцією. URL : http://uspishnaukraina.com.ua/strategy/69/244.html.

4. Швидкий Я. Ю. Зарубіжний досвід протидії корупції та можливості його імплементації в Україні. URL : http://maup.com.ua/assets/files/expert/7/17.pdf.

5. Задирака Н., Кабанець Р. Світовий досвід запобігання та протидії корупції: до питання про інтеграцію законодавства України до права Європейського Союзу. *Віче*. Київ, 2014. № 10. С. 27-29.

6. Хабарова Т. В. Зарубіжний досвід запобігання корупції. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна.* Серія : Право. Харків, 2019. Вип. 27. С. 71-77.

Мельниченко Б. Б.

д.ю.н., доц., професор кафедри теорії, історії та філософії права
Навчально-наукового інституту права та психології
Національного університету «Львівська політехніка»

Стрихар А. І.
студентка другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності 081 «Право»
Львівського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП»

ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ ВЛАДИ: ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ

Проблематика децентралізації висвітлюється в численних дослідженнях українських вчених. У науковій літературі приділено увагу різним аспектам цього питання: визначенню сутності цього поняття, розгляду типів і форм децентралізації, оцінюванню та визначенню перспектив децентралізації в Україні тощо. Це зумовлено, зокрема, успішною реалізацією реформи децентралізації у практиці більшості держав Європейського Союзу.

Аналіз теоретичних розробок дозволяє говорити про децентралізацію як складне комплексне явище, яке включає політичну, адміністративну, економічну складові та пов’язане зі створенням можливості побудови ефективної моделі управління на державному, регіональному, місцевому рівнях [1, с. 278].

Розглядаючи проблеми децентралізації, дослідники підкреслюють важливість пошуку балансу централізації й децентралізації як необхідність забезпечення ефективної діяльності органів місцевої влади та центральної влади. Серед причин, які спонукають до передачі більшого обсягу повноважень органам місцевого самоврядування, фахівці

виділяють більший рівень ефективності й підзвітності органів місцевого самоврядування, кращі перспективи місцевого розвитку, а також упровадження демократії та захист прав людини. У цьому контексті вчені зосереджують увагу на децентралізації як методі управління, що спрямований на розвиток територій і місцевої демократії [2, с. 124].

Очевидно, децентралізація відкриває значні перспективи для забезпечення спроможності місцевого самоврядування самостійно вирішувати питання місцевого життя, зокрема підвищення ролі громадян, їх впливу на процес прийняття й утілення рішень щодо забезпечення умов соціального та економічного розвитку суспільства [3, с. 125].

В Україні процес децентралізації розпочато 2014 року з прийняттям Концепції реформи місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні (01.04.2014 р.), законів України «Про співробітництво територіальних громад» (17.06.2014 р.), «Про добровільне об'єднання територіальних громад» (05.02.2015 р.) та змін до Бюджетного і Податкового кодексів – щодо фінансової децентралізації [4].

Нова законодавча база значно посилила мотивацію до міжмуніципальної консолідації в країні, створила належні правові умови та механізми для формування спроможних територіальних громад сіл, селищ, міст, які об'єднують свої зусилля у вирішенні нагальних проблем. Також вже виправдала себе нова модель фінансового забезпечення місцевих бюджетів, які отримали певну автономію і незалежність від центрального бюджету [5, с. 69].

Безсумнівно, реформа децентралізації є однією з визначальних у порядку денному реформ в Україні. Вона створила підґрунтя для укорінення кардинальних інституційних перетворень, підвищення якості життя громадян та має велике значення для продовження секторальних

реформ. Завдяки створенню нової системи розподілу владних повноважень між центральними та місцевими органами влади в Україні сьогодні фактично формується нова система взаємовідносин між різними гілками влади та новий баланс стримувань і противаг. Важливим кроком на шляху до реалізації завдань реформи має стати внесення змін до Конституції щодо децентралізації. Прийняття відповідних змін забезпечить правову основу для схвалення низки законодавчих актів, необхідних для подальшого просування реформи та її завершення.

Список використаних джерел

1. Тарасенко Т. Проблема децентралізації в реформуванні місцевого самоврядування в Україні. *Державне управління та місцеве самоврядування.* 2014. Вип. 2 (21). С. 277-286.

2. Василенко Л., Добровінський М. Децентралізація та реформа місцевого самоврядування. *Підприємництво, господарство і право*. 2017. № 3. С. 123-126.

3. Реформа децентралізації. Єдиний веб-портал органів виконавчої влади України. URL : https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/reformi/efektivne-vryaduvannya/reforma-decentralizaciyi.

4. Єгорова В. С. Процес децентралізації влади в Україні. *Часопис Київського університету права*. 2017. № 4. С. 66-69.

Оліховська М. В.
к.е.н., доц., доцент кафедри права,
доцент кафедри менеджменту організацій
Львівського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП»

Ануфрієв В. О.
студент другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності 081 «Право»
Львівського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП»

ОСНОВНІ АСПЕКТИ ТА СУЧАСНИЙ СТАН КОРУПЦІЇ В УКРАЇНІ

В державі протягом усіх років незалежності триває процес розробки та реалізації державної антикорупційної політики, який втілюється в ухвалення антикорупційних законів, відповідних заходів та стратегій, а також прийняття державних програм щодо їх виконання. Однак із року в рік рівень корупції в українському суспільстві тільки зростає і Україна незмінно займає нижні позиції в міжнародних рейтингах за ступенем корумпованості. Дієва протидія корупції неможлива без послідовних спланованих та скоординованих дій, об'єднаних однією концепцією, оскільки системні явища потребують системного підходу у їх подоланні. Як показують результати численних національних та закордонних досліджень, антикорупційні заходи жодним чином не вплинули на стан та рівень корупції, оскільки її рівень з кожним роком збільшується.

У вітчизняній науці існує доволі значний масив наукових праць, присвячених сутності, різним аспектам та проявам корупції, на основі яких ученими сформовано підходи щодо визначення антикорупційних заходів та спеціалізованих антикорупційних органів. Проте бракує досліджень щодо історії становлення державної антикорупційної політики, стауну та обґрунтування напрямів удосконалення державної антикорупційної

політики України, чим і зумовлена актуальність дослідження.

У відносно молодій державі – Україні, особливо у період її розвитку, корупція не тільки збереглася, а й укорінилася та поширюється в нашому суспільстві. Все це є наслідком виникнення елементів ринкових відносин, коли більшість діє за принципом: «Все можна зробити за гроші», що панує в українському суспільстві та зумовлений кардинальними змінами, які вплинули і на свідомість людей, призвели до падіння рівня моралі населення. Починаючи з перших років незалежності нашої держави й до сьогодні дедалі частішими є масові порушення законності в усіх сферах життя суспільства, уседозволеність у поведінці багатьох осіб, у тому числі й чиновників. Крім того, витрати і прорахунки, допущені у ході реформ, послаблення державного та громадського контролю над злочинністю, відсутність необхідної законодавчої бази перетворили загрозу корумпованості багатьох сфер суспільного життя на реальність.

Слово «корупція» в розумінні Закону України «Про запобігання корупції» [2] означає використання особою, визначеною у його частині першій статті 3, наданих цій особі владних повноважень чи пов’язаних з ними можливостей з метою одержання неправомірної вигоди або прийняття такої вигоди чи прийняття обіцянки, пропозиції такої вигоди для себе чи інших осіб або відповідно обіцянка, пропозиція чи надання неправомірної вигоди особі, зазначеній у частині першій статті 3 цього Закону, або на її вимогу іншим фізичним чи юридичним особам з метою схилити цю особу до протиправного використання наданих їй службових повноважень чи пов’язаних з ними можливостей.

Корупція сьогодні становить проблему, розв’язання якої для багатьох країн є надзвичайно актуальним питанням. Це повною мірою відноситься і до України, високий рівень корумпованості у якій визнано керівництвом держави, найвпливовішими суб’єктами політичного життя,

міжнародними інституціями та незалежними антикорупційними організаціями. В Україні основними причинами виникнення та існування корупції в першу чергу є суспільний менталітет, який сприяє пошуку корупційних шляхів заради вирішення особистих питань та проблем, а також система функціонування державних органів та органів місцевого самоврядування, яка створює певний пріоритет у вирішенні особистих питань та проблем по відношенню до їх врегулювання у законний спосіб. Корупція також загрожує національній безпеці України, уповільнює економічний розвиток держави, що не сприяє надходженню іноземних інвестицій, а також нівелює довіру населення до державних органів та органів місцевого самоврядування. Крім того, масштаби корупційних проявів негативно позначаються на міжнародному іміджі України. Ключовими здобутками у сфері інституційного забезпечення запобіганню та протидії корупції в Україні стало створення спеціалізованих антикорупційних органів по боротьбі з корупцією, а саме, Національне агентство з питань запобігання корупції (НАЗК), Спеціалізована антикорупційна прокуратура (САП), Національне антикорупційне бюро України (НАБУ), Національна поліція України (НПУ), Агенство з розшуку та Менеджменту Активів (АРМА), а також Державне бюро розслідувань (ДБР) має найближчим часом відіграти важливу роль у цьому процесі.

Насправді, корупція – це не люди, корупція – це система. Причому система, слід зазначити, державна. Уряди за самою своєю природою служать інститутам корупції, і ніде це не проявляється так яскраво, як в Україні. Свою державність Україна успадкувала від Радянського Союзу, а її економіка значною мірою контролюється державною бюрократією, яка завжди і скрізь підпорядковується єдиній меті – власному збагаченню. Попередня адміністрація цим широко користувалася, і звела хабарництво і особисте збагачення у самоціль. Ця ера «злочинів в законі» залишила в

суспільстві глибокий слід. А тепер під час пандемії коронавірус вона досягає масштабних обсягів у суспільстві [4].

Результати дослідження стану корупції в Україні, проведеного Національним агентством з питань запобігання корупції (НАЗК) в 2017 році за методикою стандартного опитування засвідчили сприйняття корупції населенням і представниками бізнес-середовища на рівні відповідно 3,98 і 3,47 балів з п'яти. При цьому у 40 % дорослого населення України корупційний досвід відсутній. Найбільш корумпованими населення вважає, сфери охорони здоров'я, освіти, контакти з органами державної влади та місцевого самоврядування і надання судових послуг. Для бізнесу такими сферами є надання послуг енергетичними компаніями, контакти з органами державної влади та місцевого самоврядування, публічних закупівель і надання судових послуг. 34 % опитаних підприємців відмовились відповідати щодо їх корупційного досвіду у відносинах з правоохоронними органами.

Багаторічне існування корупції в України виключає можливість швидкого її подолання, вона є явищем динамічним, має високий рівень латентності, прояви корупції і їх розповсюдженість залежить від соціальних умов в кожному суспільстві. Вважаємо, що боротьба з корупційними проявами повинна ґрунтуватися на основі регулярних оцінок ситуації в державі, а стратегії зі зниження рівня корупції мають бути розрахованими на тривалий період, для цього в країні необхідно продовжити регулярні спеціальні дослідження, які надають емпіричний матеріал для подальших антикорупційних реформ.

Виділимо, найпоширеніші корупційні діяння в Україні:

1. Корупція в навчальних закладах.

2. Корупція під час оформлення документів на землю при приватизації та виділенні земельних ділянок.

3. Благодійні внески в лікарнях, стягування плати за безкоштовні послуги.

4. Корупція при призові у військкоматах (відсутність єдиного електронного реєстру призовників дозволяє продавати «справи»).

5. Зайві платежі при оформленні закордонних паспортів.

6. Корупція в житлово-комунальній сфері (зокрема, при підключенні автономного опалення).

7. Корупція в судах.

8. Корупція в правоохоронних органах (зокрема, нарікання на непрозорість переатестації правоохоронців і прокурорів).

9. Корупція при перетині кордону в зоні АТО (хабарі за вантажі та позачерговий проїзд).

10. Корупція в податковій, на митниці [6].

Стратегічним напрямом боротьби з корупцією є запобігання їй. Комплексні запобіжні заходи – це шлях, який може зменшити обсяг корупційних проявів та їх негативний вплив на суспільство.

Основними антикорупційними заходами в Україні, враховуючи зарубіжний досвід функціонування успішних країн є:

1) визначення стратегії соціально-економічного розвитку та здійснення адміністративної реформи. Розбудова правової держави й громадянського суспільства – ключова засада запобігання корупційній злочинності. Фрагментарні зміни в системі державного управління, навіть за умови їх зовнішньої привабливості, не здатні поліпшити ситуацію в цій сфері. Запобігання корупційній злочинності потребує вивчення умов формування та реалізації антикорупційної стратегії в Україні на сучасному етапі розвитку, оцінки політики держави в цьому напрямі, а також виокремлення кримінологічно значущих проблем застосування конкретних механізмів такого запобігання. Окремі вчені не враховують у змісті

поняття «запобігання корупції» заходи, яких вживають фізичні особи з власної ініціативи. Основні антикорупційні доктрини, прийняті нині в Україні, не дають однозначної відповіді на питання: як мінімізувати корупційну злочинність у державі? Таким чином, ключовим у розроблені стратегічних підходів до запобігання корупції є встановлення кола суб'єктів, які мають відігравати визначну роль у цьому процесі – спеціалізовані органи боротьби з корупцією, правоохоронні органи, інші інститути громадянського суспільства або окремі громадяни;

2) формування ідеології державної служби, тобто її моральних принципів і цінностей. Попри те, що комуністичні постулати давно втратили актуальність, ідеали української державності ще не розроблено та не впроваджено в практичну діяльність. Наявний серед чиновництва дух невизначеності й непевності в майбутньому є одним із важливих чинників корупційної злочинності. У нормативних актах щодо формування антикорупційної культури потрібно закріпити такі принципи: дотримання в системі «чиновник – громадянин» позиції «не брати – не давати»; вияв політичної культури; закріплення в суспільній свідомості (моральних і етичних нормах) антикорупційної поведінки; здійснення дарунків у межах правил і норм; активне залучення суспільної уваги до корупційних проявів і фактів протидії корупції. Ключова роль належить просвітництву, до якого доцільно залучати еліту, що дасть змогу сформувати культуру в суспільстві. У цьому контексті важливе значення має політична воля, яка, на нашу думку, є найвищим проявом культури, адже спрямована на формування ідеології нетерпимості до такого протиправного явища;

3) забезпечення прозорості державної влади, здатної повернути довіру людей до державних структур, створити несприятливі умови для вчинення корупційних злочинів, сприяти реалізації конституційних прав громадян на отримання достовірної інформації в цій сфері;

4) удосконалення антикорупційного законодавства. З огляду на запровадження Комплексу спеціальних заходів щодо протидії корупції, згідно з Планом дій Європейського Союзу з реалізації антикорупційної ініціативи в Україні, останніми роками вдалося прийняти низку важливих законів, спрямованих на посилення відповідальності за правопорушення цієї категорії. Приведення національного законодавства у відповідність до визнаних європейських стандартів сприяє його гармонізації з нормами міжнародного права, уніфікації та реалізації на внутрішньодержавному рівні. Водночас, згідно з оцінками провідних вітчизняних і зарубіжних експертів, навіть за наявності помітних позитивних тенденцій Україна залишається державою з досить високими корупційними ризиками.

Попри наявність відповідних законодавчих актів, що загалом дають змогу правоохоронним органам реагувати на різні корупційні прояви, починаючи з неетичної поведінки державного службовця та закінчуючи його участю в хабарництві чи діяльності організованих злочинних угруповань, нормативноправова база потребує подальшого вдосконалення.

Це стосується як регулювання порядку державної служби, так і юридичної відповідальності за корупційні правопорушення. Доцільність виокремлення корупційної злочинності як самостійного виду підтверджено: використанням у міжнародних нормативно-правових актах поняття «корупційний злочин»; масштабністю ураження корупційною злочинністю майже всіх сфер суспільного життя; потребами у виробленні уніфікованого підходу до визначення поняття «корупційна злочинність». Проблемність процесу вдосконалення національного законодавства щодо розширення змісту корупційної злочинності є наслідком, з одного боку, браку політичної волі модернізації антикорупційного законодавства, а з іншого – недостатнього наукового розроблення означеної проблематики.

Переформатування системи запобігання корупції, що триває в

нормотворчій площині, потребує передусім упровадження наявних законодавчо закріплених положень у сфері правозастосування, зокрема в діяльності правоохоронних та інших державних інституцій, які мають досвід фінансових розслідувань;

5) реальний вияв політичної волі, яка в будь-якій державі (особливо з недостатньо розвинутими демократичними інститутами), є дієвим засобом запобігання корупції. За відсутності такої волі навіть найдосконаліше законодавство має декларативний характер, а діяльність правоохоронних органів лише імітує протидію корупційній злочинності.

Підсумовуючи викладене, відзначимо, що прийняття якісно нового антикорупційного законодавства не означає завершення процесу його реформування, яке забезпечить виконання задекларованих цілей та завдань, що мають надзвичайно важливе значення для забезпечення національної безпеки України. Їх реалізація стане реально можливою лише тоді, коли будуть створені належні умови й механізми їх правильного застосування, а це на практиці потребує набагато більше зусиль, часу та ресурсів, ніж підготовка будь-якого закону.

У контексті цього вважаємо, що до позитивних зрушень в Україні спроможна привести лише сильна політична воля вищого керівництва держави протидіяти корупції і сформовані завдяки їй антикорупційне законодавство та єдина державна політика в цій сфері, які б включали комплекс заходів державного, політичного, економічного, соціального і правового характеру. Жодні інші окремо взяті заходи, направленні на запобігання і протидію корупції, не можуть бути ефективними, якщо відсутня політична воля та не забезпечується її реалізація на всіх рівнях влади.

У цьому контексті акцент повинен тимчасово зміститися з придушення корупції по всій країні на впровадження антикорупційної

системи для окремих проєктів. Стратегія полягає в тому, щоб обмежити участь уряду у виборі стратегічних проєктів і усунути державні установи від видачі підрядів і управління грошовими потоками, – з часом це позбавить корупцію кормової бази. Насправді можна швидко і ефективно загорнути американську економічну допомогу в антикорупційну упаковку.

Список використаних джерел

1. Невмержицький С. В. Корупція як соціально-політичне явище: особливості проявів і механізми подолання в сучасній Україні : дис. канд. політ. наук : 23.00.02. Інститут держави і права ім. В. М Корецького НАН України. Київ, І999. 179 с.

2. Оліховська М. В., Богун Ю. М. Вітчизняна корупція: причини появи, особливості поширення та шляхи вирішення. *Проблеми державотворення в Україні – 2019. Антикорупційна діяльність* : матеріали доповідей Круглого столу до дня спеціаліста-правника (м. Львів, 8 жовтня 2019 р.). Львів : Львів. ін-т ПрАТ «ВНЗ «МАУП», 2019. С. 81-86.

3. Оліховська М. В., Пірус О. М. Запобігання корупції та державна антикорупційна політика в Україні. *Проблеми державотворення в Україні – 2019. Антикорупційна діяльність* : матеріали доповідей Круглого столу до дня спеціаліста-правника (м. Львів, 8 жовтня 2019 р.). Львів : Львів. ін-т ПрАТ «ВНЗ «МАУП», 2019. С. 87-93.

4. Інтернет-джерело. Антикорупційна стратегія для громадського обговорення. URL : http://www.knuba.edu.ua.

5. Інтернет-джерело. Мошенець О. Коронавірус і корупція. URL : https://ua.interfax.com.ua/news/blog/660731.html.

6. Інтернет-джерело. Україна понизилась у рейтингу «Індекс

сприйняття корупції–2019». Що це означає ? URL : ttps://www.radiosvoboda.org/a/ukraina-ponyzylas-u-rejtyngu-index-spryjniattia-korupcii-2019/3038.

7. Інтернет-джерело. Як Україні побороти корупцію? URL : https://zik.ua/blogs/yak_ukraini_poboroty_koruptsiiu_965377.

Оліховська М. В.
к.е.н., доц., доцент кафедри права,
доцент кафедри менеджменту організацій
Львівського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП»

Герасимчук Ю. О.
студент другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності 081 «Право»
Львівського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП»

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА І КОМПЕТЕНЦІЯ МИТНИХ ОРГАНІВ УКРАЇНИ

Будь-які суспільні відносини становлять собою динамічний зв'язок між конкретними суб'єктами і тісно пов'язані з їхньою соціальною активністю. Це повною мірою стосується і правових відносин загалом, і відносин, у які вступають митні органи зокрема. Та на відміну від приватного суб'єкта митні органи як органи державної влади мають чітко визначені на законодавчому рівні напрями та межі соціальної активності. Разом з тим, вважаємо за потрібне насамперед чітко встановити межі дослідження у вказаному напрямі, це і породжує актуальність обраної нами тематики дослідження.

Митні органи були об'єктом наукового дослідження багатьох учених-правознавців. Фактично кожен фахівець у сфері митного права більшою чи меншою мірою висвітлював питання правового статусу, системи, структури, функцій, повноважень, основних завдань митних органів. Серед сучасників значний внесок у дослідження цього питання зробили Аверянова В. Б. [9], Лазарев Б. М. [7], Приймаченко Д. В. [10], Тихомиров Ю. А. [8] та багато інших науковців. Інтерес до цього питання зумовлено і темою цього дослідження.

Однією з основ створення сучасного Європейського Союзу був Митний союз, який призвів до розвитку митної системи країн Європи. Основи Митного союзу були закладені з моменту створення Європейського об'єднання вугілля та сталі, тобто з 1951 року. Надалі митна система розвивалася паралельно з подальшим поглибленням інтеграційних процесів між європейськими країнами. Формування єдиного європейського митного простору відбувалося поступово. Створюючи Митний союз європейськими країнами був вибраний шлях рівномірного ступінчастого зниження митних тарифів у взаємній торгівлі. Основним юридичним документом ЄС, у відповідності до якого здійснюється торгівля з третіми країнами, є Митний кодекс Європейського Союзу. Митне законодавство дозволяє Європейському Союзу організувати та проводити єдину митну політику, здійснювати митне регулювання за встановленими правилами, стимулювати розвиток внутрішнього ринку, проводити успішну єдину торговельну політику в інтересах країн-членів Євросоюзу.

Відповідно до нового Митного кодексу України (надалі – МК України) [4] безпосереднє здійснення державної митної справи покладено на митну службу України, до складу якої входять митні організації, спеціалізовані навчальні заклади та науково-дослідні установи митної служби України та, безперечно, митні органи. Саме на них лягає майже весь тягар здійснення державного управління в митній сфері.

У ч. 3 ст. 543 МК України до митних органів зараховано спеціалізовані митні органи, митниці і митні пости. Належить до митних органів й очолює систему митної служби центральний орган виконавчої влади, що забезпечує реалізацію державної політики у сфері державної митної справи. На рівні закону не встановлено назви, організаційної форми, структури цього органу. Згідно з ч. 4 ст. 545 МК України, цей

орган утворюється, реорганізується та ліквідується Президентом України [1]. Такий порядок формування центрального органу виконавчої влади в галузі державної митної справи повністю відповідає нормам Законів України «Про Кабінет Міністрів України» [2] та «Про центральні органи виконавчої влади» [3].

Нині спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади в галузі митної справи є Державна митна служба України (надалі – Держмитслужба України), яка діє на підставі Положення про державну митну службу України, затвердженого Указом Президента України від 12 травня 2011 р. [4].

Відзначимо, що за змістом, обсягом та будовою цей акт істотно відрізняється від тих, що були чинними до нього: Положення про державну митну службу України, затверджене Указом Президента України від 24 серпня 2000 р. № 1022/2000 [5] та Положення про Державну митну службу України, затверджене Постановою Кабінету Міністрів України від 18 липня 2007 р. № 940 [6], які були майже ідентичні і досить довго діяли одночасно. Не заглиблюючись у їхній аналіз, втім, зазначимо, що згідно з Положенням про державну митну службу України 2000 р. Дермитслужба визначалася як центральний орган виконавчої влади зі спеціальним статусом.

Згідно з Указом Президента України «Про систему центральних органів виконавчої влади» на відміну від міністерств та державних комітетів центральний орган виконавчої влади зі спеціальним статусом мав визначені Конституцією та законодавством України особливі завдання й повноваження, щодо нього міг встановлюватись спеціальний порядок утворення, реорганізації, ліквідації, підконтрольності, підзвітності, а також призначення і звільнення керівників та вирішення інших питань [4], були й інші особливості.

Свого часу, закріплюючи за Держмитслужбою такий статус, Президент України не лише вказував на її особливе місце в системі виконавчої влади та державному апараті, на важливість і значущість завдань, покладених на цей орган, а й підкреслив, що його повноваження, компетенція загалом, значною мірою визначаються на законодавчому рівні (насамперед тогочасним Митним кодексом України).

Нині, згідно з Указом Президента України «Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади» Державна митна служба України не належить до центральних органів виконавчої влади зі спеціальним статусом (загалом їх кількість істотно скорочено) [4]. Тепер вона належить до групи центральних органів виконавчої влади, діяльність яких визначає й координує Кабінет Міністрів України через відповідних своїх членів. Діяльність Держмитслужби визначає міністр фінансів України. Така новація мала наслідком істотну зміну її місця в системі органів виконавчої влади і правового стану, а також стала основною причиною розробки і запровадження нового Положення про Державну митну службу України.

У дослідженні звернуто увагу не лише на Держмитслужбу, а й на підпорядковані їй митні органи, що разом утворюють відносно відособлену частину, підсистему, державного апарату, на яку покладено обов'язки щодо здійснення державного управління у специфічній сфері.

Свого часу В. Авер'янов писав: «виконавча влада... реалізується не тільки у формі державного управління, а й у різноманітних формах державної діяльності, які також є предметом адміністративно-правової науки» [9, с. 15]. Цілком погоджуючись із цією думкою, зазначимо, що коли йдеться про митні органи, то маються на увазі суб'єкти, які реалізовують виконавчу владу переважно, а можливо й виключно, у формі державного управління. Тому вони, як й інші суб'єкти державного

управління, мають такі риси: (а) є частиною державного апарату; (б) відносно відособлені, тобто мають визначений законодавством рівень самостійності у прийнятті юридично вагомих рішень; (г) формуються державою (з волі держави); (д) наділені державно-владними повноваженнями; (е) здійснюють управлінські функції від імені та в інтересах держави; (є) наділені чітко визначеною компетенцією.

Діяльність Департаменту боротьби з контрабандою, аналізу ризиків та протидії корупції регулюється Положенням, що затверджене наказом Державної митної служби України. Згідно з його приписами перед Департаментом стоїть досить значна кількість завдань, значна частина яких реалізується через правоохоронну діяльність. До їх числа можна віднести наступні:

- Організація діяльності митних органів у напрямку виявлення, розкриття, припинення й профілактики порушень митного законодавства, запобігання таким правопорушенням.
- Координація взаємодії з цих питань митних органів з правоохоронними органами України, митними органами зарубіжних країн.
- Організація боротьби з незаконним переміщенням через митний кордон України історичних і культурних цінностей, зброї та боєприпасів, отруйних, сильнодіючих, радіоактивних і вибухових речовин, наркотичних засобів і психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів.
- Контроль за станом оперативної обстановки в Україні з питань боротьби з контрабандою та порушеннями митних правил.
- Прогнозування можливих тенденцій і каналів незаконного переміщення товарів і транспортних засобів через митний кордон України.
- Проведення на цій основі заходів щодо боротьби з митними правопорушеннями; розроблення рекомендацій митним органам,

спрямованих на попередження контрабанди й порушень митних правил».

Система ж повноважень як Департаменту в цілому, так і його окремих працівників вибудовується з огляду на необхідність розв'язання поставлених перед ним завдань.

Компетенція митних органів України складається з мети діяльності, якою виступає здійснення державної митної справи, предмета відання – операції з переміщення товарів і транспортних засобів через митний кордон та їхні окремі складові (митний кордон, товарно-матеріальні цінності, що переміщаються, особи, які здійснюють переміщення), і повноважень, які в митних органів мають переважно контрольний та організаційний, а останнім часом – ще й інформаційний характер.

Функції державних органів – це основні, відносно відособлені напрями їхньої діяльності, що здійснюються в межах компетенції відповідних державних органів та покликані забезпечити реалізацію функцій держави загалом.

Митні органи здійснюють сім функцій: фіскальну, контрольну, правоохоронну, координаційну, дозвільно-ліцензійну, зовнішньо-організаційну та внутрішньоорганізаційну. Перші три функції мають визначальне значення і в їхніх межах можна виділити окремі підфункції. Так, підфункціями фіскальної функції є: діяльність із справляння акцизного збору; діяльність із справляння податку на додану вартість; діяльність із справляння мита; діяльність з реалізації податкових пільг тощо. Підфункціями контрольної функції є: діяльність щодо здійснення митного контролю; митне оформлення; діяльність щодо здійснення валютного контролю; діяльність щодо здійснення попереднього документального контролю; діяльність із контролю за дотриманням законодавства про інтелектуальну власність тощо. Виділено три

підфункції правоохоронної функції: боротьба з контрабандою, боротьба з порушеннями митних правил та сприяння іншим правоохоронним органам у їхній боротьбі зі злочинністю.

Митним правовідносинам властиві такі специфічні риси: (а) їхнім обов'язковим учасником майже завжди виступає митний орган, його структурний підрозділ чи посадова особа; (б) вони виникають, розвиваються та припиняються в царині державної митної справи, і значна частина з них прямо чи опосередковано пов'язані з переміщенням товарів і транспортних засобів через митний кордон; (в) вони майже завжди пов'язані з реалізацією митної політики держави; (г) їх регулювання здійснюється за допомогою норм митного права.

Розцінюючи митне право як комплексну галузь права, правові відносини, що входять до його предмета, можна класифікувати за критерієм їх належності до предмета регулювання інших галузей права: 1) митно-податкові правовідносини; 2) митно-адміністративні правовідносини; 3) інші митно-публічні правовідносини; 4) митно-приватні правовідносини.

Митно-адміністративні правовідносини – це специфічна група суспільних відносин, яка має всі риси, властиві митним відносинам, а також риси, властиві адміністративним відносинам, тому їх можна називати окремим видом і митних, і адміністративних правовідносин. Окрім того, поєднання ознак митних та адміністративних відносин сформувало низку специфічних рис, що дозволяють відмежувати митно-адміністративні відносини від інших митних відносин.

Класифікувати митні правовідносини можна за критерієм функції митного органу. Відповідно виокремлено: а) правові відносини, через які реалізується фіскальна функція митних органів; б) правові відносини, через які реалізується контрольна функція митних органів; в) правові

відносини, через які реалізується правоохоронна функція митних органів; г) правові відносини, через які реалізується координаційна функція митних органів; д) правові відносини, через які реалізується дозвільно-ліцензійна функція митних органів; е) правові відносини, через які реалізується зовнішньоорганізаційна функція митних органів; є) правові відносини, через які реалізується внутрішньоорганізаційна функція митних органів.

Список використаних джерел

1. Митний кодекс України : Закон України від 13 березня 2012 р. *Офіц. вісн. України*. 2012. № 32. Ст. 1175.

2. Про Кабінет Міністрів України : Закон України від 7 жовтня 2010 р. *Відом. Верх. Ради України*. 2011. № 9. Ст. 58.

3. Про центральні органи виконавчої влади : Закон України від 17 березня 2011 р. URL : http:// www.zakon1.rada.gov.ua.

4. Про Положення про Державну митну службу України : Указ Президента України від 12 травня 2011 р. *Офіц. вісн. України*. 2011. № 37. Ст. 1514.

5. Питання Державної митної служби України : Указ Президента України від 24 серпня 2000 р. *Голос України*. 2000. 5 серп. № 87.

6. Про затвердження Положення про Державну митну службу України : Постанова Кабінету Міністрів України від 18 липня 2007 р. *Урядовий кур'єр*. 2007. 1 серп. № 136.

7. Лазарев Б. М. Компетенция органов управления. Москва : Юрид. лит., 1972. 166 с.

8. Тихомиров Ю. А. Теория компетенции. Москва : Изд-во г-на

Тихомирова М. Ю., 2001. 355 с.

9. Державне управління в Україні : навч. посіб. / за заг. ред. В. Б. Аверянова. Київ : Юрінком Інтер, 1999. 256 с.

10.Приймаченко Д. В. Митна політика держави та її реалізація митними органами : монографія. Дніпропетровськ : Акад. митної служби України, 2006. 322 с.

Оліховська М. В.

к.е.н., доц., доцент кафедри права,
доцент кафедри менеджменту організацій
Львівського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП»

Лимар Р. І.
студентка другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності 081 «Право»
Львівського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП»

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ ВІДНОСИНИ У СФЕРІ ДІЯЛЬНОСТІ МИТНИХ ОРГАНІВ УКРАЇНИ ЯК ПІДВИД ПРАВОВИХ ВІДНОСИН

Нам відомо, що митна служба України являє собою систему органів виконавчої влади та інших державних установ які в межах наданої їм компетенції безпосередньо здійснюють державне управління, шляхом реалізації покладених на них функцій у сфері державного управління. Безпосередньо управлінська діяльність здійснюється Державною митною службою України, як одним з центральних органів виконавчої влади, митними органами на місцях (спеціалізованими митними органами, митницями та митними постами), спеціалізованими підрозділами (наприклад митною вартою), посадовими особами та іншими службовцями митних органів.

Діяльність митних органів України значною мірою процесуалізована, адже ще з радянських часів відомо, що саме процесуалізація діяльності суб'єктів державної влади є одним з самих надійних способів забезпечення суворого дотримання режиму законності в управлінському процесі.

Але і в тих випадках, коли процесуальні норми не регулюють

порядок виконання того чи іншого завдання митні органи мають дотримуватись принципу законності, який дуже вдало описаний ч. 1 ст. 9 Кодексу адміністративного судочинства України, тобто пам'ятати, що органи державної влади, їх посадові та службові особи мають діяти лише на підставі, в рамках повноважень і способом, передбаченим Конституцією та законами України [1].

Усе це зумовило надзвичайно жвавий інтерес до такої категорії, як «митні правовідносини». Багато науковців, розпочинаючи дослідження різних аспектів митної справи зовсім не пов'язаних з цією проблемою і бажаючи надати їм більшої поважності та вагомості, викладали свої погляди на сутність митних правові відносин. Це призвело до формування досить широкого кола наукових підходів до питання.

Дослідженню особливостей функціонування митних союзів, а також специфіки митного регулювання у країнах-членах Європейського Союзу присвятили свої праці такі вчені, як Дубініна А. А.[2], Ківалов С. В.[3], Козирін А. Н.[4], Сандоровский К. К.[5], Настюк В. Я. [6], Шульга М. Г. [7].

Так А. Козирін пише, що митні правові відносини – це такі правовідносини, що виникають у процесі чи з приводу переміщення товарів та транспортних засобів через митний кордон держави. На його думку, їх можна розділити на відносини, що виникли до переміщення товарів та транспортних засобів через митний кордон, під час переміщення товарів та транспортних засобів через митний кордон та після переміщення товарів та транспортних засобів через митний кордон [4, с. 16-17]. Близьку позицію займає М. Шульга [7, с. 50-51].

Дубініна А. А. стверджує, що митними є такі правові відносини, що виникають у зв'язку з переміщенням товарів і транспортних засобів через митний кордон, оформленням, контролем та сплатою різноманітних

митних платежів [2, с. 50].

Аналогічні позиції знаходимо і у вітчизняних авторів. Так, наприклад, у К. Сандоровського можна прочитати, що митні правовідносини – це такі суспільні відносини, які завжди пов'язані з існуючим у кожній державі порядком пропуску через митний кордон фізичних осіб, транспортних засобів та інших предметів [5, с. 38].

Узагальнюючи, можна назвати підхід згаданих авторів до визначення категорії митних правовідносин як емпіричний. Можливо, він склався в результаті спільного для усіх вчених прагнення довести факт існування нового виду правових відносин, можливо під впливом адміністративного права, з якого митне право і виокремлюється. Та все ж, на нашу думку, він є досить прямолінійним і певною мірою спрощеним.

Всі цитовані визначення вказують на існування якоїсь залежності між митними правовідносинами та процесом переміщення через митний кордон певних матеріальних цінностей (товарів та транспортних засобів). Однак, що являє собою таке переміщення: технічний процес, самостійні правові відносини чи інше юридичне явище? У чому полягає взаємозалежність митних правових відносин та переміщення через митний кордон? Якого обсягу (рівня) зв'язку між ними достатньо, щоб певно стверджувати, що одні правовідносини є митними, а інші – ні? Відповіді на ці та інші питання наведені вище визначення не дають. Також немає чітко встановленого переліку специфічних ознак, що мають бути притаманні митним правовим відносинам.

Щодо першої ознаки, то слід згадати позицію С. Ківалова. Він пише: «Митне право – це система норм, які зафіксовані у визначених державою джерелах і є загальнообов'язковим нормативним критерієм правомірно дозволеної поведінки в процесі або з приводу переміщення товарів і транспортних засобів через митний кордон України» [3, с. 19]. Це

твердження ніби прокладає місток від емпіричних визначень до більш прогресивного підходу російських вчених.

На перший погляд, в ньому не йдеться про правові відносини, однак, більш уважний аналіз дозволяє стверджувати, що правомірна поведінка (як і правопорушення) реалізуються в межах саме правових відносин. Отож, думку С. Ківалова можна розуміти двояко: лише ті норми, що регулюють суспільні відносини з приводу переміщення товарів і транспортних засобів через митний кордон України, можуть розцінюватись як норми митного права, або митними є лише ті правовідносини, що врегульовані нормами митного права. Таким чином, робиться акцент на формалізованості державної митної справи, необхідності врегулювання митних правовідносин саме нормами митного права.

Складається враження, що вчені умисно не дають вичерпного переліку обставин з якими може бути пов'язане формування митних правовідносин намагаючись істотно розширити їх коло. На користь цього свідчить положення стосовно того, що у межах митних правових відносин можуть реалізовуватись суб'єктивні права та юридичні обов'язки як прямо пов'язані з переміщенням товарів та транспортних засобів через митний кордон, так і такі, що мають з ним досить опосередкований зв'язок, а можливо й взагалі не пов'язані.

Така ідея знайшла свій розвиток у працях В. Настюка. Займаючись переважно питаннями митного законодавства та митних норм, він не міг залишити осторонь проблему митних правовідносин. Багатоманітність та строкатість митного законодавства і вкрай складна структура державної митної справи дала змогу вченому стверджувати, що з одного боку не всі відносини, які складаються у царині державної митної справи регулюються нормами митного права, а з іншого – норми митного права регулюють не лише відносини, пов'язані з переміщенням товарів та транспортних засобів

через митний кордон (як приклад наводяться внутрішньо-організаційні відносини, які складаються в митних органах та відносини, які встановлюються у зв'язку з виконанням міжнародних договорів з питань митної справи) [7, с. 25-26]. Незважаючи на певну критику такого підходу автор продовжує обстоювати свої позиції й надалі [8, с. 3-6].

В своїй докторській дисертації професор В. Настюк запровадив термін «суспільні відносини щодо здійснення митної справи» [9, с. 9], який повною мірою відповідає його поглядам на сутність митних правовідносин та види правових відносин, які складаються у сфері здійснення державної митної справи. Хоча, можливо, більш коректним був би термін «правові відносини щодо здійснення державної митної справи».

Для нашого подальшого дослідження позиція В. Настюка має істотне значення, адже, саме спираючись на неї, можемо стверджувати, що у царині митної справи зустрічаються найрізноманітніші види правових відносин як публічного, так і приватного характеру.

Вона не є беззаперечною і може піддаватись критиці, але це не зменшує її цінність, і дозволяє спираючись на закладений фундамент розкрити цілу низку інших питань.

Отож, оскільки діяльність митних органів має бути повністю врегульована нормами права, то й реалізовуватись вона має виключно через конкретні правові відносини, що виникають між митними органами та самими різноманітними іншими суб'єктами. Проте, визнання митного права самостійною, окремою галуззю права потребує наявності специфічного предмету правового регулювання.

Виходячи з цього та спираючись на проаналізований матеріал необхідно визначити риси, притаманні митним правовідносинам, перелік яких дозволить остаточно підтвердити факт існування останніх. На нашу думку, митним правовідносинам притаманні наступні специфічні риси.

По-перше, обов’язковим учасником таких правовідносин завжди виступає митний орган, його структурний підрозділ, посадова особа чи інший службовець митного органу. Можлива ситуація коли всі учасники правовідносин належать до числа згаданих суб’єктів.

По-друге, ці правовідносини виникають, розвиваються та припиняються у царині державної митної справи, і значна частина з них прямо чи опосередковано пов’язані з переміщенням товарів та транспортних засобів через митний кордон.

По-третє, митні правовідносини майже завжди пов’язані з реалізацією митної політики держави. Запроваджений в чинному МК України термін державна політика у сфері державної митної справи вважаємо вкрай невдалим. Це зумовлено тим, що обсяг поняття закріплених у ст. 5 та ст. 7 МК України [1] явно не співвідносить за масштабом.

По-четверте, митні правовідносини регулюються нормами митного права.

Говорячи про митні правовідносини та їх риси слід пам’ятати, що Державна митна служба України є центральним органом виконавчої влади [8], а інші митні органи – органами виконавчої влади на місцях. Відтак їх основне призначення – здійснення державного управління. Відносини ж у сфері державного управління регулюються нормами адміністративного права, застосування яких веде до перетворення звичайних суспільних відносин у адміністративні правовідносини.

Список використаних джерел

1. Митний кодекс України від 13 березня 2012 р. *Офіц. вісн. України*. 2012. № 32. Ст. 1175.

2. Дубініна А. А., Сорокіна С. В. , Зельніченко О. І. Митна справа : підручник. Київ : Центр учб. л-ри, 2010. 320 с.

3. Ківалов С. В. Організаційно-правові основи митної справи в Україні : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра юрид. наук : 12.00.07. Одеса, 1996. 40 с.

4. Козырин А. Н. Таможенное право России : учеб. пособ. Москва : СПАРК, 1995. 134 с.

5. Сандоровский К. К. Таможенное право в Украине : учеб. пособ. для студ. вуз. и фак. Киев : Вентури, 2000. 208 с.

6. Настюк В. Я. Норми митного права: теорія і практика застосування : монографія. Харків : Факт, 2003. 216 с.

7. Настюк В. Я. Про типологію митних правовідносин. *Митна справа*. 2006. № 4. С. 3-6.

8. Настюк В. Я. Адміністративно-правові проблеми законодавчого регулювання митної справи в Україні : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра юрид. наук : 12.00.07. Харків, 2005. 36 с.

9. Шульга М. Г. Митні правові відносини. *Митна справа*. 2002. № 2. С. 50-56.

Оліховська М. В.
к.е.н., доц., доцент кафедри права,
доцент кафедри менеджменту організацій
Львівського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП»

Саранцева В. Б.
студентка другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності 081 «Право»
Львівського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП»

ДЕРЖАВНІ АНТИКОРУПЦЙНІ ІНСТИТУЦІЇ В УКРАЇНІ: СТРУКТУРА, ФУНКЦІЇ ТА ЗАХОДИ БОРОТЬБИ

Актуальність даного дослідження зумовлюється тим, що корупція провокує й поглиблює суспільні кризові явища, підриває імідж України на світовій арені, негативно впливає на мікро- та макро-економічні процеси, перешкоджає налагодженню конструктивного діалогу між владою та громадськістю, руйнує засади розбудови правової держави та громадянського суспільства. Тому розробка та впровадження заходів антикорупційного спрямування є одним із першочергових завдань державної влади. Дослідження проблеми корупції потребує визначення сутності цього явища та його обов'язкових складових елементів. Це можливе за умови вивчення корупції як категорії не тільки правової та юридичної, а й соціально-економічної, політичної.

Корупція – одне з найнебезпечніших для суспільства та держави явищ. Вона підриває авторитет державного апарату, дискредитує його діяльність, руйнує основні демократичні принципи, на які спирається будь яка розвинута країна. Корупція також завдає державі значної економічної та політичної шкоди, серйозно гальмує поступальний розвиток суспільства, істотно знижуючи потенційну ефективність від проведення урядом будь-яких реформ. Для України корупція завжди була і залишається бідою. Усупереч сподіванням, що незалежність і

самостійність сформують умови для громадсько-політичного, соціально-економічного та культурного піднесення України як високорозвиненої демократичної європейської держави, вона, як і раніше, залишається надзвичайно корумпованою державою.

Згідно Закону України «Про запобігання корупції» [5], за вчинення корупційних або пов'язаних із корупцією правопорушень передбачена кримінальна, адміністративна, цивільно-правова та дисциплінарна відповідальність. Вона доволі жорстка, а тому при чіткому дотриманні процесуальних норм повинна бути ефективним бар'єром для попередження корупційних дій.

Після Майдану в Україні було створено низку структур, які повинні ефективно боротися з корупцією. Вони наділені найпотужнішим потенціалом, правильне використання якого неодмінно дасть позитивні результати. Поки що це чи не єдині структури, які є «незаангажованими» та не втягнутими у політичні міжусобиці (рис.) [6].

Національне антикорупційне бюро України (НАБУ) на сьогодні є основним елементом системи інституційних гарантій забезпечення прав і свобод громадян у сфері запобігання та протидії корупції в Україні. Нижче проаналізуємо адміністративно-правовий статус Національного антикорупційного бюро України. Відповідно до ст. 1 Закону України «Про Національне антикорупційне бюро України» [4], Національне антикорупційне бюро України є державним правоохоронним органом, на який покладається попередження, виявлення, припинення, розслідування та розкриття корупційних правопорушень, віднесених до його підслідності, а також запобігання вчиненню нових.

Рис. Державні інституції в Україні

**Джерело[6].*

НАЗК має цілу низку функцій, пов’язаних із запобіганням корупції [2]. Ці функції включають:

✓ формування і моніторинг реалізації антикорупційної політики, забезпечення роботи електронного реєстру з відкритою інформацією про майновий стан публічних службовців та перевірку достовірності відомостей, зазначених у деклараціях публічних службовців; моніторинг способу життя публічних службовців;

- ✓ контроль за дотриманням правил щодо конфлікту інтересів, антикорупційних обмежень та вимог;
- ✓ контроль за фінансуванням політичних партій і кандидатів на виборах; надання державою фінансування політичним партіям;
- ✓ забезпечення ведення електронного реєстру осіб, які вчинили корупційні або пов'язані з корупцією правопорушення;
- ✓ координацію діяльності антикорупційних уповноважених підрозділів органів влади; погодження антикорупційних програм органів влади (підготовлених на підставі оцінки корупційних ризиків);
- ✓ розробку типової антикорупційної програми юридичної особи; вжиття заходів щодо правового захисту викривачів (осіб, які повідомляють про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень);
- ✓ антикорупційну експертизу проектів нормативно-правових актів;
- ✓ проведення антикорупційних досліджень і підготовку відповідних звітів;
- ✓ інформування громадян та підвищення обізнаності суспільства у сфері запобігання корупції; сприяння доброчесності бізнесу. НАЗК є органом державної влади без повноважень у сфері кримінального права та процесу.

Суб'єктами відповідальності за корупційні правопорушення є [1, ст. 13]:

1) особи, уповноважені на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, а саме:

• Президент України, Голова Верховної Ради України, його Перший заступник та заступник, Прем'єр-міністр України, Перший віце-прем'єрміністр України, віце-прем'єр-міністри України, міністри, інші

керівники центральних органів виконавчої влади, які не входять до складу Кабінету Міністрів України, та їх заступники, Голова Служби безпеки України, Генеральний прокурор України, Голова Національного банку України, Голова Рахункової палати, Уповноважений Верховної Ради України з прав людини, Голова Верховної Ради Автономної Республіки Крим, Голова Ради міністрів Автономної Республіки Крим;

• народні депутати України, депутати Верховної Ради Автономної Республіки Крим, депутати місцевих рад;

• державні службовці, посадові особи місцевого самоврядування;

• військові посадові особи Збройних Сил України та інших утворених відповідно до законів військових формувань;

• судді Конституційного Суду України, інші професійні судді, Голова, члени, дисциплінарні інспектори Вищої кваліфікаційної комісії суддів України, службові особи секретаріату цієї Комісії, Голова, заступник Голови, секретарі секцій Вищої ради юстиції, а також інші члени Вищої ради юстиції, народні засідателі і присяжні (під час виконання ними цих функцій);

• особи рядового і начальницького складу органів внутрішніх справ, державної кримінально-виконавчої служби, органів та підрозділів цивільного захисту, Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України, податкової міліції;

• посадові та службові особи органів прокуратури, Служби безпеки України, дипломатичної служби, митної служби, державної податкової служби;

• члени Центральної виборчої комісії;

• посадові та службові особи інших органів державної влади;

2) особи, які для цілей цього Закону прирівнюються до осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого

самоврядування [1]:

• посадові особи юридичних осіб публічного права, які одержують заробітну плату за рахунок державного чи місцевого бюджету;

• особи, які не є державними службовцями, посадовими особами місцевого самоврядування, але надають публічні послуги (аудитори, нотаріуси, оцінювачі, а також експерти, арбітражні керуючі, незалежні посередники, члени трудового арбітражу, третейські судді під час виконання ними цих функцій, інші особи в установлених законом випадках);

• посадові особи іноземних держав (особи, які обіймають посади в законодавчому, виконавчому або судовому органі іноземної держави, в тому числі присяжні засідателі, інші особи, які здійснюють функції держави для іноземної держави, зокрема для державного органу або державного підприємства), а також іноземні третейські судді, особи, які уповноважені вирішувати цивільні, комерційні або трудові спори в іноземних державах у порядку, альтернативному до судового;

• посадові особи міжнародних організацій (працівники міжнародної організації чи будь-які інші особи, уповноважені такою організацією діяти від її імені), а також члени міжнародних парламентських асамблей, учасником яких є Україна, та судді і посадові особи міжнародних судів;

• особи, які постійно або тимчасово обіймають посади, пов’язані з виконанням організаційно-розпорядчих чи адміністративно-господарських обов’язків, або особи, спеціально уповноважені на виконання таких обов'язків у юридичних особах приватного права незалежно від організаційно-правової форми, відповідно до закону [4].

Отже, корупцію можна визначити як зловживання державною владою в цілях особистої вигоди. Іншими словами, це система відносин, яка допомагає власникам капіталу купувати все – пільги, вплив, закони,

рішення на свою користь, заступництво законодавчої, виконавчої та судової влади [5, ст. 22].

Головними пріоритетами боротьби з корупцією в Україні є:

• удосконалення правового поля у сфері боротьби з корупцією відповідно до міжнародних стандартів;

• мінімізація втручання держави у справи ринку, вирішення існуючих економічних проблем ринковими методами;

• забезпечення прозорості процесів приватизації та транспарентності використання виручених від продажу державного майна коштів;

• забезпечення контролю у сфері відомчої кадрової політики органів державної влади. Разом із тим, окрім законодавчого та організаційно-правового забезпечення формування та реалізації національної антикорупційної політики і запобігання й протидії корупції на публічній службі, надзвичайно важливим є наукове забезпечення відповідних процесів;

• створити ефективну та дієву систему антикорупційного правосуддя із залученням іноземних спеціалістів як активних учасників процесу відбору суддів для цих судів;

• встановити нові прозорі правила взаємовідносин у трикутнику «суспільство – влада – бізнес», із застосуванням дерегуляції, прогнозованості податкового законодавства, становлення реального верховенства права забезпечити стабільні умови для ведення бізнесу;

• налагодити системну комунікацію щодо антикорупційної реформи із суспільством і міжнародними партнерами на базі реальних фактів та досягнень, а не обіцянок.

На нашу думку, можна виокремити ряд пропозицій щодо вдосконалення антикорупційної діяльності:

• задля кардинального покращення ситуації в протидії корупції

потрібно повернути довіру народу до влади;

• поліпшити відносини нашої держави з міжнародним співтовариством;

• підвищувати загальний рівень свідомості населення, аби люди не виправдовували вирішення довгих бюрократичних процедур через знайомства чи за «неправомірну вигоду»;

• спрямовувати діяльність на підвищення правової свідомості громадян;

• включити громадськість до наглядових рад при органах публічної влади, міністерств за втіленням антикорупційних програм;

• створити гарячі лінії, приймальні, куди громадяни могли б повідомляти про факти корупції;

• фінансувати антикорупційні заходи, що проводяться інститутами громадянського суспільства.

Список використаних джерел

1. Білоцький О. В., Гулій Н. М. Основні засоби запобігання та протидії корупції в Україні. *Інвестиції: практика та досвід*. 2014. № 19. С. 176-179.

2. Береза О. Д. Корупційні прояви в інформаційному суспільстві. *Право на інформацію в громадянському суспільстві. Проблеми інформаційної безпеки держави* : матеріали II міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 22 квіт. 2015 р.) / за заг. ред. д-ра. політ. наук, проф. О. В. Соснін. Київ : НАУ, 2015. С. 18-19.

3. Нонік В. В. Актуалізація формування антикорупційної суспільної свідомості. *Ольвійський форум – 2018* : XII міжнар. наук.-практ. конф. 7-10

черв. 2018 р. / Чорном. нац. ун-т ім. Петра Могили. Миколаїв : Вид-во ЧНУ ім. Петра Могили, 2018. С. 81-83.

4. Поплавський А. А. Державно-управлінська діяльність у сфері боротьби з корупцією та організованою злочинністю. *Інвестиції: практика та досвід*. 2018. № 11. С. 138-143.

5. Кононенко К. А., Черненко Т. В. Корупція в освітній галузі: загрози стратегічному розвитку українського суспільства. *Стратегічні пріоритети*. 2014. № 1. С. 123-128. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/spa_2014_1_18

6. Красносілецький Д. П. Корупція як чинник народного невдоволення сучасної України. *Гілея: науковий вісник*. 2015. Вип. 93. С. 364-368. URL :http://nbuv.gov.ua/UJRN/gileya_2015_93_91

Оліховська М. В.
к.е.н., доц., доцент кафедри права,
доцент кафедри менеджменту організацій
Львівського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП»

Соломенюк А. М.
студентка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
спеціальності 081 «Право»
Львівського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП»

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ МИТНОГО РЕГУЛЮВАННЯ В КРАЇНАХ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Глобалізація економіки посилює взаємозалежність країн світу. Паралельно з процесом економічної глобалізації відбувається регіональна інтеграція, яка призводить до взаємодії та переплетіння економік країн певного регіону. З середини XX століття Європейському Союзу (ЄС) вдалося в своїх межах реалізувати чотири основні «свободи» – вільне переміщення товарів, послуг, капіталу і праці. Це дозволило європейським країнам зберегти і підсилити свої позиції у міжнародній торгівлі, світових інвестиціях та світовому ВВП. Висока ступінь гармонізації та уніфікації митних процедур та практики їх використання є однією з ключових умов, що сприяють ефективному включенню держави у світові господарські зв'язки, створенню належних умов для учасників зовнішньоекономічної діяльності, підвищенню якості митних послуг. Це й сприяло вибору актуальної теми наукового дослідження.

Дослідженню особливостей функціонування митних союзів, а також специфіки митного регулювання у країнах-членах Європейського Союзу присвятили свої праці такі вчені, як Іванов В. І., Кірдіна С. Г., Косенко В. П., Кухаренко В. Б., Орешкін В. А., Сорокін М. Л. та інші.

З досліджень наукових праць юристів-практиків випливає, що історія створення Європейського Союзу бере свій початок з 50-х років XX століття, коли міністр закордонних справ Франції Р. Шуман озвучив декларацію про утворення Європейського об'єднання вугілля та сталі (ЄОВС), розроблену ним спільно з економістом Ж. Монне. Пропозиція об'єднати вугільну та сталеливарну промисловості Франції та Німеччини була підтримана рядом європейських країн. Так, у 1951 році була підписана Паризька Угода про створення Європейського об'єднання вугілля та сталі (ЄОВС) між шістьма країнами Європи: Францією, Німеччиною, Італією, Бельгією, Нідерландами та Люксембургом [2]. Однією з основ створення сучасного Європейського Союзу був Митний союз, який призвів до розвитку митної системи країн Європи. Основи Митного союзу були закладені з моменту створення ЄОВС, тобто з 1951 року. Надалі митна система розвивалася паралельно з подальшим поглибленням інтеграційних процесів між європейськими країнами.

У ЄС митне регулювання здійснюється фактично на трьох рівнях: міжнародному (закріплення загальних для усіх суб'єктів міжнародного права принципів і критеріїв у митній сфері), національному (формується на рівні ЄС та вирішує питання його конкретного застосування) і наднаціональному (нормативно-правові акти органів та інститутів ЄС є пріоритетними на всій території Європейських Співтовариств).

Відомо, що формування єдиного європейського митного простору відбувалося поступово. Створюючи Митний союз європейськими країнами був вибраний шлях рівномірного ступінчастого зниження митних тарифів у взаємній торгівлі. Перше зниження на 10 % було здійснено 1 січня 1959 року. Наступного року вони були понижені на 20 %, а потім знижувалися щорічно (за винятком 1965 року) на 10 %. Нарешті, 1 липня 1968 року внутрішні митні межі між країнами були повністю скасовані, і був

введений єдиний митний тариф [9]. Починаючи з 1968 року пройшло більше 20 років, щоб повністю відмінити всі митні процедури між країнами Європейського Союзу. Процес становлення митної системи завершився у 1993 році. Саме в цьому році був прийнятий митний кодекс ЄС. Після 1993 року для збору статистичної інформації був створений Інтрастат (INTRASTAT) як інформаційна система для аналізу статистичних даних про рух товарів в межах Європейського Союзу. Межі дії Митного союзу та його ключові положення були підтверджені статтею 28 Маастрихтської угоди про створення Європейського Союзу [10].

Отже, Митний союз можна визначити як тарифну угоду, в якій гармонізовано митне законодавство, а також інші податки та збори, що стягуються при імпорті. Митний союз передбачає створення економічного простору, в межах якого країни відмовляють від використання будь-яких мит та зборів в торгівлі між собою, але зобов'язуються застосовувати єдиний митний тариф по відношенню до третіх країн. Тобто Митний союз – це законодавчо оформлена митна угода, у відповідності до якої країни-члени відмовляються від стягнення мит в торгівлі між собою, одночасно гармонізуючи інші податки та збори, але запроваджуючи єдиний митний тариф по відношенню до інших країн. Таким чином, відбувається не тільки вільний рух товарів та послуг між країнами (як у випадку створення зони вільної торгівлі), а й гармонізація процедур митного регулювання.

Знаємо, що Митний союз є третьою стадією інтеграції країн після зони преференційної та вільної торгівлі. Створення Митного союзу може тягнути за собою і інші більш поглиблені інтеграційні форми, такі як спільний ринок та економічний союз. Створення зон преференційної і вільної торгівлі та Митного союзу є елементами торгово-економічної інтеграції , коли відбувається вільний рух товарів та послуг між країнами. Так, зона вільної торгівлі передбачає відміну митних бар'єрів у взаємній

торгівлі між державами-учасницями. За умов створення Митного союзу, торгово-економічна інтеграція проявляється не тільки у забезпечення вільного руху товарів і послуг та наданні митних преференцій у взаємній торгівлі, але й у реалізації єдиній торговельній політиці по відношенню до третіх країн. Ця політика базується на введенні єдиного митного тарифу для товарів, що імпортуються з третіх країн.

Виходячи з цього, всі держави-члени Митного союзу мають єдиний митний тариф, що застосовується для торгівлі з країнами, які не входять до ЄС. При переміщенні товарів у вільному обігу держав-членів ЄС мита не справляються. Поряд з цим, крім мита, при переміщенні товарів через митний кордон у всіх державах-членах ЄС на основі єдиних правових норм Співтовариства справляються також і інші митні платежі. Серед видів платежів, що сплачуються фізичними та юридичними особами при перетині митного кордону, на нашу думку, необхідно виділяти непрямі податки (податок на додану вартість, акцизи) та митні збори. Зауважимо, що європейське законодавство не проводить чіткого розмежування між окремими видами митних платежів і відносить до них будь-які платежі, що справляються при перетині товарами митного кордону. В одному зі своїх рішень Суд ЄС навіть вказав, що у якості такої категорії буде розглядатися послуга зі складування або оформлення спеціального документа – достатнім буде дотримання умови, що дане обтяження пов’язане з фактом перетину кордону, а не викликано економічною неоднорідністю [3].

Звідси митна система передбачає застосування митних процедур економічного змісту. Процедури економічного змісту включають питання, що пов’язані з роботою митних складів, вільними зонами провезення товарів під митним контролем, тимчасовим допуском контейнерів, внутрішньою переробкою товарів. Важливою складовою частиною митної системи Європейського Союзу є Єдиний митний тариф, введення якого

передбачено ст. 31 Угоди про створення Європейського Союзу [10]. Він є основою незалежної митної та загальної торгової політики Європейського Союзу. Доходи від застосування загального митного тарифу надходять напряму до бюджету ЄС, а не державам-членам, і саме він є найважливішим джерелом бюджету Євросоюзу. Єдиний митний тариф складається із багаточисленної митної номенклатури, яка включає 2809 субсидій (Регламент № 2658/87) [4]. Єдиний митний тариф формується на основі об'єднаної номенклатури, що включає: 1) номенклатуру гармонізованої системи опису та кодування товарів; 2) субпозиції до цієї номенклатури; 3) додаткові положення (додаткові секції, примітки тощо). Єдиний митний тариф дозволив ЄС започаткувати єдину митну та тарифну політику, впровадити і реалізувати загальну торговельну політику та забезпечити захист економічних інтересів Європейського Союзу.

На нашу думку, у традиційному розумінні митне право – це система норм, що регулюють правові відносини, які: а) пов'язані з проходженням товарів через митний кордон (митний контроль, митний режим тощо); б) спрямовані на інституціональну організацію митного механізму; в) та регулюють відповідальність за правопорушення у торговій сфері та порядок вирішення митних спорів [1].

По відношенню до митного права ЄС можна сказати, що таке його розуміння справедливо лише частково. Так, наприклад, правове регулювання митного механізму є предметом конституційного та адміністративного права держав-членів ЄС і не здійснюється на рівні Європейського Союзу. Питання відповідальності за митні правопорушення також є предметом національного права.

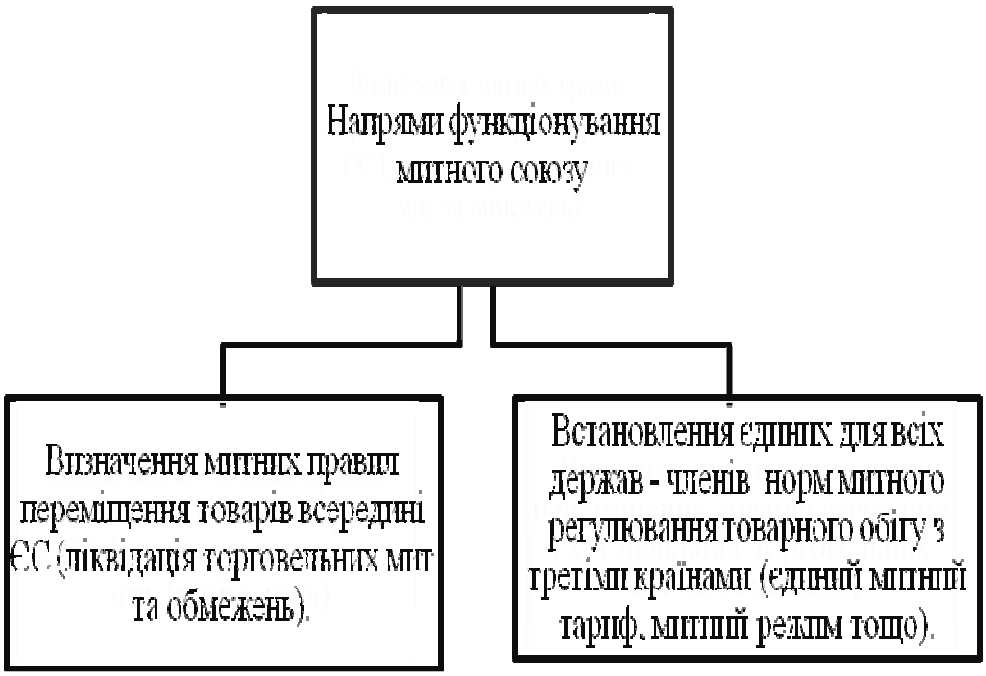

Рис. 1. Напрями функціонування Митного союзу

Систему джерел митного законодавства Європейського Союзу становлять: засновницькі договори Європейських Співтовариств і Європейського Союзу; нормативно-правові акти інститутів ЄС (регламенти, директиви, рішення); рішення Суду Європейських Співтовариств; міжнародні договори Співтовариств і держав-членів. Засновницькі договори Європейських Співтовариств і Європейського Союзу належать до актів первинного законодавства (вони мають вищу юридичну силу в країнах ЄС), інші джерела являють собою вторинне законодавство ЄС.

Система джерел митного законодавства Європейського Союзу базується на принципі пріоритету права Співтовариства у всіх питаннях, що стосуються створення та функціонування митного регулювання у державах-членах ЄС. Даний принцип ґрунтується на концепції обмеженого суверенітету, що передбачає передачу низки національних державних повноважень інститутам ЄС.

Серед джерел митного права ЄС можна виділити акти первинного та

вторинного права. Найважливіше місце серед первинних джерел займає Римський договір, який був підписаний у 1957 році та сформував загальні поняття і принципи Митного союзу держав-членів [9]. Римський договір передбачав усунення між країнами-членами митних зборів і кількісних обмежень в торгівлі, а також будь-яких інших заходів з еквівалентним ефектом. Договір також вміщував питання щодо:

- регулювання державного субсидування;
- гармонізації виробничих стандартів;
- спостереження за діяльністю державних монополій;
- гармонізації структури, ставок і бази оподаткування непрямих податків;
- абсолютної заборони дискримінації з міркувань національної приналежності;
- усунення між країнами-членами митних зборів і кількісних обмежень в торгівлі;
- ліквідація між державами-членами перешкод для вільного пересування осіб, послуг та капіталів.

Національне митне законодавство країн-членів на даний момент регулює відносини, які залишилися поза межами права ЄС. До них відносяться організація митних органів та забезпечення відповідальності за митні порушення.

Також серед джерел митного права особливе місце займають міжнародні правові акти. Головне значення серед них має Генеральна угода з тарифів та торгівлі (ГАТТ), яка була підписана у 1947 році [8]. Зараз цю угоду підписали майже всі країни світу. В її основі лежать принципи недискримінації, мінімізації торговельних бар'єрів, визначення єдиних загальноприйнятих обмежень у митному регулюванні. Під час підписання у 1951 році Паризької угоди «Про заснування ЄОВС» [2], а

також Римської угоди у 1957 році про створення Європейського економічного співтовариства (ЄЕС) [9] було прийнято рішення, що всі митні суперечки мають вирішуватися шляхом переговорів. У 1972 році питання про пріоритет між ГАТТ та законодавством Співтовариства був розглянутий Судом ЄС.

Отже, основою функціонування Європейського Союзу є Митний союз, який передбачає вільний рух товарів і послуг між державами-членами ЄС та існування єдиного митного тарифу по відношенню до третіх кран. Для досягнення цілей Митного союзу були вжиті такі дії у сфері митного регулювання: ліквідовані мита та аналогічні збори між країнами-членами, прийняті певні загальні умови в сфері непрямого оподаткування, введені єдині зовнішні тарифи, ліквідовані кількісні обмеження та аналогічні заходи у внутрішній торгівлі між державами-членами. Ці заходи значно прискорили процес започаткування єдиної валютної системи Євросоюзу, що наблизило його до кінцевої мети – повна економічна інтеграція та створення економічного союзу. Митний кодекс постійно вдосконалюється, до нього вносяться необхідні поправки, враховуючи зміни, які відбуваються у функціонуванні Європейського Союзу. Митне законодавство дозволяє Європейському Союзу організувати та проводити єдину митну політику, здійснювати митне регулювання за встановленими правилами, стимулювати розвиток внутрішнього ринку, проводити успішну єдину торговельну політику в інтересах країн-членів Євросоюзу.

Список використаних джерел

1. Митне право України / кол. авт. : В. В. Ченцов, С. В. Кувакін, А. В. Мазур та ін. ; за заг. ред. В. В. Ченцова. Дніпропетровськ : Академія митної служби України, 2014. 328 с.

2. Паризький договір про створення Європейського співтовариства вугілля і сталі (ЄОВС). URL : http://eur-lex.europa.eu/legalcontent /EN/TXT/?uri=CELEX:11951K/TXT.

3. Право Европейского Союза: правовое регулирование торгового оборота : учеб. пособ. Москва : Изд. ЗЕРЦАЛО, 2000. С. 26.

4. Регламент № 2658/87 Ради ЄЕС про тарифну, статистичну номенклатуру і загальний митний тариф. URL : http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/994_b30.

5. Регламент Ради (ЄЕС) № 2913/92, що засновує Митний кодекс співтовариства. URL : http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/994_742.

6. Commission Regulation (EEC) № 2454/93. URL : http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:31993R2454:EN:HTML.

7. Summaries of EU legislation. Council Regulation (ECC) № 2658/87 of 23 July 1987 on the tariff and statistical nomenclature and on the Common Customs Tariff [Official Journal L 256 of 07.09.1987]. URL : http://europa.eu/legislation_ summaries/customs/111003_en.htm.

8. The General Agreement on Tariffs and Trade (GATT 1947). URL : https://www.wto.org/english/docs_e/legal_e/ gatt47_01_e.htm.

9. Treaties of Rome : EEC and EURATOM treaties. URL : http://eurlex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri= CELEX:11957E.

10.Treaty on European Union – Maastricht Treaty. URL : https://europa.eu/european-union/sites/europaeu/files/docs/body/treaty_on_ european_union_en.pdf.

Павлюк Н. М.
к.ю.н., асистент кафедри цивільного права та процесу
Навчально-наукового інституту права та психології
Національного університету «Львівська політехніка»

Застріжна О. М.
студентка другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності 081 «Право»
Львівського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП»

МІЖНАРОДНО-ПРАВОВИЙ ЗАХИСТ ТРУДОВИХ ПРАВ ЖІНОК

Конвенції та рекомендації Міжнародної організації праці встановлюють захист трудових прав як відносно усіх жінок, так і спеціально щодо жінок які мають неповнолітніх дітей. Перший напрямок регламентування стосується, передусім, залучення жінок до нічної праці та підземних робіт. Обмеження праці жінок у нічний час у промисловості передбачено Конвенцією Міжнародної організації праці № 89 про нічну працю жінок у промисловості (переглянуту в 1948 році) [1, с. 449] і Протокол 1990 року, що доповнює цю Конвенцію. Відповідно до зазначених документів жінки, незалежно від їх віку, не залучаються до роботи у нічний час на державних або приватних промислових підприємствах чи в їх філіалах, за винятком тих підприємств, на яких працюють тільки члени однієї родини, і у форсмажорних випадках непоборної сили, а також якщо робота пов'язана з сировиною чи матеріалами, які перебувають у процесі обробки і можуть швидко псуватися, або коли нічна робота є необхідною для уникнення безсумнівної втрати таких матеріалів. Згідно Конвенції № 89 Міжнародної організації праці поняття «ніч» означає період, який охоплює проміжок

часу тривалістю сім годин підряд між десятою годиною вечора та сьомою годиною ранку. Конвенція № 89 Міжнародної організації праці не поширюється на тих жінок, які обіймають відповідні посади адміністративного чи технічного плану, та жінок, які працюють у системі охорони здоров'я, та які як правило не займаються фізичною працею. Протокол 1990 року до Конвенції Міжнародної організації праці 1948 року про нічну працю жінок [2, с. 442] допускає в певних випадках і з певними обмеженнями зміни щодо встановленої Конвенцією Міжнародної організації праці № 89 тривалості нічного часу та вилучення із трудового законодавства заборони на роботу жінок у нічний час. Такі зміни та вилучення не допускаються стосовно вагітних жінок і протягом встановленого законодавством періоду після народження дитини. Рекомендація Міжнародної організації праці № 13 щодо праці жінок у нічний час в сільському господарстві 1921 року [3, с. 219] рекомендує державам вживати особливих заходів з метою регулювання нічної праці жінок, що працюють за наймом на сільськогосподарських підприємствах, так, щоб передбачити забезпечення для них необхідного періоду відпочинку, який би відповідав їхнім фізичним потребам і який повинен становити щонайменше дев'ять годин, причому цей період повинен бути по можливості безперервним.

Конвенція Міжнародної організації праці № 45 щодо використання праці жінок на підземних роботах у шахтах 1935 року закріплює норми, якими заборонено використання праці осіб жіночої статі будь-якого віку на підземних роботах у шахтах.

Перелік важких робіт та робіт із шкідливими і небезпечними умовами праці, на яких забороняється застосування праці жінок, а також граничні норми підіймання і переміщення важких речей жінками затверджується національним законодавством. Національне законодавство

може робити виключення і вилучати з-під згаданої заборони тих жінок, які обіймають певні керівні посади і не виконують фізичної роботи; жінок, які зайняті санітарним чи соціальним обслуговуванням; жінок, які навчаються відповідній професії і допущені з метою професійної підготовки до проходження стажування в підземних частинах шахти; інших жінок, які за своїми професійними обов’язками повинні опускатися іноді у підземні частини шахти для виконання своєї роботи нефізичного виду. Конвенція Міжнародної організації праці № 45 була ратифікована Україною і тому є частиною національного трудового законодавства.

Що стосується охорони материнства, то тривалий час діяла Конвенція Міжнародної організації праці № 103 про охорону материнства (переглянута в 1952 році) [4, с. 581]. Норми Конвенції поширюються як до жінок, що зайняті на промислових підприємствах, так і до тих жінок, що зайняті на непромислових та сільськогосподарських роботах, в тому числі й надомниць. Згідно із Конвенцією Міжнародної організації праці № 103 встановлено право жінки на відпустку у зв'язку з вагітністю і пологами, тривалість якої має становити, що найменше, дванадцять тижнів та включати період обов'язкової післяпологової відпустки, тривалість якої встановлюється національним законодавством кожної країни, але не повинна становити менш як шість тижнів. Якщо ж пологи відбулися після передбачуваного строку, відпустка, яка вже була надана до цього часу, може бути подовжена і до фактичної дати пологів, причому тривалість обов'язкової післяпологової відпустки на це не впливає і вона після цього не скорочується. У випадку хвороби жінки, викликаною вагітністю, законодавство країни може передбачити додаткові строки відпустки в перед пологовий період, максимальна тривалість якої визначається компетентним органом влади. Жінки, які перебувають у відпустці у зв'язку з вагітністю та пологами, мають право на отримання грошової та медичної

допомоги. Розміри такої грошової допомоги встановлюються національним законодавством країни, але повинні враховувати належне забезпечення з погляду гігієни життєвих умов та достатнього рівня життя як для самої жінки, так і її дитини. Надається право жінкам, які годують свою дитину груддю, припиняти роботу на одну або декілька перерв на протязі робочого дня, тривалість яких також встановлюється законодавством країни. Такі перерви в роботі для годування дитини входять у робочий час і оплачуються як такі, але в тих випадках, якщо це прямо встановлено законодавством або не суперечить йому, або у випадку, якщо відповідні питання регулюється колективними договорами. Конвенція передбачає заборону звільнення жінки в період перебування у відпустці в зв'язку з вагітністю та пологами [4, с. 582-583].

У 2000 році Міжнародна організація праці прийняла Конвенцію № 183 про захист материнства, якою було переглянуто низку положень Конвенції № 103. Конвенція Міжнародної організації праці № 183 збільшує тривалість відпустки у зв'язку з вагітністю і пологами до чотирнадцяти тижнів і вносить зміни у положення щодо формулювання заборони звільнення жінок в період відпустки у зв'язку з вагітністю та пологами. Встановлюються виключення щодо заборони звільнення таких жінок якщо таке звільнення викликано іншими підставами, ніж вагітність, пологи чи кормління груддю. При цьому тягар доказування справедливості такого звільнення покладено на роботодавця. Конвенція Міжнародної організації праці № 183 зобов'язує держави-учасниці вживати заходів для усунення дискримінації у сфері зайнятості та роботи, пов’язаної з фізіологічними функціями жінок, вагітністю і пологами. Це стосується і заборони роботодавцям вимагати від жінки при наймі на роботу проведення тесту на наявність вагітності або надання довідки про відсутність вагітності. Виключенням може бути пряме встановлення

національним законодавством заборони прийняття на ту чи іншу роботу вагітної жінки або матері, яка годує груддю, особливо, якщо так робота становить небезпеку для здоров'я жінки чи її малолітньої дитини [5, с. 174].

Конвенція Міжнародної організації праці № 171 про нічну працю 1990 року [3, с. 501] встановлює заборону нічної праці вагітних жінок і жінок-матерів у післяпологовий період протягом періоду тривалістю щонайменше шістнадцять тижнів, з яких не менш восьми тижнів повинні передувати даті народження дитини. В деяких випадках цей період може бути збільшено, наприклад у зв'язку з погіршенням здоров'я жінки чи її дитини.

Варто відмітити, що чинне трудове законодавство України в цілому відповідає міжнародним трудовим стандартам щодо захисту прав працюючих жінок. У чинному КЗпП, та інших нормативно-правових актах передбачена охорона праці жінок всупереч тенденції, яка є характерною для багатьох західних країн. Так, за українським законодавством обмежується застосування праці жінок на важких роботах і на роботах із шкідливими та/або небезпечними умовами праці (перелік яких встановлюється нормативними актами), а також (за деякими виключеннями) на підземних роботах; забороняється залучати жінок до робіт, пов'язаних із підйомом чи переміщенням важких речей, які перевищують встановлені граничні норми тощо. Передбачені різноманітні пільги для вагітних жінок і жінок-матерів, передбачені згаданими вище конвенціями Міжнародної організації праці [5, с. 112].

На підставі проведеного правового аналізу актів МОП з питань охорони материнства можливо запропонувати роботодавцям здійснювати діяльність у цьому напрямку в тісній співпраці з компетентними державними органами у формі щорічних звітів за допомогою встановлення

стандартів, які були б обов'язковими для всіх організацій не залежно від форми власності і полягали б у наступному: роботодавець зобов'язаний надати відомості чи докази про недискримінацію вагітних жінок і перерахувати заходи, які він приймає в рамках охорони здоров'я працюючої в нього жінки; привести у відповідність політику охорони материнства в організації до міжнародних стандартів, розроблених МОП; залучати до реалізації цих стандартів інших працівників підприємства, зайнятих на керівних посадах, та передбачити їх відповідальність за порушення прав вагітних жінок і жінок матерів; сприяти проведенню різних оздоровчих програм в рамках міжнародного співробітництва з питань охорони та підтримки репродуктивного здоров'я жінок. Пропонована політика підприємства, узгоджена з компетентними органами, могла б сприяти встановленню конструктивного діалогу між трудящою вагітною жінкою і роботодавцем на державному рівні. Це б сприяло тому, що трудящі жінки краще б усвідомлювали свої права, і в разі їх порушення могли б скористатися засобами судового захисту, не боячись втратити після цього своє робоче місце.

Велике значення для захисту трудових прав жінок має Конвенція Міжнародної Організації праці 1951 року № 100 «Про рівне винагородження чоловіків та жінок за працю рівної цінності», метою якої є заборона будь-якої дискримінації в питаннях винагородження за працю за ознакою статі. Конвенція зазначає, що цей принцип може бути або прямо закріплений у національному законодавств, або передбачений прийнятими законодавством системами визначення винагородження, або врегульований колективними договорами, або поєднанням цих способів. Рекомендації Міжнародної організації праці № 90 щодо рівного винагородження чоловіків і жінок за працю рівної цінності наголошують на необхідності докладання зусиль державам-учасницям для досягнення

мети втілення в життя принципу рівного винагородження чоловіків і жінок за працю рівної цінності [6, с. 127].

Резолюція Міжнародної організації праці стосовно ґендерної рівності, справедливої оплати праці та охорони материнства, ухвалена 2004 року Міжнародною конференцією праці також наголошує на необхідності подолання гендерної дискримінації, яка стосується рівного доступу жінок і чоловіків до ресурсів, освіти, економічних можливостей, до права політичного голосу, до влади тощо [7, с. 1].

Отже, міжнародно-правове регулювання відносин, пов'язаних з трудовими правами жінок, представляє великий комплекс заходів, який спрямований на відновлення трудової справедливості з питань, пов'язаних з гендерною нерівністю, охороною материнства, а також встановленням і визнанням всіх трудових прав жінок.

Список використаних джерел

1. Конвенція МОП № 89 про нічну працю жінок у промисловості (переглянута у 1948 році). *Конвенції та рекомендації МОП, ухвалені Міжнародною організацією праці*. Женева : Міжнар. бюро праці, 1999. Т. I : 1919-1964. С. 449-453.

2. Конвенції та рекомендації, прийняті Міжнародною організацією праці. Т. 1 : 1919-1964. Женева : Міжнар. бюро праці, 2001. 776 с.

3. Конвенції та рекомендації, ухвалені МОП (1919-1964). В 2 т. Міжнародне бюро праці. Женева. 1999. Т. 1. 678 с.

4. Конвенція МОП № 103 про охорону материнства (переглянута в 1952 році). *Конвенції та рекомендації, ухвалені Міжнародною організацією праці 1919-1964*. Т. I. Міжнародне бюро праці. Женева. 678 с.

5. Довжук О. В. Правове регулювання міжнародних приватних

трудових відносин на сучасному етапі (матеріально-правовий аспект) : дис..... канд. юрид. наук : 12.00.03. Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка. Київ, 2006. 211 с.

6. Чанишева Г. МОП: соціальні ініціативи у відповідь на глобалізацію. *Право України*. 2001. № 5. С. 123-127.

7. Резолюція XVIII Всесвітнього конгресу Міжнародної конфедерації вільних профспілок (МКВП). (м. Міядзікі, Японія, грудень 2004 року). URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/865_001#Text.

Павлюк Н. М.
к.ю.н., асистент кафедри цивільного права та процесу
Навчально-наукового інституту права та психології
Національного університету «Львівська політехніка»

Кустрьо Р. Р.
студент другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності 081 «Право»
Львівського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП»

ПРАВОВА ПРИРОДА ДОГОВОРУ КОМЕРЦІЙНОЇ КОНЦЕСІЇ

Договір комерційної концесії є одним з найбільш спірних в цивільному праві. Практика застосування договору неоднозначна, а серед вчених точаться суперечки щодо визначення ключових елементів договору. З огляду на те, що комерційна концесія, як і будь-яка форма суспільних відносин, знаходиться в постійному розвитку, істотного переосмислення вимагають питання правової природи цього договору.

Договір комерційної концесії розглядається як самостійний цивільно-правовий договір, в силу якого одна сторона (правовласник) зобов'язується надати іншій стороні (користувачеві) за винагороду на певний термін право використовувати в підприємницької діяльності належні правовласнику виняткові права. Так, Н. Вілкова визначає цей договір як угоду, згідно з якою правовласник надає користувачеві в обмін на пряму або опосередковану фінансову компенсацію право на використання комплексу прав промислової або інтелектуальної власності, що належать головним чином до ноу-хау і комерційним символам, а також на отримання комерційного або технічного сприяння протягом терміну дії контракту [1, с. 243].

Правова природа інституту комерційної концесії в українському законодавстві є дуже специфічною, оскільки до цих пір немає єдиної думки з приводу співвідношення інституту комерційної концесії з інститутом франчайзингу, який набув широкого поширення в Європі і США.

Оскільки договір комерційної концесії з'явився в українському законодавстві відносно недавно, в науці немає єдиного підходу не тільки до термінології, що використовується для позначення правовідносин, які виникають на основі цього договору, а й розуміння юридичної природи цього договору. Сформувалися різні точки зору щодо сутності, ознак та елементів договору комерційної концесії.

В ході дослідження було встановлено, що застосовані в літературних джерелах щодо договору комерційної концесії словосполучення «концесійний договір», «надання прав по концесії», «концесійна торгівля», не є тотожними. Вони в рівній мірі можуть відноситись й до концесії державної й до комерційної концесії. На нашу думку, такі підходи ще більше призводять до термінологічної плутанини і викликають помилкові асоціації з концесіями, а концесійний договір відрізняється від договору комерційної концесії, передусім правовою природою. Так, М. Киртока визначає правову природу концесійного договору як гібридну, оскільки цей договір, на її думку, поєднує в собі різнорідні правові основи: з одного боку, публічну (адміністративно-правову), а з іншого – цивільно-правову [2, с. 9].

Тобто, договір комерційної концесії, незважаючи на слово «концесія» в назві, не має нічого спільного з концесійними угодами, адже концесійна угода – це договір, відповідно до якого держава на оплатній та строковій основі надає іноземному інвестору виключне право на здійснення певної діяльності і передає іноземному інвестору право

власності на продукцію і дохід, отримані в внаслідок такої діяльності. «Концесією» є також договір, укладений державою або муніципальною громадою на експлуатацію підприємств, соціально значущих інфраструктур і різних природних ресурсів, що не можуть бути передані в приватну власність, з метою залучення інвестицій в вітчизняного економіку. На відміну від цього, комерційною концесією законодавчим чином регулюється спосіб здійснення господарської діяльності, в якому одна сторона – правовласник, який є професійним суб'єктом підприємницької діяльності, надає іншій стороні – користувачеві, який в свою чергу також є професійним учасником на підприємницькому ринку, відповідно до умов укладеного між ними договору передає право використовувати в підприємницькій діяльності комплекс виключних прав на різні об'єкти інтелектуальної власності [3, с. 62].

Розгляд питання про правову природу договору комерційної концесії означає вирішення питання про те, яке місце займає даний договір в системі цивільно-правових договорів і чи є він самостійним видом договору. У науковій літературі цьому питанню приділена значна увага. Авторами розкривається відмінність договору комерційної концесії від схожих договорів, і встановлюється співвідношення договору комерційної концесії з ліцензійним договором, договором простого товариства, договором комісії, агентським договором, дистрибутивним договором і інвестиційним договором. Дехто розглядає договір комерційної концесії як різновид ліцензійного договору. Розмежування цих двох договорів має важливе практичне значення. Договір комерційної концесії і ліцензійний договір дійсно мають багато спільного, але є безліч відмінностей, найголовнішою з яких є формулювання предмета договору. Предметом ліцензійного договору є надання права використання окремих об'єктів інтелектуальної власності. Предметом договору комерційної концесії є

передача комплексу виключних прав. Тобто, правова природа договору комерційної концесії випливає з права інтелектуальної власності і ґрунтується на понятті комплексу виключних прав. В виняткові права входять: право на товарний знак, знак обслуговування, право на комерційне позначення, секрет виробництва (ноу-хау) та інші об'єкти виняткових прав [4, с. 401].

Договору комерційної концесії як самостійному цивільно-правовому договору властиві певні характерні риси (ознаки), що відрізняють його від інших типів договірних зобов’язань:

- в якості обох сторін договору комерційної концесії (правовласника і користувача) можуть виступати лише особи, які здійснюють підприємницьку діяльність: комерційні організації або індивідуальні підприємці. Ця особливість суб'єктного складу договору комерційної концесії відрізняє його від всіх інших цивільно-правових договорів, що регулюються Цивільним кодексом, в тому числі і тих з них, які використовуються в основному у підприємницькій діяльності, однак при цьому можливість участі в них некомерційних організацій або громадян, які не є підприємцями, не виключається;

- необхідним елементом предмета договору комерційної концесії є надання правовласником користувачеві комплексу виняткових прав. Специфіка об'єкта (виключні права) відрізняє договір комерційної концесії від будь-якого іншого договору, що належить до категорії договорів, спрямованих на передачу майна, а комплексний характер виняткових прав – від ліцензійних договорів;

- за договором комерційної концесії користувачеві надається лише право використовувати відповідні виняткові права, що належать правовласнику, без їх передачі (поступки) контрагенту. Дана особливість відрізняє договір комерційної концесії, наприклад, від договору про

передачу патенту на об'єкти промислової власності, за якою разом з передачею патенту передаються і всі виключні права патентовласника;

- принципове значення має мета надання користувачу права використовувати комплекс виключних прав, що належать правовласнику. Мова йде не тільки про те, що права на фірмове найменування правовласника, на охоронювану комерційну інформацію і на інші об'єкти виняткових прав відповідно до договору комерційної концесії повинні використовуватися у підприємницькій діяльності користувача. Це лише одна сторона проблеми, що відтіняє мету користувача. Але і правовласник, укладаючи договір комерційної концесії, також переслідує певну мету, а саме створення виробничої, торгової або збутової мережі для просування своїх товарів або послуг, розширення ринку їх збуту;

- суттєвою специфікою, що відрізняє зміст договору комерційної концесії, є коло прав і обов'язків сторін цього договору. Правовласник, наділяючи користувача правом на використання комплексу виняткових прав, повинен надавати користувачеві технічне та консультативне сприяння, навчати його працівників, контролювати якість вироблених товарів (робіт, послуг). Користувач в свою чергу зобов'язаний дотримуватися інструкції правовласника, в тому числі вказівки з питань зовнішнього і внутрішнього оформлення комерційних приміщень. Ця обставина пояснюється цілями укладення договору комерційної концесії: створенням або розширенням товарно-виробничої або збутової мережі правовласника, а також тим, що користувач по суті своєї і економічним значенням є лише ланкою в такій мережі правовласника;

- незважаючи на повну економічну залежність від правовласника, користувач зберігає юридичну самостійність і діє в майновому обороті від свого імені за умови інформування покупців (замовників) про те, що він використовує виняткові права правовласника;

- особливі взаємини, що складаються між правовласником і користувачем, що є (в економічному сенсі) однією з ланок товарно-виробничої мережі правовласника, роблять необхідними спеціальні правила, що виключають ситуацію, коли діяльність користувача сприяє посиленню конкуренції па ринку відповідних товарів (робіт, послуг) або завдає шкоди інтересам правовласника. Тому договір комерційної концесії може включати в себе умови про різного роду обмеження діяльності користувача [5, с. 201].

З точки зору загальної характеристики договору комерційної концесії як самостійного цивільно-правового договору він є: консенсуальним, оскільки набуття ним чинності не зв'язується з передачею майна, як це має місце щодо реальних договорів; двостороннім, оскільки обидві сторони за цим договором мають як права, так і обов'язки; оплатним, оскільки за надане право використовувати комплекс виняткових прав правовласника користувач повинен виплачувати останньому певну винагороду.

Крім того, в цивілістичній науці зазначається, що як юридична категорія «договір комерційної концесії» завжди має три ознаками: по-перше, це договір; по-друге, в рамках комерційної концесії одна сторона (правовласник) надає іншій особі (користувачу) право використовувати в підприємницькій діяльності комплекс виняткових прав, які належать правовласнику, на результати інтелектуальної діяльності і прирівняні до них засоби індивідуалізації товарів, робіт, послуг і/ або підприємств; по-третє, комерційна концесія спрямована на розширення ринку збуту товарів, робіт або послуг однієї особи за допомогою заміщення її у відносинах з третіми особами іншою особою [6, с. 10].

Предмет договору комерційної концесії визначено ч. 1 ст. 1116 ЦК України, якою встановлено, що ним є право правоволодільця на

використання об’єктів прав інтелектуальної власності, комерційного досвіду, ділової репутації [7]. Законодавець також наводить перелік об’єктів права інтелектуальної власності, який є невичерпним і до якого належать винаходи, торговельні марки, комерційна таємниця, промислові зразки, твори тощо.

Виходячи з аналізу наявних у науковій літературі дефініцій договору комерційної концесії, а також на основі аналізу сутності відносин за договором комерційної концесії, можна зробити висновок, що він складає сукупність правовідносин, система тісно взаємопов'язаних правових і економічних зв'язків, спосіб організації та здійснення підприємницької діяльності, що представляє собою врегульовану нормами права цілісну систему відносин, які реалізуються за допомогою комплексу взаємопов'язаних правових засобів для досягнення конкретного результату.

Список використаних джерел

1. Вилкова Н. Г. Договорное право в международном обороте. Москва : Статут, 2002. 518 с.

2. Киртока М. П. Державне регулювання концесійної діяльності в Україні : автореф. дис. … канд. наук з держ. управління. 25.00.02. Національна академія державного управління при Президентові України. Київ, 2020. 23 с.

3. Климова С. В. Правовой режим франчайзинга в национальном и международном обороте : дис. ... канд. юрид. наук. Москва, 2011. 198 с.

4. Цивільне право : підручник : у 2 т. / В. І. Борисова (кер. авт. кол.), Л. М. Баранова, Т. І. Бєгова та ін. ; за ред. В. І. Борисової, І. В. Спасибо-Фатєєвої, В. Л. Яроцького. Харків : Право, 2011. Т. 2. 678 с.

5. Сосна С. А., Васильева Е. Н. Франчайзинг : монография. Москва : Академкнига, 2009. С. 71-84.

6. Климова С. В. Правовой режим франчайзинга в национальном и международном обороте : дис. ... канд. юрид. наук. Москва, 2011. 198 с.

7. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 2003. №№ 40-44. Ст. 356.

Павлюк Н. М.
к.ю.н., асистент кафедри цивільного права та процесу
Навчально-наукового інституту права та психології
Національного університету «Львівська політехніка»

Лучка М. М.
студентка другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності 081 «Право»
Львівського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП»

ПРАВОВІ ТРАДИЦІЇ І ЗВИЧАЇ УКРАЇНИ У ФОРМУВАННІ МОРАЛЬНИХ ЗАСАД ДІЯЛЬНОСТІ АДВОКАТУРИ

В юридичній літературі зустрічаються такі визначення правової традиції: 1) принципи права, які забезпечують трансляцію і спадкоємність колишнього правового досвіду, а також орієнтацію правової діяльності на зміцнення і поповнення правової спадщини; 2) єдність історично сформованого, критично осмисленого колективного досвіду правової діяльності, заснованого пануючих у суспільстві уявленнях про право і справедливість, збереження і відтворення якого забезпечує сталість і стійкість всієї правової системи і її послідовний і поступовий розвиток; 3) сукупність правових знань, правового досвіду, досягнутого попередніми поколіннями і сприйнятого на нинішньому етапі розвитку права, який, впливаючи на духовну сферу життя суспільства, бере участь у формуванні правової системи держави, правосвідомості її громадян; 4) виражений в соціально-організованих колективах досвід, який акумулює правові цінності, який в певних просторово-часових рамках передається від одного покоління до іншого і набуває стійкі форми свого зовнішнього вираження, опосередковуючись при цьому в державно-правовому просторі даного суспільства [1, с. 50].

Таким чином, правова традиція, по-перше, – це інформаційний

провідник між правилами суспільства і юридичною практикою з урахуванням історичного досвіду правового регулювання; по-друге, вона передає інформацію про правові цінності, явища і норми, що найбільш успішно регулювали правові відносини [2, с. 8-9]. З цієї точки зору правова традиція накопичує інформацію про зв'язок соціальних регуляторів з правозастосовчою практикою і є орієнтуючим правовим сегментом в процесі виявлення, аналізу та подальшого застосування ненормативних правил в організації і діяльності адвокатури. Вивчення правової традиції сприяє зростанню інтересу до самого права, оскільки вона допомагає усвідомити процес руху правових норм в механізмі соціальних відносин в різні історичні періоди розвитку держави і адвокатури.

Традиції в системі адвокатури регулюють відносини в адвокатському середовищі; акумулюють і передають досвід юридичної діяльності; зміцнюють адвокатську спільноту, розвивають самоврядні початки; зберігає гарантії для реалізації принципів незалежності, самоврядності, добровільності вступу до лав адвокатури, законності діяльності, гуманізму і дотримання моральних засад професії.

Найбільш близьким до правових традицій за змістом і властивостями є правовий звичай, оскільки він, як і правова традиція, передає з покоління в покоління інформацію, зберігаючись в часі, просторі і колі суб'єктів суспільних і правових відносин. Правовий звичай розглядається як частина культурної спадщини людства в процесі еволюції права і цілий культурно-історичний пласт в розвитку державності. Разом з цим, правова традиція адвокатури більш об'ємна за своєю природою, оскільки обумовлена державно-правовим розвитком, де, безумовно, є місце і звичаям [3, с. 9].

Виходячи з поширеної в науці думки, під звичаєм розуміється правило поведінки, яке сформувалося внаслідок фактичного його повторення і застосування протягом тривалого часу, і яке склалося

протягом життя декількох поколінь людей та стало загальним в результаті багаторазового повторення [4, с. 87]. При цьому правовим звичай стає тоді, коли правило поведінки, що виражається в звичаї, санкціонується державою, визнається соціально корисним, причому соціальна корисність виходить із людської потреби і доцільності, тому і виникає санкціонування встановлених правил поведінки уповноваженими органами влади.

Головним критерієм для визначення відмінностей між звичаєм і традицією виступають просторові межі. Наприклад, на відміну від звичаю, якому властивий локально-правовий характер, традиції діють не строго на певній території. Сфера їх дії може поширюватися на територію всієї держави і навіть виходити за її межі. Наприклад, традиції символізації адвокатури існують не тільки на території нашої держави, а і за її межами. Більш того, процедури відправлення таких традицій є схожими. Однак відмінність між подібними традиціями необхідно проводити на підставі правового звичаю, оскільки в ньому в найбільш ємному вигляді містяться ознаки обряду, властивого конкретному адвокатському утворенню, організації або громадському об'єднанню адвокатів. Ось чому правовий звичай, зміцнюючи правову традицію, виступає одним з основних регуляторів, на тривалий час фіксують принципи організації і діяльності адвокатури. Однак регулювання правил поведінки, що склалися в адвокатурі на основі звичаю, можна поставити під сумнів, так як історично звичай в адвокатурі був замінений професійною етикою, яка по суті, є сукупністю норм-звичаїв, що регулюють правила поведінки в результаті здійснення професійної діяльності адвоката [5 с. 51].

Отже, традиції і звичаї як культурно-правове надбання адвокатської спільноти виступають її невід'ємною частиною, формально-юридично врегульованої законом і кодексом професійної етики адвокатів.

Список використаних джерел

1. Сулипов Р. С. Понятие и признаки правовых традиций: теоретический аспект. *Вестник Пермского университета*. 2004. № 4 (10). С. 50.

2. Павлов С. С. Правові традиції України : автореф. дис. …канд. юрид. наук. 12.00.01. Одеська національна юридична академія. Одеса, 2010. 17 с.

3. Вовк Д. О. Правова традиція: підходи до розуміння. *Державне будівництво та місцеве самоврядування*. 2012. № 23. С. 3-16.

4. Малахов В. А., Мулярчук Є. І., Жулан В. Д., Савельєва М. Ю. Цивілізаційні виміри моральності і зміна парадигми : монографія. Київ : НВП «Вид-во «Наукова думка» НАН України, 2007. 159 с.

5. Тавартkіладзе Н. М. Етичні основи діяльності адвоката – захисника : дис. … канд. юрид. наук : спец. 12.00.10. Одеса : Одеська нац. юридична академія, 2003. 191 с.

Павлюк Н. М.
к.ю.н., асистент кафедри цивільного права та процесу
Навчально-наукового інституту права та психології
Національного університету «Львівська політехніка»

Мухарська А. Р.
студентка другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності 081 «Право»
Львівського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП»

МІЖНАРОДНІ ТА ЄВРОПЕЙСЬКІ СТАНДАРТИ ПРАВА НА ВІДПОЧИНОК

Інтернаціоналізація суспільного життя, глобалізація економіки, активізація економічних і гуманітарних зв'язків, регіональна інтеграція, уніфікуючий вплив міжнародно-правового регулювання праці, міжнародна трудова міграція – все це призвело до зближення національних систем трудового права різних країн, ініціювало процес гармонізації трудового права в світовому масштабі.

У міжнародних трудових відносинах наголос на правах людини робиться в багатьох міжнародних актах ООН, МОП, Ради Європи, Європейського Союзу. Можна сказати, що на базі міжнародного нормативного матеріалу складається самостійний інститут загальної частини трудового права «захист трудових прав людини». Міжнародні стандарти праці і захисту трудових прав людини є одним з досягнень сучасної цивілізації. Вони відображають багаторічні результати діяльності різних держав по внесенню в ринкову економіку соціальних цінностей та розробленню інструментів соціальної політики.

Міжнародні нормативно-правові акти у царині трудових відносин мають властивості, притаманні міжнародним договорам. Це означає, що вони породжують певні юридичні зобов’язання для сторін, які їх підписали

і ратифікували, які забезпечуються запровадженням механізмів контролю за виконанням передбачених юридичних зобов'язань.

Міжнародні стандарти права на відпочинок передбачені актами ООН і МОП. Акти ООН встановлюють загальні норми про час відпочинку шляхом проголошення права кожного на відпочинок та його гарантій. Акцент на правах людини підвищує роль загально цивілізаційних цінностей, міжнародних стандартів, закріплених в актах цих організацій.

Велику роль у цьому питанні відіграють акти Міжнародної Організації праці, яка є однією з найбільш універсальних міжнародних організацій і центром міжнародної нормативної діяльності з питань праці. Система конвенцій і рекомендацій, які були створені МОП вже після Першої світової війни, охопила сферу трудових прав людини як першорядних за значенням, що мало суттєвий вплив на становлення й розвиток міжнародного захисту інших категорій прав.

Основними завданнями діяльності цієї міжнародної організації є сприяння розвитку демократії та соціального діалогу, подолання бідності та безробіття, забезпечення гідної праці тощо. Як всесвітня організація, Міжнародна Організація праці відповідає за вироблення міжнародних стандартів у сфері праці та за здійснення нагляду за їх дотриманням. Співпрацюючи з всіма країнами, які не обов'язково є членами цієї організації, МОП направляє всі свої зусилля на забезпечення дотримання країнами міжнародних стандартів у сфері праці, закріплення їх на законодавчому рівні в усіх країнах та здійснення їх на практиці. МОП приймає різноманітні міжнародно-правові акти в сфері праці, передусім, у таких напрямах, як право на працю, ліквідація примусової праці, право на колективні переговори, право працюючих на страйк, забезпечення зайнятості та працевлаштування, створення належних та безпечних умов праці, соціальна направленість співпраці працівників та роботодавців,

впровадження мирних засобів вирішення трудових конфліктів, право працівників на об'єднання та створення професійних асоціацій тощо. Серед напрямків діяльності МОП велике значення мають й питання забезпечення здійснення права на відпочинок.

В таких актах, як Декларація МОП 1998 р. «Про основні принципи і права у сфері праці», Конвенція № 14 1921 р. «Про тижневий відпочинок для працівників, задіяних на підприємствах», Конвенція № 47 1935 р. «Про 40-годинний робочий тиждень», Конвенція № 153 1975 р. «Про робочий час та час відпочинку на транспорті» врегульовані тривалість щотижневого відпочинку і щорічних оплачуваних відпусток.

Наприклад, Конвенція МОП № 106 «Про щотижневий відпочинок в торгівлі та установах» 1957 року встановлює, що всі особи, яких стосується ця Конвенція, протягом кожного семиденного періоду мають право на безперервний щотижневий відпочинок тривалістю не менше однієї доби. При наданні щотижневого відпочинку повинні враховуватися традиції і звичаї релігійних меншин. А відповідно до Конвенції МОП № 14 «Про щотижневий відпочинок в промисловості» весь персонал, який зайнятий на промисловому підприємстві або в будь-якій його філії, має право, за винятком випадків, передбачених в законі, на 24 послідовні години відпочинку протягом кожних семи днів. Конвенція МОП № 132 «Про оплачувані відпустки» 1970 року стосується всіх працюючих за наймом, за винятком моряків і передбачає право кожної особи, до якої застосовується ця Конвенція, на щорічну оплачувану відпустку встановленої мінімальної тривалості.

У більшості цих конвенцій і рекомендацій МОП містяться диспозитивні норми, які дозволяють державам пристосовувати міжнародну норму до національного права з метою його поступового розвитку і наближення до міжнародних стандартів [1, с. 90].

З розбудовою ринкової економіки та вільного руху товарів у Європейському Союзі розвиваються трудові відносини, що охоплюють всі трудові та соціальні гарантії, трудові права, зокрема й право на відпочинок. Країни ЄС не тільки проголосили прихильність загальноцивілізаційних цінностей, а й ратифікували міжнародні і регіональні акти про права людини, оголосили про пріоритет міжнародного права по відношенню до внутрішнього. Багато з загальновизнаних стандартів щодо прав людини, в тому числі й трудових прав, діють в цих країнах як внутрішнє право, розглядаються як найважливіше джерело національного трудового права, а в ряді країн навіть як найголовніше його джерело.

Європейські стандарти організації праці розглядаються як своєрідна нормативно-правова субстанція міжнародного європейського трудового права, яка відбиває результати цілеспрямованої діяльності держав щодо впровадження у ринкову економіку соціальних цінностей. Зміст цих стандартів відображує концентрований досвід демократичних європейських країн, результати формування універсальних та найбільш ціннісних і значущих норм та положень європейських національних правових систем, які трансформовані у міжнародні норми.

В Європейському Союзі у сфері соціальної та трудової політики склалася стійка, цілісна галузь права – трудове право ЄС, яку можна визначити як сукупність норм права Європейського Союзу, що регулює трудові відносини працівників з роботодавцями та інші, тісно пов'язані відносини і встановлює права та обов'язки у сфері праці шляхом гармонізації та уніфікації норм національного законодавства держав-членів ЄС.

Дослідники особливостей сучасних європейських стандартів у сфері праці та їх впливу на національне трудове законодавство окремих держав-

членів ЄС, доходять висновку, інтенсивне усвідомлення європейською спільнотою вагомості і цінності прав людини та проблем їх захисту, особливої цінності життя людини та її здоров'я, а також необхідності задоволення соціально-економічних потреб людини активізувалося після Другої світової війни. Почали активно створюватися різноманітні міжнародні організації, в компетенцію котрих входять різні питання з вироблення щонайменше мінімальних стандартів у сфері найманої праці, організації надання необхідної допомоги державам у створенні дієвого механізму захисту трудових прав людини.

Легальної класифікації нормативних джерел про час відпочинку серед джерел права Європейського Союзу не має, що ускладнює виокремити коректну нормативну базу з цієї проблематики. Тому варто розглянути інші джерела права Європейського Союзу, в яких прямо чи опосередковано врегульовані питання часу відпочинку. Так, у Договорі про Європейський Союз 1992 р. питання щодо дотримання умов праці з метою покращення життя визначені як пріоритетний напрям розвитку Європейського Союзу [2, с. 50]. Договір закріплює так звану доктрину «соціального діалогу», яка передбачає розвиток трудової та соціальної сфер. Було закріплено положення про підтримку Європейським Парламентом та Європейською Радою діяльності держав-членів ЄС у соціальні та трудовій сфері та сприяння запровадженню заходів щодо заохочення відповідного співробітництва в межах Європейського Союзу. Такі заходи заохочення мають, переважно, деклараційний характер та передбачають включення до щорічних звітів, а також обговорень здобутків та проблемних питань тієї чи іншої держави в цій сфері. Але, при цьому, розроблена відповідна система санкцій, яка спрямована на забезпечення дотримання та виконання державами-членами своїх обов'язків перед Європейським Союзом та громадянами своєї країни.

Основним документом, який закріплює права громадян Європейського Союзу, в тому числі й трудові права, є Хартія основних прав Європейського Союзу, метою якої є консолідація соціальної політики країн ЄС , сприяння зайнятості, покращення умов життя та праці з тим, аби досягти їх гармонізації, сприяння належному соціальному захисту, діалогу між підприємцями та трудящими, розвиткові людських ресурсів заради довготривалого забезпечення високого рівня зайнятості тощо. Ст. 31 Хартії проголошує, що кожен працівник, не залежно від галузі, в якій він працює, має право на обмеження максимальної тривалості робочого часу, а також право на щоденний і щотижневий відпочинок, а також має право на щорічну оплачувану відпустку [3, с. 1]. У параграфі другому ст. 31 Хартії Європейського Союзу про основні права зазначено, що тривалість надання щотижневих вихідних днів і оплачуваних щорічних відпусток повинна бути поступово зрівняна в усіх країнах ЄС [1, с. 91].

Стандарти Ради Європи у сфері часу відпочинку закріплені також у ст. 2 «Право на справедливі умови праці» Європейської соціальної хартії.

Серед основних джерел трудового права ЄС, які закріплюють право працівника на відпочинок, варто назвати Директиву 2003/88/ЄС Європейського Парламенту і Ради від 4 листопада 2003 р. «Про деякі аспекти організації робочого часу». Згідно з Директивою 2003/88/ЄС часом відпочинку визнається будь-який період, який не охоплений робочим часом. Цей нормативно-правовий акт визнає робочим часом будь-який період часу, на протязі якого працівник, перебуваючи в розпорядженні роботодавця, здійснює свою трудову діяльність чи виконує обов’язки відповідно до національного трудового законодавства або практики [4, с. 1].

Регулювання часу відпочинку міститься у главі 2 Директиви 2003/88/ЄС, в якій встановлені такі мінімальні вимоги до часу відпочинку:

щоденний відпочинок працівника протягом періоду у 24 години повинен бути не менше одинадцяти годин; якщо робочий час працівника більше шести годин на день, йому необхідно надавати перерви у роботі; кожен працівник наділяється правом на відпочинок тривалістю 24 години на протязі кожного семиденного періоду праці, до якого додаються одинадцять годин щоденного відпочинку; працівник має право на оплачувану щорічну відпустку тривалістю не менше чотирьох тижнів і яка не може замінюватися грошовою чи іншою матеріальною компенсацією, за виключенням випадків припинення трудових відносин. Директивою 2003/88/ЄС встановлюються й інші мінімальні періоди відпочинку та аспекти організації робочого часу [4, с. 2].

Список використаних джерел

1. Гаращенко Л. Регулювання відпусток в конвенціях МОП та нормативних актах Європи. *Право України*. 1999. № 10. С. 90-93.

2. Консолідовані версії Договору про Європейський Союзу та Договору про функціонування Європейського Союзу (2010/C83/01). *Офіційний вісник Європейського Союзу*. 2010. 403 с.

3. Хартия основных прав Европейского Союза (г. Ницца, 7 декабря 2000 р.). URL : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/994_524.

4. Council Directive 2003/88/EC of November 4, 2003, concerning certain aspects of the organisation of working time. OJ 2003 L299/9.

Пришляк Г. Я.
к.ю.н., доц., доцент кафедри права
Львівського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП»

Балущак С. Р.
студент другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності 081 «Право»
Львівського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП»

ВИЗНАЧЕННЯ ПРОБЛЕМИ КОРУПЦІЙНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ В УКРАЇНІ ТА ШЛЯХИ ЇХ ПОДОЛАННЯ

Для того, щоб подолати корупцію, одним із нових правових приписів став у дві тисячі одинадцятому році Закон України «Про засади запобігання і протидії корупції» (втратив чинність), правила якого і бували в дії, але не зуміли до кінця зупиняти осіб, котрі здійснювали владу держави. Тобто, даний акт став досить важливим кроком до подолання цього негативного явища – корупція, яка, на жаль, так глибоко засіла не тільки в кабінетах чиновників, але й у головах людей, котрі до установ держави не уявляли йти з порожніми руками.

Таким чином, корупцію, відповідні органи можна буде кваліфікувати, коли працівники не дотримуватимуться загальних правил поведінки, будуть приймати рішення на користь особи чи групи осіб, яка буде безпідставною та отримуватимуть презенти просто від будь-яких осіб з користю для них, чи придбають будь-що за завищеною ціною, ніж є усюди та ін.. Крім того, у разі порушення даних правових приписів, то особи, що їх вичинили, можуть понести не тільки адміністративну, а й кримінальну, цивільну чи дисциплінарну відповідальність.

Крім того, важливими кроками до виходу з кола корумпованих держав, було запозичення досвіду розвинених країн у їхній боротьбі з цим зловісним явищем та вкорінення правил поведінки з міжнародних

стандартів.

У вступі вищезгаданого акті, дуже цікаві зазначені були речі. Так, там написано, що керівники органів держави, мають здійснювати свою працю відповідно до правових приписів, і, відповідно, коли вони це порушуватимуть, то будуть караними – їм відмовлять і в різних доплатах, і преміях, або ж навіть припинять їх роботу. Таким чином, корупцію, відповідні органи можна буде кваліфікувати, коли працівники не дотримуватимуться загальних правил поведінки, будуть приймати рішення на користь особи чи групи осіб, яка буде безпідставною та отримуватимуть презенти просто від будь-яких осіб з користю для них, чи придбають будь-що за завищеною ціною, ніж є усюди та ін. Крім того, у разі порушення даних правових приписів, то особи, що їх вичинили, можуть понести не тільки адміністративну, а й кримінальну, цивільну чи дисциплінарну відповідальність.

Тут проблема полягає в тому, що згідно даного документу не було чіткої окресленої відповідальності за вчинену корупційну дію, тобто чи має бути кримінальна, чи дисциплінарна. Це все встановлює суд, а мали б законотворці чітко в правових приписах вказувати за що особа, яка підозрюються у вчиненні корупційних дій, буде нести відповідальність, згідного якого кодексу, на скільки буде жорстка відповідальність тощо. Ті, що створюють правові приписи мають в обов'язку роз'яснювати у спеціальних документах, як і до чого, і до якого кола людей слід їх застосовувати. Адже від цього залежить майбутнє людини.

Як бачимо, в реальності правові приписи використовуються по-іншому. Основою цієї недосконалості є не роз'яснення тими особами, що створюють правові приписи, а практики їх трактують по-своєму, з точки зору схожих ситуацій та норм, які підпадають під вчинені дії.

Аналізуючи прийняті акти нашої країни від початку незалежності та

до тепер, читаючи праці відомих правознавців у цих проблемних питаннях, можна стверджувати, що не було успіху у цій складній боротьбі з корупцією через те, що представники влади нічого не робили для того, щоб у подолання корупції залучати людей. Звичайно, розуміється для чого все це було. Адже неосвіченість громадян, не допускання їх до справ держави, все це дає відкритий шлях до здійснення влади так ,як це хотіли можновладці.

Також слід активізувати боротьбу з корупцією в органах державної влади та місцевій владі, органах прокуратури, судах, та не менш важливо є взаємини бізнесу з владою.

Тому кожна людина особисто має брати участь у боротьбі з корупцією в суспільстві. Так, якщо людина бачить, що хтось пропонує стати співучасником корупційних схем, залучає інших чи вимагає, слід на це швидко реагувати, повідомляти відповідні органи, які з цим боротимуться, і тоді, все гармонійно запрацює з прозорістю та чесністю. Крім того, нашій країні треба брати до уваги досвід інших держав, які вже це перейшли успішно, і на сьогоднішній день є досить успішними та високо економічними з верховенством права країнами.

Таким чином, влада, щоб боротися з корупцією повинна робити все для того, щоб максимально залучати людей до здійснення завдань держави. Вона повинна не лише рівнятися до розвинених країн, які вже подолали корупцію, а й використовувати їх досвід, бо краще не самим робити помилки, а використовувати чийсь досвід. Міжнародні правові приписи мають також стати в пригоді у цій складній боротьбі та їхнє вкорінення у нашу законодавчу базу є величезним успіхом до подолання корупції. Інформування населення та роз'яснення для всіх правових присів, які необхідні та були прийняті владою для подолання корупції.

Крім того, кожна людина, яка прагне верховенства права та дуже

розвиненої країни, повинна усвідомлювати свою значимість у суспільстві. Створення різних об’єднань, участь у різних зібраннях, ініціативи щодо обговорення проблем тощо, це все має бути великим бажанням громадян. І тоді держава стане подібною до інших розвинених країн, її економічний розвиток набуде вершини успіху, а політики, які рватимуться до влади, розумітимуть, що їх діяльність контролюватиме народ, котрий при відсутності прозорості та чесності можновладців, може висловити їм свою недовіру та прогнати геть з державної влади. Якщо ми не зрозуміємо свою важність, як народ, то жодні міжнародні приписи, жодні зміни і актах нашої держави не приведуть нас до демократичної та правової держави, з високим економічним розвитком та жодної корупції.

Пришляк Г. Я.
к.ю.н., доц., доцент кафедри права
Львівського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП»

Вовчанський А. В.
студент другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності 081 «Право»
Львівського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП»

ВИЗНАЧЕННЯ ПРОБЛЕМ ТА ШЛЯХИ ЇХ ПОДОЛАННЯ ЩОДО ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ЦІННИХ ПАПЕРІВ В УКРАЇНІ

Важливість правильного застосування цінних паперів у розвитку міцної економічно-правової держави. Звичайно, що не буває і без порушень, що виникають на торгах цінних паперів, тому такі питання ми вже й розглядали. Зараз би хотілося приділити увагу таким важливим факторам, що позитивно впливають на повноцінний розвиток цінних паперів у нашій країні. отже, що для цього необхідно зробити: удосконалити чинне законодавство для того, щоб побільше повноважень було у вкладників та покупців цінних паперів у нашій країні; розширювати можливості наших торгів, виходячи за межі країни, запозичаючи досвід розвинених країн, та здобуваючи всіма силами авторитет на міжнародній арені; створювати такі піддатливі умови позичок в середині країни з вільних фінансів підприємств; слід діяльність з цінними паперами зробити максимально прозорим та чесним, для цього необхідним є правильно сформовані торги на біржі чи поза нею, які спеціально для цього облаштовані; утворити такі об’єднання для учасників торгів цінних паперів, щоб спеціально займалися певними питаннями, пов’язаними з цінними паперами (наприклад, особи, які б зберігали цінні папери); плідно

слід попрацювати над правовими приписами, щоб в правовому полі наглядати за належного зняття податків з діями, пов’язаними з цінними паперами.

Якщо забрати поштовхи до вчинення порушення шляхом натиснення на особу, яка має на меті його здійснити, та керівні особи й органи, то вийде, що саме таки чинниками можна це зробити: слід спонукати до відповідальності керівників та підопічних за те, що вчинили порушення. Мова йде про те, що необхідно проводити постійно пояснювальні заходи, такі, як семінари, які проводитимуть органи, що займаються охоронними діями в державі; різні конференції під керівництвом органів, які наглядають за якістю виконання взаємин на торгу цінних паперів; постійні п’ятихвилинки з боку керівників, які б приводили в приклад ті чи інші непередбачувані ситуації, які можутьвиникати при здійсненні діяльності, пов’язаної з рухом цінних паперів тощо; необхідно наглядовим органам, які по чинному законодавству мають в обов’язку вчиняти такі дії, проводити постійно пояснювальну роботу щодо їх вчинків на торгу цінних паперів, які можуть несподівано виникати і як їх вирішувати, не порушуючи правових приписів; і, звичайно, слід у письмовій формі надсилати повідомлення до керуючих установ по питаннях цінних паперів щодо не допущення порушень, пов’язаних зі створенням чи рухом цінних паперів на певній фірмі чи банку.

Отже, можна констатувати, що для розвитку правової, соціальної та високо економічної держави необхідно розвивати резервний фонд та торги цінних паперів, які відіграють неабияку роль у процесах становлення таких типів держав. Слід державній владі швидко реагувати на відповідні зміни у суспільних відносинах та приймати нові правові приписи для покращення взаємин між всіма членами торгів цінних паперів. Важливо брати досвід з розвинених країн, які на певному етапі свого розвитку мали схожі

проблеми у сфері цінних паперів. А також, здійснювати постійний нагляд за добросовісним виконання всіх обов'язків членами таких взаємин. В разі порушень, максимально строго притягати до відповідальності порушників, щоб в майбутньому таких схожих ситуацій не виникало.

Для того, щоб створити достойний резервний фонд та торг цінних паперів, слід використовувати досвід зарубіжних країн, які колись мали схожу ситуацію, але, з часом, стали на ноги у даній сфері, приймаючи низку цінних правових приписів та прищеплюючи їх у життя. І на сьогоднішній день – це держави з авторитетом на міжнародній арені та з високим економічним розвитком суспільства.

Так у юридичній літературі визначають три напрями розвитку торгу цінних паперів: європейський напрям полягає в тому, що банки займають вагоме місце у сфері цінних паперів. Вони є особливими та знаходяться в центрі таких подій, як резервний ринок. Крім того, вони виконують дуже багато різних дій в торгах цінних паперів, є універсальними та всебічно розвиненими, виконуючи різні праці членів торгів; американський, який полягає у тому, що банки там не мають права займатися деякою діяльністю на торгу цінних паперів, що негативно відгукувалося між працівниками таких установ, які згодом намагалися відвоювати свою позицію на світовій арені щодо сфери цінних паперів. Держава строго наглядає за дотриманням правових приписів у взаєминах та діях всіх членів торгів цінних паперів; змішаний напрям розвитку включає в себе декілька одзнак різних інших напрямів розвитку торгу цінних паперів. Наша країна є прикладом такого напряму, оскільки тільки розпочинає розвивати його; програмний, де для розвитку торгів цінних паперів держава відіграє неабияку роль. Крім того, існує спеціальний орган – спеціальний фінансовий інститут (наприклад, у Франції є фонд соціального та економічного розвитку), а по середині між відповідним інститутом та

державою є спілка.

Таким чином, нам ще багато слід робити для того, щоб вийти на такий рівень, як Німеччина, Японія, Канада та інші. Нам слід попрацювати плідно у таких векторах: слід мати осіб, які б посередньо працювали на те, щоб існували фінансові магазини; спершу на законодавчому рівні, а згодо, воплотити в життя ті приписи, які будуть всебічно розвивати та підтримувати малий та середній бізнес; у державі необхідно робити все для того, щоб створити та всіляко підтримувати спеціальні банки, які б вкладали кошти у розвиток бізнесу; необхідно внормалізувати чинні правові приписи, щоб існували у нас такі органи, які б чесно і прозоро надавали в борг кошти, на нормальних умовах, для розвитку підприємницької діяльності в країні; опрацювання правових приписів, щоб молоді підприємці мали надію на грошову компенсацію, в разі непередбачуваних життєвих ситуацій.

Отже, можемо констатувати, що напрям діяльності нашої держави щодо торгу цінних паперів, схиляється до того, що банки мають мати провідну у цьому роль. Бо на прикладі розвинених країн, можемо спостерігати, що саме фінансові вкладення банками у розвиток тієї чи іншої підприємницької справи, їхня універсальність та централізованість, зможуть підняти країну з руїн, вивести її на високий економічний розвиток та завоювати авторитет на міжнародному ринку цінних паперів.

Пришляк Г. Я.
к.ю.н., доц., доцент кафедри права
Львівського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП»

Гончарук О. С.
студент другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності 081 «Право»
Львівського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП»

СПІВПРАЦЯ УКРАЇНИ З ІНШИМИ ДЕРЖАВАМИ У БОРОТЬБІ З КОНТРАБАНДОЮ

Однією із засад зовнішньої діяльності країни є її праця на міжнародній арені з іншими державами, а особливо це стосується її митних органів. Ця праця полягає в тому, щоб ділитися досвідом у подоланні контрабанди, надання багато даних про те, які заходи слід вживати та, які правові приписи слід створювати, змінювати чи скасовувати для ефективного подолання цього негативного явища. Для виконання таких завдань та розвитку співпраці існує установа, яка за це все відповідає – Всесвітня митна організація, на яку покладено опрацьовувати проблеми у даній сфері і знаходження різних способів для подолання контрабанди. Звичайно, слід усвідомити, що держави також у цьому зацікавлені, адже контрабанда – це величезна проблема, яка породжує низький економічний розвиток країни, зростання такого роду порушень та придушення виготовлення своїх товарів та послуг.

Для нашої держави також є перш за все подолання митних приписів, в тому числі й контрабанди, яка породжує низку порушень в економічній сфері, що, відповідно, при її знищенні призведе суспільство до розвитку у фінансовому плані. Тому, високий рівень контрабанди на теренах нашої держави, зростання таких не правових випадків, масова участь у цих

таємних не доброчесних схемах керівництва нашої влади, що в сукупності гальмує вихід країни на прозорі, чесні зовнішні взаємини з іншими державами, дали поштовх до аналізу пошуку способів виходу зі складної ситуації.

Аналіз нашого законодавства, дає змогу розібратися, як наша країна в своїх межах намагається боротися з корупцією. Отже, в кодексі сказано, що для того, щоб митними органами було викрито схему нечесної контрабанди, слід представникам охоронних органів брати у цьому участь на певний період здійснення не правових дій, щоб згодом їх викрити.

Для розуміння деяких термінів, слід звернутися до міжнародного законодавства. Так, Конвенція ООН (Організації Об'єднаних Націй) визначає, що, щоб подолати контрабанду, слід використовувати наглядну поставку, тобто це спосіб, за допомогою якого можна призупинити дії злочинців, але лише тоді, коли представники візьмуть у тих чорних справах (декілька разів) участь, щоб в майбутньому можна було притягнути до жорсткої відповідальності всіх організаторів даного митного порушення.

Ще один нормативний акт підтверджує приписи міжнародного, і також наголошує на важливості вчинення таких дій, уповноважених на те осіб – Закон України «Про заходи протидії незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів та зловживанню ними».

Але тут існує деяка проблема. Так, у кодексі по митним питанням, зазначено, що лише охоронні органи нашої країни мають право здійснювати наглядну поставку, для того, щоб розкрити контрабандну схему, призупинити нечесний ввіз/вивіз товарі за межі країни без відповідного митного нагляду та притягнути до відповідальності порушника або порушників.

Таким чином, виникає проблема – митні органи до охоронних по

нашому законодавстві не входять, адже вони лише використовують у своїх діях охорону митної території, але не більше. Відповідно до цього, вони не можуть брати участь у наглядній поставці.

Слід усвідомити, що низький економічний розвиток держави негативно відображається на суспільстві – виникає велика кількість порушників, що в свою чергу породжує прийняття низки заходів для не тільки подолання проблеми, а й її передбачення й призупинення. Влада, приймаючи різні акти, щоб призупиняти порушення, в яких фіксується, що, на жаль, відбувається зріст порушників, які негативно впливають на всі сфери людського буття. При аналізуванні статистичних даних, є такі моменти – якщо порушення щодо важких злочинів трохи призупиняються, то економічні – зростають.

Щоб подолати порушення в суспільстві, слід державі робити конкретні кроки для подолання митних порушень та вживати все можливих заходів для того, щоб їх не ставалося взагалі. Це все можливим стане тоді, коли влада робитиме охоронні заходи щодо ще на початках вловлювати порушення, або всіляко працювати з людьми задля його попередження. Адже митне порушення приписів пов’язане з свідомістю людини, її бажанням вчиняти чи не вчиняти злі дії, тому це необхідно попереджати ще на початках.

Присікання порушення притаманне для суспільства і держави, яке спрямовується на те, щоб всілякими правовими способами не дозволити особі вчинити порушення. Тобто, продумуються та створюються різноманітні способи, які й спрямовані на те, щоб правильно функціонувало усе суспільство, в усіх його проявах та сферах. Таким чином, якщо стає відомо, що особа чи особи хочуть вчинити порушення, а це виб’є з колії діяльність певну сферу, у нашому випадку митну, то відповідні органи мають вчинити все, щоб усунути мотив особи/осіб, а

знищити наслідки таких дій, які негативно впливають на суспільні взаємини та зробити все для того, щоб провести роботу з людиною, яка це вчинила/вчинили.

Таким чином, нашій країні, для її добробуту, зростання та економічного розвитку слід активну здійснювати працю з іншими країнами у митній сфері, яка має неабияке значення у призупиненні контрабанди: зосередження роботи керівників митних органів у міжнародних організаціях, але це має здійснюватися на постійній основі; якнайчастіше брати участь у засіданнях Всесвітньої організації по митних справах та протидії контрабанді; якнайбільше укладати взаємин з міжнародними установами для співдій у митній сфері та протидії контрабанді; часті та позитивні спів дії з консульствами держав у нашій країні у митній сфері та протидії контрабанді; чітка та внормована робота з охоронними органами нашої країни у сфері митних справ та протидії контрабанді; якомога частіше проведення певних міжнародних дій, які спрямовані на протидію контрабанді та іншим митним порушенням; необхідне належне технічне забезпечення митних органів, яке провадиться у органах в інших розвинених державах та здійснення відповідного навчання усіх працівників для проведення належного митного нагляду; зосередження своїх дій на працю з установами Європи у питання створення нових правових приписів в адаптаційний період у митній сфері та протидії контрабанді; проведення різноманітних міжнародних навчань у митній сфері та протидії контрабанді та ін.

Отже, можемо констатувати, що слід владі активно попрацювати над вкоріненням тих правових присів, які дають можливість використовувати досвід розвинених країн у боротьбі з контрабандою. Наша країна потребує міжнародної підтримки у боротьбі з цим явищем. І, як показує практика, спільними зусиллями та особистим бажанням кожного свідомого

громадянина, може статися чудова подія – митні органи зможуть здійснювати належний на високому рівні митний нагляд, призупиняти порушення митних приписів, що в результаті приведе до високого економічного розвитку країни та високої конкурентоспроможності нашого виробника.

Пришляк Г. Я.
к.ю.н., доц., доцент кафедри права
Львівського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП»

Дахович І. І.
студентка другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності 081 «Право»
Львівського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП»

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ВІДНОСИН УКРАЇНИ І СОТ

Розглядаючи питання світової торгівлі, яка є надважливою для розвитку будь-якої держави, слід відзначити, що вона діє не тільки позитивно, а й без проблем в правовому полі, бо має свої певні правила поведінки, які і коригують дії всіх учасників таких взаємин. Так є і у Світовій організації торгівлі, яка намагається створювати ті правові приписи, які піднімають на високий рівень торгівельні взаємини та контролювати їх, щоб належним моральним та правовим чином проводилися всі дій між учасниками таких стосунків.

Таким чином, майже усі держави планети є учасниками торгівлі у світі, а Світова організація торгівлі всіляко намагається сприяти її розвитку, не ущемляти малорозвинені, або такі, які тільки стають економічно незалежними держави, прикладаючи максимально зусиль для ефективної співпраці країн у торгово-економічних взаєминах. Звичайно, що всі відносини розвиваються, удосконалюються, так і міжнародна організація намагається йти в ногу та створює нові, зміню старі, або скасовує вже не потрібні правові приписи. Такі дії щодо покращення роботи торгівельно-економічних взаємин у світі, зумовлена різними

чинниками, що полягають нових витоків для торгів та інших взаємних відносин між країнами, підтягування до нового економічного росту тих країн, що ще є на низькому рівні розвитку, напрацювання у торгівлі між державами прозорості та чесності, а також перегляд тих норм та засад, які є не досконалими у даній сфері.

Слід звернути увагу ще на те, що до діяльності Світової організації торгівлі належить ідентифікація, оцінка та мінімізація потенційно-негативного впливу на розвиток міжнародної торгівлі вже існуючих проблем різного характеру і прогнозування, або краще сказати передбачення проблем, які можуть виникнути у членів організації і в цілому в світовій системі торгівлі в майбутньому.

Необхідно наголосити на проблемах, що виникають при здійсненні дій, пов'язаних з міжнародною торгівлею, зокрема:

- ✓ наявність випадків проведення принципу прозорості національної торгової політики, фактів корупції в сфері регулювання зовнішньої торгівлі, що створює бар'єри доступу до ринків;
- ✓ необхідність забезпечення виконання зобов'язань країн-членів щодо доступу до ринку, особливо в таких чутливих секторах національних економік, як сільське господарство та виробництво текстилю та одягу;
- ✓ необхідність конкретизації ролі і чіткого визначення взаємозв'язку між такими соціально-значимими процесами як охорона навколишнього середовища, вдосконалення трудових відносин та забезпечення прав людини;
- ✓ нелегітимне використання національними урядами деяких методів регулювання зовнішньої торгівлі з метою уникнення від загрози зростання конкуренції на внутрішніх ринках.

Необхідно зазначити, що усі дії Світової організації торгівлі спрямовані на прогрес у торгівлі, спрощуючи та удосконалюючи

експортування та імпортування, що є головними міжнародними торговельними процедурами. Тому, важливим буде, коли ці питання будуть розв'язаними для усіх членів міжнародної організації, адже питання зниження чи взагалі припинення різних митних оплат, дуже спрощує торгівельні можливості країн та піднімає їх на високий економічний рівень. А питання різноманітних митних сплат, які нараховуються у деяких країнах, перевищують тарифи мита, яке, наприклад, було скасоване. Тому, Світова організація торгівлі співпрацює щодо подолання тих проблем з Світовою митною організацією та Конференцією ООН з торгівлі та розвитку.

Отже, підсумовуючи вищевикладене, можна говорити про те, що наша країна, коли увійшла у Світову організацію торгівлі, зробила величезні кроки вперед щодо розвитку економіки та й цілого суспільства загалом. Оскільки, тут мова й де про те, що ми стали членами світової спільноти, про нас дізналися та, якщо ми дотримуватимемося певних правил поведінки, які встановлені міжнародною спільнотою, то великий успіх, як виробничої та торгової країни, чекає нас найближчим часом.

Звичайно, цей шлях є досить складним та довготривалим. Нашій країні слід якнайшвидше примати нормативні акти, які містять правові приписи, які використовуються у розвинених країнах, щоб підняти її економічний розвиток. Необхідно здійснити ряд реформ у різних галузях діяльності, щоб країни цілого світу були впевнені в чесності та відкритості тих торгівельних стосунків, які можуть скластися між ним в майбутньому. У світовій торгівлі важливо й бути конкурентноспоможними, де якість на високому рівні та не поступається іншим виробникам. Тому, всіх нашої країни до Світової організації торгівлі – підняття авторитету держави до світового рівня, де чесність, відкритість, якість та толерантність є запоруки до успішності, як країни, так і цілого суспільства загалом.

Пришляк Г. Я.
к.ю.н., доц., доцент кафедри права
Львівського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП»

Іваненко Ю. Р.
студент другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності 081 «Право»
Львівського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП»

ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ БІРЖОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

Важливість правильного застосування правових приписів у розвитку міцної економічно-правової держави є діяльність бірж. Звичайно, що ситуації, які виникають на біржових торгах бувають різноманітними, але часто так випадає, що немає такої норми, яка б регулювала певні взаємини у даній сфері. Тому, органи держави мають зосередити свою увагу на створення, зміну чи скасування таких норм, які б направляти біржову діяльність у правильне правове русло, а при виникненні певних не порозумінь чи спірних питань, правові приписи допомогли б цього уникнути. Таким чином, хотілося б приділити увагу таким важливим факторам, що позитивно впливають на повноцінний розвиток біржової діяльності у нашій країні.

Звичайно, у кожній країні взаємини у біржовій діяльності формувалися по-своєму. Так, наприклад, європейські біржі були на початку під контролем держави, яка визначала їх діяльність, а коли там виникали спекулятивні дії, її закривали. Щодо української біржовій діяльності, то сміливо можна сказати, що вона існує, але тільки набирає обертів. Тому, важливо на сьогоднішній день активно над тим попрацювати, а для цього необхідно створити певні принципи дій, при дотриманні яких відбувався б розвиток, так важливої для нашої

економічної забезпеченості, біржової торгівлі.

Найважливішим поштовхом до участі в біржових торгах є гарантування укладених взаємин та дотримання інтересів усіх її учасників, які мають бути впевненими на всі сто відсотків, що ризики їхньої участі в біржовій діяльності зведені до мінімуму. Тому, важливим є нормативне регулювання таких гарантій, які містяться в кодексах, законах, а також локальних актах біржі – правилах, що є обов'язковими до виконання.

Біржова діяльність містить у собі такі моменти:

- державне регулювання, тобто певні питання регулює держава;
- саморегулювання біржового ринку, або ж регулювання з боку бірж й інших учасників ринку.

Аналізуючи досвід інших країн щодо діяльності в них біржових торгів, можемо виділити такі основні засади, якими вони керуються при здійсненні своїх професійних дій:

- довіра;
- суспільна користь;
- самостійне регулювання;
- гарантія прав учасників біржової торгівлі;
- гласність та відкритість біржових торгів.

Такий закордонний досвід показує на досить тісну взаємодію держави та біржової діяльності, яка впливає і на ринкову систему загалом. Через це держава має зобов'язання забезпечити ринок та біржову торгівлю зокрема, нормативними актами, за допомогою яких відпрацьовуються та встановлюються єдині правила для всіх суб'єктів, які беруть участь в економічному процесі нашої країни. Таким чином, законодавча база створюється для здійснення біржової діяльності перш за все не для професійних посередників, а для їх клієнтів, котрі довіряють їм своє право на свій товар, і крім того, ще й прагнуть мати надійні гарантії.

Це все можливо лише тоді, коли держава не буде створювати норм забороненого характеру, а навпаки, робитиме все для того, щоб права учасників біржі були максимально захищеними, але з дотриманням всіх правових приписів, зокрема і правил біржі, тобто сова йде про спрощену систему податків, видання ліцензій тощо.

Так, необхідно розглянути практичні кроки щодо розвитку біржової торгівлі в Україні:

- державу слід розглядати, як юридичну особу з величезною кількістю фінансів, та, яка може мати брокерське місце та регулювати ціни на ринку не в приказному порядку, що є неприпустимим, а методом економічних впливів через певний фонд;
- товарну біржу необхідно розглядати, як торговий майданчик, на якому зустрічаються суб'єкти ринку, яка не впливає на ціни, що формуються на рингу, адже цим займаються учасники біржових торгів, формуючи попит та пропозицію на певний вид товару, та особливо важливо, що така форма торгівлі є абсолютно прозорою;
- в певному регіоні повинні існувати декілька ліцензованих товарних бірж, що призводить до конкуренції між ними, а це, в свою чергу, до зменшення цін за послуги та підвищення якості обслуговування.

Отже, слід усвідомити, що біржова діяльність для її активного розвитку не має допускати до себе осіб, що мають за мету наживитися одноразово. Такий вид торгів має проходити прозоро, з доброчесними учасниками, що призведе до того, що на ринку залишаться лише ті, хто дійсно хоче отримувати чесні та стабільні прибутки.

Крім того для держави має бути пріоритетом розвиток біржової діяльності, яка повинна робити все для того, що нормативно підкріплювати таку діяльність, удосконалювати згідно сучасних комп’ютерних досягнень, а також впливати на прозорість, відкритість та

толерантність всіх взаємин, що виникають у біржовій діяльності. Адже, як показує закордонний досвід, у них існує єдина комп'ютеризована база, де все занотовується, ведеться відповідний контроль, є різноманітна інформація про всіх учасників біржових торгів, що спрощує, унеможливлює здійснення махінацій у даній сфері, а тим самим, підносить країну на високий економічний розвиток та відбувається завойовування авторитету на світовій арені.

Пришляк Г. Я.
к.ю.н., доц., доцент кафедри права
Львівського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП»

Ільницький М. І.
студент другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності 081 «Право»
Львівського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП»

ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ СПЕЦІАЛЬНИХ (ВІЛЬНИХ) ЕКОНОМІЧНИХ ЗОН В УКРАЇНІ

Залучення іноземного капіталу в Україну, зокрема, за допомогою такого інструментарію як спеціальні економічні зони, є надзвичайно важливим для економіки нашої держави. Недосконаліть правового регулювання іноземного інвестування в Україні, недостатнє правове регулювання порядку створення, функціонування та ліквідації спеціальних економічних зон (далі – СЕЗ), зумовлює необхідність дослідження даних проблем та формування пропозицій щодо їх вирішення.

В Україні процес формування нормативно-правової бази для створення та функціонування СЕЗ розпочався з прийняттям Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність» від 16 квітня 1991 року та «Про інвестиційну діяльність» від 18 вересня 1991 року визначав особливості режиму іноземних інвестицій на території України.

Наступним кроком для створення в Україні СЕЗ – Верховною Радою України 13 жовтня 1992 року був прийнятий Закон України «Про загальні засади створення і функціонування спеціальних (вільних) економічних зон». Цей Закон визначає порядок створення і ліквідації та механізм функціонування спеціальних (вільних) економічних зон на території

України, загальні правові і економічні основи їх статусу, а також загальні правила регулювання відносин суб'єктів економічної діяльності цих зон з місцевими Радами народних депутатів, органами державної виконавчої влади та іншими органами.

Однак перший нормативно-правовий акт про створення конкретної СЕЗ був прийнятий лише у 1996 році. Що безумовно не могло не вплинути на виникнення низки прогалин у правовому регулюванні порядку функціонування новостворених СЕЗ. Прогалини усувалися закріпленням відповідних нормативно-правових норм в законах про створення окремих СЕЗ, що призвело до створення різних правових режимів у кожній створеній СЕЗ.

Господарський кодекс України, прийнятий Верховною Радою України 16 січня 2003 року, містить Главу 39, яка присвячена СЕЗ, однак наявні прогалини та неузгодженості у правовому регулюванні функціонування СЕЗ не були усунуті. Вищенаведене зумовлює потребу в проведенні наукового дослідження вказаних проблем.

Проте, згідно п. 8 ч. 2 ст. 92 Конституції України, виключно законами України встановлюються порядок утворення і функціонування вільних та інших спеціальних зон, що мають економічний чи міграційний режим, відмінний від загального.

Отож, підсумувавши все вищенаведене можна виділити наступні загальні ознаки, що стосуються усіх СЕЗ:

1) вона є частиною території нашої держави з чітко визначеними адміністративно-географічними кордонами, на якій встановлюються і діють спеціальний (пільговий) правовий режим економічної діяльності та порядок застосування і дії законодавства України;

2) спеціальний режим економічної діяльності, який полягає у наданні митних, валютно-фінансових, податкових та інших умов

господарської діяльності національним та іноземним юридичним і фізичним особам, поширюється лише на суб'єктів зон, які здійснюють діяльність на території СЕЗ;

3) вона створюється з певною метою та для виконання конкретних завдань;

4) створюється на певний строк та в чітко визначеному Законом України «Про загальні засади створення і функціонування спеціальних(вільних)економічних зон» порядку;

5) створення конкретних СЕЗ регламентується окремим Законом. Ґрунтуючись на аналізі ознак СЕЗ, можна запропонувати закріпити у ст. 1 Закону України «Про загальні засади створення і функціонування спеціальних (вільних) економічних зон» визначення поняття СЕЗ України як спеціальної економічної зони, що є частиною території України з чітко визначеними адміністративно-географічними кордонами, на якій на визначений строк окремим Законом встановлюється і діє спеціальний (пільговий) правовий режим економічної діяльності, що поширюється на суб'єктів даної зони, які здійснюють свою діяльність виключно в її межах для виконання поставлених при створенні зони завдань.

Загалом, в науковій літературі, в залежності від масштабу та складності інноваційної діяльності розрізняють чотири основних види так званих «техно-паркових структур»:

- інкубатори, які здійснюють першочергову підтримку венчурним фірмам, починаючи від їх створення, забезпечення обладнанням і т. д.;
- технологічні парки, які є великими техно-парковими структурами у вигляді науково-виробничих територіальних комплексів;
- технополіси, які є цілісними науково-виробничими структурами, що створені на базі окремого міста;

- регіони науки і технологій, які охоплюють значні території, межі яких можуть співпадати з межами цілих адміністративних районів.

Зрозуміло, що перелік вищенаведених форм науково-технічних зон є досить умовним, і різниця між ними полягає лише в масштабі та складності інноваційної діяльності, яка здійснюється в конкретній СЕЗ.

Підсумовуючи аналіз вищенаведених ознак, можна дійти до таких висновків, що спеціальні (вільні) економічні зони на законодавчому рівні є визначена частина державної території, на якій особливим внутрішньою нормативною базою на визначений термін для певних суб'єктів встановлюється окремий пільговий правовий режим господарської діяльності та створюються спеціальні органи управління з метою залучення інвестицій для досягнення законодавчо встановлених економічних, соціальних та науково-технічних завдань.

Пришляк Г. Я.
к.ю.н., доц., доцент кафедри права
Львівського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП»

Кузь М. Д.
студент другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності 081 «Право»
Львівського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП»

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ У СПІВПРАЦІ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНО-ВИКОНАВЧОЇ ВЛАДИ З ОРГАНАМИ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Питання місцевих органів та їх виникнення завжди було актуальним. Вони завжди змінювалися, удосконалювалися, що було спричинено такими чинниками: зміна способу здійснення влади – влада з рук однієї особи перейшла до народу, тому, місцеві органи – єдиний вихід, щоб подолати недемократичний режим і привести громадян до праці над своєю територією, здійснюючи її та контролюючи, обираючи ними ради. До прикладу, в Італії в 40-х роках ХХ ст. створювалися місцеві органи, а в 70-х – у Португалії та Іспанії; розширюючи свої повноваження, центральні органи влади не встигали за своєю соціальною діяльністю, тому, виникла необхідність у створенні органів на місцях, які б і здійснювали різну соціальну діяльність у межах свого регіону. Так було, наприклад, у Франції; рух країни у Європу, також спричинило до виникнення місцевих органів. Адже для держави, яка прагне європейського рівня життя, має здійснювати владу згідно основних засад, що влада має йти знизу до гори, тобто створюватися певна ієрархія. Все це згідно Хартії Європи від 1985 року; внутрішня побудова органів, які потребують виокремлення через

певні свої погляди, що не суперечать загальнодержавним. В історії це можна було спостерігати в Бельгії, Англії та ін.).

Проблеми створення місцевих органів спостерігалися у країнах колишнього Радянського Союзу (та й не тільки), тобто, фактично, це всі країни, де панувала недемократична влада, яка нанівець зводила владу громад на місцях. А для руху країни у Європу, такі засади не могли б її туди привести. Країни, які на початку створення союзу Європи, зразу започаткували у себе місцеві органи, такий устрій вже спробували у себе і мають величезний досвід.

Тому, надважливим для демократизації суспільства, створювати та всебічно розвивати місцеві органи, де всю владу мають мешканці цих територій.

Отже, враховуючи вищевикладене, можемо стверджувати, що держава, яка має на першому місці важливість людини, розвиток та захист її прав та інших інтересів, залучення громадян до такої важливої справи, як здійснення влади, то така країна обрала правильний шлях і буде розквітати у всіх сферах її діяльності. Тому, наша держава, має брати приклад з тих країн, які також вийшли з недемократичного режиму. Робити має все для того, щоб розвивалися місцеві органи. Адже завдяки участі всіх громадян у здійсненні влади, контролюючи її діяльність, розширюючи її повноваження, наповнюючи усіма законними шляхами територіальний бюджет, зможемо досягти великих успіхів у розквіті держави з демократичними засадами.

В державі з демократичним спрямуванням важливим є взаємодія всіх ланок влади, зокрема, виконавчих органів з місцевими, які представляють інтереси людей, що мешкають на даній території. Тож, такий взаємозв’язок є над важливим у розвинених державах і він всебічно має розвиватися. Але, є такі, на наш погляд, проблеми: надання прав на здійснення дій

іншим органами; надання таким органам, як державним адміністраціям, подвійного рангу; розподілення обов'язків між владою загальнодержавною та місцевою, що полягає у різноманітті елементів місцевої влади; відсутність справжньої незалежності місцевих органів та їх фінансові питання; виникнення непорозумінь між виконавчими органами та місцевими в питаннях документування; розгляд усіх проблемних питань.

Отже, можна констатувати, що проблемні питання взаємозв'язку виконавчих органів та місцевої влади є досить популярними і в європейських державах. Та, позитив у даних ситуаціях, є лише один, що країни Європи розвиваються, стараються бути толерантними, компетентними, надавати все більше і більше повноважень один одному, враховуючи їх можливості та завдання у суспільстві та швидко стараються приймати правові приписи на підтримку громади, щоб її права були завжди реалізовані та належним чином проведені. А за неналежне виконання своїх керівних обов'язків місцеві органи чи виконавча влада може нести відповідальність.

Щодо нашої держави, то у жодному нормативному акті немає правових приписів, які б заставляли місцеві органи правильно провадити свою діяльність, а в разі невиконання – притягали б до відповідальності. За такі не можливі дії, керівники, знаючи, що непонесуть жодного покарання, роблять свої справи, а території, що їм підвладні, залишаються неналежно доглянутими.

Тому, слід брати приклад у європейських держав та запроваджувати органи, які б належним чином перевіряли діяльність місцевої влади, яка, в свою чергу, робила б прозорими фінансові звіти, долучала до різного обговорення громаду. А прийняття правових приписів про відповідальність, дала б можливість керівнику місцевої влади належним чином (лише в правовому полі) здійснювати свою діяльність на благо

людей.

Питання взаємодії виконавчих органів та місцевої влади є досить трепетним у державотворенні. Адже злагодженість їх дій на благо кожного громадянина є величезним успіхом для будь-якої країни.

Діяльність таких органів та основні засади регулюються Основним законом та іншими актами, у яких і зазначено, що виконавчі органи та місцева влада – влада, що офіційно представляє інтереси людей на відповідній території.

Аналізуючи вище викладене, можемо виділити такі моменти в тісній співпраці виконавчих органів з місцевими: звичайно, це перш за все, розвиток ще більшої співпраці, закріплення у різних актах; це необхідність і в самобутності кожного з них; розвиток цих стосунків відповідно до розвитку суспільства, його вимог; робити все для того, щоб розквітала територія, яка надана їм у підпорядкування; здійснювати свою роботу так, щоб у людей була довіра до неї і вони мали змогу в будь-який час перевірити її роботу.

Отже, слід усвідомлювати, що така взаємна праця виконавчих органів та місцевої влади є дуже необхідним для розвитку держави з верховенства права. Але, все ж таки, необхідно відзначити, що мають бути чіткі правові приписи про напрям їхньої праці, вони повинні відмежовуватися одні від одних, щоб не було різних накладок в процесі виконання їх дій. Та, по при все, всі дії цих органів мають бути спрямовані на забезпечення гідних умов громадян, які мешкають на відповідній території, догляд за регіоном, який їм довірили люди, щоб, починаючи з невеликих територій, розвивалася правова та демократична держава.

Пришляк Г. Я.
к.ю.н., доц., доцент кафедри права
Львівського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП»

Павлик Ю. Ю.
студент другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності 081 «Право»
Львівського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП»

МІЖНАРОДНІ ПРОБЛЕМИ ЩОДО КОНТРАБАНДИ КУЛЬТУРНИХ ЦІННОСТЕЙ ТА ВИЗНАЧЕННЯ ШЛЯХІВ ЇХ ПОДОЛАННЯ

Питання контрабанди культурних цінностей є дуже глибоким та надзвичайно проблематичним для всіх країн світу, без винятку. Тому, оскільки наша держава обрала проєвропейський напрямок своєї діяльності, то повинна брати приклад з розвинених країн та активно працювати над тими проблемами, які перед нею ставить міжнародна спільнота. Таким чином, бажання подолати контрабанду та повернути свої культурні цінності, які мають неймовірне минуле, є у всіх країнах земної планети, які у своїх діях та певних вчинках яскраво показують високу культуру свого суспільства.

Досвід розвинених країн вказує на те, що ніколи не пізно повертати до своєї держави те цінне, що було вивезене поза її межі і є надважливим для своєї держави та суспільства. Тому, щораз більше можна звернути увагу, питання повернення цінностей, дуже часто обговорюється представниками влади різних держави, задля відновлення, як вони кажуть , історичної справедливості. Звичайно, такі кроки є позитивними для держав у світі, їхнього розвитку, як демократичного суспільства, де існує

верховенство права, відкритість та прозорість роботи органів влади тощо. І все це призвело до толерантних стосунків між країнами, а це в свою чергу, до відкритих діалогів щодо повернення культурних цінностей на рудну землю. Таким чином, утворилися активні взаємини на міжнародній арені, на основі яких і розпочалися розмови, підготовки до повернення цінностей на батьківщину.

Такими активними діями, міжнародні спільноти, політики, державні діячі, розпочали створювати певні напрями своїх напрацювань. Багато питань вже і повирішувалося, багато чого і повернулося на свої терени. Але питання таємних, незаконних культурних цінностей, є досить болючими для світової спільноти й по сьогоднішній день.

Таким чином, перед міжнародними спільнотами повстало проблема повернення на їх рідну землю тих культурних цінностей, які були не законно привласненні або ж навіть не в правовому полі вивезені за межі країни. Нелегальне вивезення, продаж, викрадення культурних цінностей та не правові розкопки археологами приносять неймовірно високі збитки культурам всього світу.

На сьогоднішній день в нашій країні теж не найкраща ситуація, яка породжує активність контрабандистів та їх бажання якнайбільше вивезти за кордон культурні цінності нашої держави та суспільства. Тому, контрабанду слід розуміти, як проблему й суспільства, оскільки ці не правові дії вчиняють особи, порушуючи правові приписи, які встановлені державою, та наслідками їхній дій є знищення всіх головних інституцій країни та суспільства загалом. Лише один нормативний акт визначає невеличке поняття культурних цінностей. Так, Закон України «Про вивезення, ввезення та повернення культурних цінностей» від 21.09.1999 року вказує на те, що це «об’єкти матеріальної та духовної культури, що мають художнє, історичне, етнографічне та наукове значення і підлягають

збереженню, відтворенню та охороні відповідно до законодавства України».

На світовій арені питанням контрабанди культурних цінностей займається міжнародна організація, завданням якої є пошук людини чи певного об'єкту. Звичайно, що ця установа тісно співпрацює з охоронними органами інших держав, борячись з порушниками та перехоплюючи справи ще на першому етапі злочину, щоб не спровоковувати школи для суспільства країн.

Отже, підсумуємо вищевикладене. Таким чином, як бачимо, країни, які мають досить розвинене суспільство, та й державну владу, загалом, активно співпрацюють між собою, щоб в толерантний та відкритий, чесний та прозорий спосіб повертати культурні цінності один одного, задля відновлення історичної справедливості.

Слід усвідомити, що досить розвинені країни довго йшли до таких взаємин. Адже дуже важливо в середині своєї країни зробити певні кроки по складанню таких міжнародних відкритих стосунків. Перш за все, необхідно в нормативному порядку закріпити всі міжнародні приписи, які регулюють питання культурних цінностей, засади повернення їх у рідні країни, якщо вони в не правовий спосіб були вивезені за її межі, шляхом контрабанди.

Крім того, необхідно в різний спосіб інформувати людей своєї країни про культурні цінності, культурну спадщину, яку необхідно берегти та належним чином охороняти від посягань недобросовісних осіб, які б хотіли збагатитися за рахунок таких скарбів, вивезши їх за межі держави.

І наприкінці слід відзначити, що наша країна має все робити для того, щоб налагоджувати зв'язки з іншими країнами, для відновлення історичної справедливості – поверненні цінних речей, які були вивезені за кордон через контрабанду, та використовувати їхній досвід у здійсненні

ними схожих вчинків. Тоді, світова спільнота з повагою ставитиметься до нас та зарекомендує, як розвинену державу з демократичним суспільством та верховенством права.

Пришляк Г. Я.
к.ю.н., доц., доцент кафедри права
Львівського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП»

Пристанська С. В.
студентка другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності 081 «Право»
Львівського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП»

ПРОБЛЕМИ РОЗГЛЯДУ ІНДИВІДУАЛЬНИХ ТРУДОВИХ СПОРІВ У ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СУДІ З ПРАВ ЛЮДИНИ ТА ЮРИДИЧНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА НЕВИКОНАННЯ РІШЕНЬ

Проблеми розгляду індивідуальних трудових спорів у Європейському суді з прав людини. Україна як демократична держава має наблизитися до визнаних у світі міжнародних стандартів у сфері праці. Це спонукає її до ратифікації міжнародних нормативно-правових актів. Тобто взяти зобов'язання привести своє національне законодавство у відповідність до міжнародних стандартів праці. Отже, коли Україна ратифікує певні міжнародні нормативно-правові акти у сфері праці, це означає, що вона їх визнає. Ці акти є підставою для розширення кола трудових прав працівників України, передбачених національним законодавством, що потребує розробки ефективного механізму їх захисту.

Тож міжнародні норми впливають на національне законодавство шляхом прямого застосування міжнародних актів після ратифікації; внесення міжнародних норм до тексту законів; реалізації положень ратифікованих або нератифікованих актів засобами національного законодавства. У зв'язку з цим варто наголосити, що в Україні протягом останнього десятиріччя здійснюється планомірна наполеглива робота з

адаптації національного законодавства до міжнародних стандартів.

Перш за все варто відзначити те, що проблематиці розгляду індивідуальних трудових спорів у Європейському суді з прав людини присвячена значна кількість наукових праць та досліджень.

Однією з форм захисту порушених трудових прав найманих працівників є правове регулювання порядку вирішення трудових спорів. Але, на жаль, чинне законодавство України, яке регулює порядок вирішення трудових спорів між працівниками та роботодавцями, нині не відповідає суспільним відносинам, а в деяких випадках – і Конституції. Так, Конституція, що встановила правило, за яким закони й інші нормативно-правові акти приймаються на основі Конституції і мають відповідати її принципам. У трудовому законодавстві також повною мірою не врегульоване конституційне право звернення до суду для захисту прав і свобод людини та громадянина.

Лише після вступу України до Ради Європи, а особливо після ратифікації Європейської Конвенції про захист прав та основних свобод людини, відповідно до якої діє згаданий суд, громадяни України, котрі вважають свої права серед передбачених Конвенцією порушеними діями державних органів та що не знайшли належного захисту на національному рівні, дістали можливість звернутися до Страсбурзького суду з індивідуальною заявою. Відповідно до Конвенції під індивідуальною потрібно розуміти заяву від будь-якої особи, неурядової організації або групи осіб про порушення їхніх прав, викладених у Конвенції або протоколах до неї. Зазначене положення Конвенції має бути забезпечене на державному рівні, що унеможливлює перешкоди для ефективного здійснення такого права.

Оцінюючи завдання та діяльність Європейського суду з прав людини, їх цілком закономірно розглядати як здійснення правосуддя.

Загалом у його діяльності проглядається навіть деяка схожість із діяльністю різних ланок судових установ однієї держави. Тобто, як вищі інстанції певної країни переглядають у касаційному, апеляційному або наглядовому провадженні законність та обґрунтованість рішень, постановлених судами нижчої інстанції, так і Європейський суд здійснює подібні функції стосовно рішень найвищих судових ланок європейських країн. Однак зрозуміло, що зазначена схожість не є абсолютною, оскільки Європейський суд з прав людини можна визначити як позанаціональний або наднаціональний судовий орган, і в такому разі ставиться під сумнів самодостатність тієї чи іншої національної системи судів. Крім того, у цьому вбачається втручання не тільки у відправлення правосуддя на території певної держави, а й у діяльність законодавчої та виконавчої влади цієї країни, оскільки наявні ознаки нормативного підґрунтя та виконавчого провадження, що має наднаціональний характер.

Таким чином забезпечуючи захист фізичної або юридичної особи від безпосереднього застосування неправомірного законодавчого акта інститутом Співтовариства. Слід відзначити, що Європейський Союз визначає законність акта Співтовариства, коли він застосовується національними органами влади, суттєво обмежують можливості фізичних та юридичних осіб щодо безпосереднього судового контролю за актами Співтовариства. Тому, важливо активно нашій державі брати напрям до європейських цінностей, які є зразком чесності та відкритості у захисті прав людини, зокрема згідно трудових спорів, та спрямовує країну до існування в ній демократії та верховенства права.

Пришляк Г. Я.
к.ю.н., доц., доцент кафедри права
Львівського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП»

Райта Р. А.
студент другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності 081 «Право»
Львівського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП»

ПРАКТИЧНІ ЗАСАДИ СПІВВІДНОШЕННЯ ПРАВООХОРОННОЇ ТА ПРАВОЗАХИСНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

У розвиненій державі з демократичними та правовими цінностями, важливим та концептуальним є запевнення виконання прав та свобод людей, дослідження яких є завжди актуальним та цікавим для дослідження науковцями у різних галузях права. Тому, саме влада держави має робити сприятливі моменти, щоб належним чином реалізовувати права та здійснювати охоронну діяльність в суспільстві. Таким чином, захист прав є одним із найважливіших завдань держави, її органів, місцевої влади на місцях, але, не менш важливим, і завданням об'єднань людей, та й кожного громадянина зокрема, особливо, коли це право було порушеним.

Співдія охоронної діяльності та захисної є досить актуальною на сьогоднішній день, тому, науковці стараються якомога більше розвивати ці питання, окреслювати їх основні завдання, визначати проблеми їх взаємин та шукати шляхів виходу з них. Оскільки, до недавнього поняття охорони розумілося лише для держави, а не для людини, але це все, на жаль, наслідки Радянського Союзу, де сила охоронних органів була виключно для утримання та здійснення влади в країні. Звичайно, що революції, які в

нас в країні відбувалися, завжди давали нам надію, що після цього зміняться взаємовідносини людини й охоронних органів.

Основний закон закріплює основні права людини, та вказується на те, що добро людяність є основою діяльності держави. Тому, слід визначити, що не людина має відповідати за свої дії державі, а навпаки, держава повинна звітувати перед людьми за свою діяльність. Необхідно зазначити, що гарантування реалізації прав людини лежить на країні, про що і зазначається в Основному законі.

Основними напрямами охоронної діяльності є: запобігання порушень, за які настає відповідальність згідно правових приписів; оборона всіх людських цінностей, які існують в суспільстві; варта правового порядку в суспільстві, загальної безпеки та людського володіння; нагляд за особами, що несли покарання та були звільненні по строку; здійснення швидкої та пошукової діяльності у відшуканні порушників; вести слідство щодо вчинення порушень в суспільстві; участь в перегляді справ у судах; перегляд вчинків згідно порушень адміністративних; дослідження порушень щодо грошей чи інших господарських справ; зосередження уваги на те, щоб документи, які були прийняті щодо певного порушника привести в діло.

Тепер розглянемо захисні установи, які покликані захищати право всіх, кому його порушили, а переважне це недержавні організації. Така захисна діяльність теж має напрями своєї роботи, які можна виокремити: створення запобіжних заходів; здійснення оборони; оборона всіх людських цінностей, які існують в суспільстві; пояснення вживання правових приписів; опрацювання її розвитку; використання різного роду інформації, даних; створення нових приписів в правовому полі; зорганізація різних заходів щодо такої діяльності.

Таким чином, можемо констатувати, що охоронні органи не можуть

бути захисними, адже в своїх обов'язках мають лише охороняти людські права. Але тут слід згадати, що захисна діяльність є важливим елементом будь-яких охоронних дій органів, діяльність яких визначається правовими приписами.

Захисні органи не мають у своїй діяльності використання державних важелів впливу, тому це здійснюють як державні так і не державні органи та установи (а якщо примус та міць застосовувалися, то це було протиправно та несло за собою покарання). Так, охоронна діяльність, яку реалізовує держава, може використовувати примус та міць.

Таким чином, можна констатувати, що охоронна та захисна діяльність є спів дружніми та взаємодіючими поняттями у юриспруденції, але це за умови, що держава є правовою та демократичною. Бо у тих країнах, де ще панує авторитаризм або перехідний період, є потреба в надійній охороні прав та безпеки суспільства в правовому полі, оскільки державою не дотримуються загальні засади права, які проявляються у захисній діяльності. Тому, всебічний науковий розвиток, який переростатиме в створення нових правових приписів, якими будуть регулюватися охорона та захист прав кожної людини, породить відкрите суспільство з демократичними та правовими принципами життя.

Пришляк Г. Я.
к.ю.н., доц., доцент кафедри права
Львівського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП»

Стахів О. І.
студент другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності 081 «Право»
Львівського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП»

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СПІВРОБІТНИЦТВА УКРАЇНИ З ЄВРОПЕЙСЬКИМ СОЮЗОМ ЯК РЕГІОНАЛЬНИМИ МІЖНАРОДНИМИ ОРГАНІЗАЦІЯМИ У МИТНІЙ СФЕРІ

Змінами у світовій торговельній політиці та внутрішньодержавному митному регулюванні наприкінці ХХ ст., результатом яких стало очевидне поглиблення міжнародного митного співробітництва, в тому числі з міжнародними організаціями універсального та регіонального характеру. Поглиблення європейського міжнародного співробітництва, напрямку у формуванні єдиного митного простору і митного права Європейського Співтовариства, утворення зони вільної торгівлі країн СНД та формування Митного союзу Білорусі, Казахстану, євроінтеграційний вектор зовнішньої політики України зумовили нагальну необхідність вирішення низки теоретичних і практичних проблем, пов'язаних зі здійсненням та перспективами розвитку співробітництва України з міжнародними організаціями у митній сфері (Світова Організація Торгівлі, Всесвітня Митна Організація, Європейський Союз, СНД, Митний союз, Організація за демократію та економічний розвиток – ГУАМ, Організація Чорноморського економічного співробітництва – ОЧЕС).

Крім того, до останнього часу не приділялося належної уваги відносно комплексного системного дослідження становлення та розвитку співробітництва України з міжнародними організаціями універсального та регіонального характеру у митній сфері, міжнародній діяльності центрального органу виконавчої влади України, що забезпечує реалізацію державної політики у сфері державної митної справи, правовим формам співробітництва України з міжнародними організаціями у митній сфері, правового статусу Всесвітньої митної організації як інституційної основи міжнародного співробітництва з Україною у митній сфері тощо.

Вивчення процесів співробітництва України з міжнародними організаціями у митній сфері стало актуальним не лише з огляду на потреби науки міжнародного права, але й у контексті розвитку митного права України та певних економічних наук. Так, необхідним є повне й всебічне дослідження проблем додержання нашою державою в національній практиці митного регулювання загальновизнаних у світових митних відносинах норм і стандартів, виконання міжнародних договорів України з питань митної справи, приведення національного митного законодавства у відповідність до вимог ЄС, пошук шляхів удосконалення та гармонійного поєднання співробітництва України з Європейським Союзом та СНД у галузі митної справи.

На сьогоднішній день спільна митна політика є однією із ключових політик Європейського Союзу, оскільки саме економічне об'єднання через створення митного союзу, спочатку для декількох видів товарів, а згодом і загального стало основою європейських інтеграційних процесів та першою з трьох опор щодо будівництва ЄС.

Міжнародне співробітництво в галузі митної справи в Україні належить до основних завдань митних органів України. Згідно ст. 564 Митного кодексу України, міжнародна діяльність центрального органу

виконавчої влади, що забезпечує реалізацію державної політики у сфері державної митної справи, спрямовується і координується Президентом України, Кабінетом Міністрів України та здійснюється за погодженням з Міністерством закордонних справ України.

Таким чином, однією із засад зовнішньої діяльності країни є її праця на міжнародній арені з іншими державами, а особливо це стосується її митних органів. Ця праця полягає в тому, щоб ділитися досвідом у подоланні контрабанди, надання багато даних про те, які заходи слід вживати та, які правові приписи слід створювати, змінювати чи скасовувати для ефективного подолання цього негативного явища. Для виконання таких завдань та розвитку співпраці існує установа, яка за це все відповідає – Всесвітня митна організація, на яку покладено опрацьовувати проблеми у даній сфері і знаходження різних способів для подолання контрабанди. Звичайно, слід усвідомити, що держави також у цьому зацікавлені, адже контрабанда – це величезна проблема, яка породжує низький економічний розвиток країни, зростання такого роду порушень та придушення виготовлення своїх товарів та послуг.

Пришляк Г. Я.
к.ю.н., доц., доцент кафедри права
Львівського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП»

Фариняк М. С.
студентка другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності 081 «Право»
Львівського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП»

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ У ВИНИКНЕННІ МИТНИХ ОРГАНІВ

Важливу роль у здійсненні влади держави є діяльність митних органів нашої держави, на які покладено особливі завдання – збір акцизний після перетину митного кордону, спеціальне мито, податок на вартість, що додається. Тобто, на них покладаються усі питання митних справ нашої держави. Так, вони здійснюють нагляд за дотриманням митних правових приписів, особливості перетину через наш кордон різних товарів та інших речей, налагоджує взаємини у митній справі, провадить митний нагляд тощо. Таким чином, вся діяльність митних органів має на меті здійснювати належні митні тарифи та таким способом, щоб все відбувалося в правовому полі та згідно норм чинного законодавства.

Наша країна здійснює дану діяльність особисто, але притримується міжнародних правил поведінки, які базуються на тому, що слід товари, які йдуть через заставу маркувати певним чином, занотовувати речі, які перетинають через кордон, як з країни, так і за її межі, фіксувати будь-які факти, пов’язані з їхньою діяльністю та інше, що передбачається правовими приписами міжнародних стандартів. Але усю митну діяльність наша країна здійснює одноособово, може складати взаємини з іншими державами, що пов’язані з митними питаннями та відвідувати на

офіційному рівні усі заходи по митній сфері.

Тому, як бачимо, у становленні успішної правової та економічно розвиненої країни важливе місце надається митним органам, які відіграють неабияку роль у державотворенні на будь-якому етапі її становлення.

Крім того, історичне коріння таких органів сягає глибокої давнини. Вони займали завжди почесне місце в регулювання суспільними справами та приносили фінансові прибутки у державну казну. Важливо розглянути саме взаємини, що виникають у діяльності таких органів та деякі засади такої діяльності. Адже це все в сукупності впливає на протидію контрабандам та тісній взаємодії з іншими країнами, щодо подолання такого негативного правового явища.

Слід звернути увагу на те, що сягаючи митних питань минулого, можна прослідкувати такі моменти, що вказують на те, що така діяльність провадилася дуже давно, але органів ще не існувало. Виходить з цього дуже цікава ситуація – митна діяльність існувала, а спеціальних органів для її здійснення та нагляду – ні. Звичайно, в ті часи були вони різні, навіть не державні. Але тут, головний наголос йде на те, що такі митні взаємини існували.

Щоб сказати, де саме виникли такі органи, то важко, бо кожна держава мала різні ситуації щодо створення митних взаємин на її території.

Так, у деяких країнах минулого з початком виникнення податкових органів, стали створюватися і митні. Так було в стародавній Індії. Причиною таких дій було те, що одним керівником та повновладним господарем був монарх. Навпаки було у стародавньому Єгипті, де митні органи поповнювали державну казну із зібраних коштів, які пов’язані були із торгами. Крім того вони пильнували товар, який ввозився чи вивозився з держави, за що також треба було платити данину.

Таким чином, можемо підсумувати, що стародавній час

характеризувався в митному плані тим, що данини були лише для поповнення державної казни. Нагляд та інші напрями діяльності органів, як митних елементів, став проявляти згодом. Адже ті данини, які були у вищезгадані часи, бралися не лише з чужоземців, а й з осіб, які провадили торгівлю на своїй території.

Оскільки суспільні відносини з часом все більше і більше розвивалися, деякі митні установи та дії залишалися, але потребували інших взаємин у даній сфері, не зважаючи, що це був час феодалів. Так, як ми знаємо, власниками всіх земель були феодали, які і брали різного роду данини зі селян, що ними користувалися. Крім земельних мит, були ще й сплати за використання споруди – моста. Але знову ж, це все було виключно для збагачення казни, а не як митна данина.

В цей час у інших місцях світу данину збирали за продавання товарів, який завезли з іншої держави. Тут вже мова йшла не тільки про сплату данини, а й вже відбувався певний нагляд, а згодом – діяльність організаційного характеру ззовні.

Отже, можна констатувати, що зменшення наглядової діяльності митних органів та створення різноманітних посад заради допомоги їм, приведе до швидкого та якісного переходу на митному кордоні, або ж прозорому перетині товарів та інших засобів для використання у державі. А всебічне комп’ютеризоване обладнання зробить весь цей процес чесним та відкритим ,що принесе великий успіх у розбудові нашої країни та авторитетності на міжнародній арені, при співпраці з іншими розвиненими державами.

Пришляк Г. Я.
к.ю.н., доц., доцент кафедри права
Львівського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП»

Шмигель Н. І.
студентка другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності 081 «Право»
Львівського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП»

УДОСКОНАЛЕННЯ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ МАТЕРІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ СТОРІН ТРУДОВОГО ДОГОВОРУ

Питання охорони праці є надважливим для розвитку правової держави, де гарантують права осіб, які працюють, відповідно до правових приписів чинного законодавства. Останнім часом у сфері охорони праці визначаються стандарти вимог, які є обов'язковими для всіх роботодавців, удосконалюється механізм управління національною системою охорони праці, державного нагляду за додержанням законодавства щодо охорони праці в Україні.

Складність завдань, що стоять перед охороною праці, потребує її тісної співпраці з іншими галузями науки:

- технічними (забезпечення безпечних умов експлуатації обладнання та устаткування);
- медичними і біологічними (оскільки основним об'єктом охорони праці є людина і довкілля);
- ергономікою;
- інженерною психологією;
- технічною естетикою (взаємодія людини з технікою).

І звичайно ж, з охороною праці тісно пов'язана правова наука, оскільки вона розробляє та встановлює норми, що визначають міру відповідальності за незабезпечення безпечних для життя та здоров'я умов праці.

Отже, охорона праці – це система правових, соціально-економічних, організаційно-технічних і лікувально-профілактичних заходів та засобів, спрямованих на збереження здоров'я і працездатності людини в процесі праці. Також до поняття охорони праці входять і всі ті заходи, що спеціально призначені для створення особливих полегшених умов праці для жінок і неповнолітніх, а також працівників зі зниженою працездатністю, тому правове регулювання охорони праці охоплює:

- розробку і прийняття загальних норм охорони праці, правил техніки безпеки і виробничої санітарії;

- проведення профілактичних заходів, спрямованих на створення сприятливих умов праці, що попереджують виробничий травматизм та професійні захворювання;

- створення сприятливих умов праці і забезпечення її охорони на діючих підприємствах в процесі виконання працівниками своїх трудових обов'язків;

- систематичне поліпшення і оздоровлення умов праці безпосередньо з участю самих трудових колективів;

- розробку додаткових заходів щодо охорони праці окремих категорій трудящих – жінок, неповнолітніх, осіб зі зниженою працездатністю тощо.

Таким чином, досліджуючи чинне законодавство про працю щодо притягнення до матеріальної відповідальності сторін трудового договору, порівнюючи із зарубіжними аналогами, можна стверджувати, що нормативне закріплення та їх нотування на загальних підставах щодо

матеріальної відповідальності роботодавця перед працівником, призведе до чіткого визначення матеріальної відповідальності роботодавця, як однієї із сторін трудового договору.

Також, враховуючи досвід інших країн, необхідно взяти до уваги важливість впровадження добровільного порядку відшкодування шкоди, а також слід поширити розпорядчий порядок, але з встановленням дієвих гарантій інтересів працівника від незаконних розпоряджень роботодавця. Оскільки працівник не в змозі довести свою невинність, то виникає необхідність взяття на озброєння поняття презумпції невинуватості, що полягає у вигляді необхідних процесуальних дій по наданню доказів винних дій сторін трудового договору.

Слід відзначити, що оскільки наша країна взяла на себе зобов'язання, які випливають із міжнародних угод щодо здійснення належного захисту прав сторін трудового договору та з урахуванням проведеного дослідження можна зробити висновок, що в теперішніх умовах договірні стосунки про повну матеріальну відповідальність повинні стати дієвим способом захисту майнових інтересів роботодавця, як власника майна, що використовується у господарській діяльності, але тим не менш, стати гарантом трудових прав осіб, які працюють та безпосередньо обслуговують таке майно в процесі трудової діяльності.

Пришляк Г. Я.
к.ю.н., доц., доцент кафедри права
Львівського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП»

Ясків Н. Б.
студент другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності 081 «Право»
Львівського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП»

ПРОБЛЕМИ ВИЗНАЧЕННЯ, УКЛАДЕННЯ ТА НЕОДНОЗНАЧНОСТІ ЗАКОНОДАВЧИХ ПОЛОЖЕНЬ ЩОДО ФОРМИ ДОГОВОРУ ПОСТАВКИ

Розвиток національної економіки з «нахилом» у комерційну діяльність, розширення масштабів обігу товарів, зростання кількості суб'єктів господарювання, проголошення принципу свободи договору, і, як наслідок, звуження сфери його регулювання адміністративними методами, – ці та інші обставини зумовили зростання ролі договору поставки в господарському обороті.

Прийняття двох кодексів – Цивільного та Господарського, повинно було б стати логічним продовженням даного процесу і забезпечити необхідну правову регламентацію договірним відносинам в ринкових умовах. Проте, нова кодифікація цивільного і господарського законодавства України не лише не усунула «білих плям» у правовому регулюванні даних відносин, але ще більше ускладнила проблему, внаслідок цілої низки суперечностей, дублювань та неузгодженостей між нормами згаданих кодексів, причому часто суперечності існують навіть в межах одного кодексу. Договір поставки виявився одночасно цивільно-правовим та господарсько-правовим договором, автори кожного з цих

законодавчих актів по-різному бачили концепцію регулювання поведінки суб'єктів відносин поставки, і, внаслідок відсутності мінімальної співпраці між собою, розробили два альтернативні пакети норм.

Варто зазначити, що суперечності між кодексами починаються вже на стадії дефініції договору поставки Так, відповідно до ст. 712 ЦК, за договором поставки продавець (постачальник), який здійснює підприємницьку діяльність, зобов'язується передати у встановлений строк (строки) товар у власність покупця для використання його у підприємницькій діяльності або в інших цілях, не пов'язаних з особистим, сімейним, домашнім або іншим подібним використанням, а покупець зобов'язується прийняти товар і сплатити за нього певну грошову суму.

Господарський кодекс дає дещо інше визначення даного договору. Так, згідно ст. 265 ГК, за договором поставки одна сторона – постачальник зобов'язується передати (поставити) у зумовлені строки (строк) другій стороні – покупцеві товар (товари), а покупець зобов'язується прийняти вказаний товар (товари) і сплатити за нього певну грошову суму. Як слушно зауважують деякі науковці, дана дефініція нічим практично не відрізняється від визначення договору купівлі-продажу, тому не зовсім зрозумілими є тоді підстави винесення його в окремий вид.

З другого боку, п. 3 ст. 265 ГК, більш точно визначає сферу застосування договору поставки, оскільки визначає його сторонами суб'єкти господарювання, а саме: 1) господарські організації – юридичні особи, створені відповідно до Цивільного кодексу України, державні, комунальні та інші підприємства, створені відповідно до цього Кодексу, а також інші юридичні особи, які здійснюють господарську діяльність та зареєстровані в установленому законом порядку; 2) громадяни України, іноземці та особи без громадянства, які здійснюють господарську діяльність та зареєстровані відповідно до закону як підприємці.

Цивільний кодекс, в свою чергу, звужує коло суб'єктів договору до суб'єктів підприємництва, хоча підприємництво – лише один з видів господарської діяльності.

Таким чином, можна зробити висновок, що жодне з законодавчих визначень договору поставки не є вдалим. З огляду на вищенаведені зауваження, доречнішою була б наступна дефініція: за договором поставки продавець (постачальник), який здійснює господарську діяльність, зобов'язується передати у встановлений строк (строки) товар у власність покупця для використання його у господарській або іншій діяльності, не пов'язаній з особистим, сімейним, домашнім чи іншим подібним використанням, а покупець зобов'язується прийняти товар і сплатити за нього певну грошову суму.

Явні неузгодженості між нормами чинного законодавства, що регулюють відносини поставки, стосуються також умов даного договору. Виходячи з його визначення, даного в ст. 712 ЦК, істотними умовами є умова про предмет та строк (строки). Оскільки спеціальне регулювання відносин поставки в Цивільному кодексі обмежується лише визначенням, а далі законодавець відсилає нас до загальних положень про купівлю-продаж, слід вважати, очевидно, що: умова про предмет включає в себе найменування товару та його кількість; а також, що ціна не є істотною умовою даного договору, оскільки, відповідно до ст.ст. 691 і 632 ЦК, якщо ціна у договорі не встановлена і не може бути визначена виходячи з його умов, вона визначається виходячи із звичайних цін, що склалися на аналогічні товари на момент укладення договору.

Проте, згідно ст. 180 ГК істотними умовами для всіх господарських договорів є умови про предмет, ціну та строк дії договору. Причому, умови про предмет у господарському договорі повинні визначати найменування (номенклатуру, асортимент) та кількість продукції (робіт, послуг), а також

вимоги до їх якості. Вимоги щодо якості предмета договору визначаються відповідно до обов'язкових для сторін нормативних документів, зазначених у ст. 15 ГК (стандарти, технічні умови), а у разі їх відсутності – в договірному порядку, з додержанням умов, що забезпечують захист інтересів кінцевих споживачів товарів і послуг.

Найцікавіше, що в цій частині Господарський кодекс суперечить сам собі, адже аналіз ст.ст. 266-268 ГК, дозволяє зробити висновок, що якість і строки є звичайними умовами договору поставки. Так, згідно п. 3 ст. 268 ГК, у разі відсутності в договорі умов щодо якості товарів остання визначається відповідно до мети договору або до звичайного рівня якості для предмета договору чи загальних критеріїв якості. А щодо строку дії договору, то відповідно до п. 1 ст. 267 ГК, якщо в договорі строк його дії не визначений, він вважається укладеним на один рік.

З огляду на вищесказане, істотними умовами договору поставки Господарський кодекс називає умову про предмет, що включає в себе найменування, кількість та асортимент товару, і умову про ціну. Тобто має місце явний конфлікт між нормами Цивільного і Господарського кодексів.

Крім того, п. 1 ст. 266 ГК називає предметом поставки не лише визначені родовими ознаками продукцію, вироби, а й продукцію, вироби, визначені індивідуальними ознаками. Таке твердження законодавця свідчить про його нерозуміння економічного змісту та сфери застосування даного договору. Адже однією з особливих рис поставки, яка вирізняє її з інших видів купівлі-продажу, зокрема, роздрібної, є те, що предмет договору поставки – це партія товару, інакше кажучи, – опт. А опт можна сформувати лише з родових речей, що є однорідними за своїми якісними показниками.

Це випливає і з визначення індивідуально-визначених і родових речей, що наводиться у ст. 184 ЦК «Річ є визначеною індивідуальними

ознаками, якщо вона наділена тільки їй властивими ознаками, що вирізняють її з-поміж інших однорідних речей, індивідуалізуючи її. Речі, визначені індивідуальними ознаками, є незамінними. Річ є визначеною родовими ознаками, якщо вона має ознаки, властиві усім речам того ж роду, та вимірюється числом, вагою, мірою. Річ, що має лише родові ознаки, є замінною».

Отже, підсумовуючи вищевикладене, можна дійти до висновку, що договір поставки, є досить поширеним документом у юридичній діяльності та досить важливим, але по при те, незважаючи на це, він залишається одним з найменш врегульованих договорів у цивільному та господарському праві. Неполадки, що існують між двома кодексами, а також між правовими приписами всередині цих кодексів, ще більше поглиблюють дану проблему. Тому, перш за все, необхідно якнайшвидше змінити чинні нормативні акти, для того, щоб усунути суперечності та прийняти особливі правові акти які заповнять прогалини правового забезпечення договору поставки.

Яворська В. Г.
к.ю.н., доц., завідувач кафедри права
Львівського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП»

Андрейко М. Я.
студентка другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності 081 «Право»
Львівського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП»

ІСТОРІЯ ПИТАННЯ ЗМІШАНОЇ ФОРМИ ВИНИ В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРАВІ

Перед визначенням поняття змішаної форми вини в кримінальному праві доцільно вивчити та проаналізувати історію цього питання та зміну його розуміння у різних періодах правового регулювання. Це дозволить правильно зрозуміти вдосконалення законодавчих норм для точного правого визначення.

Кримінальне право почало розвиватись в XIII ст., у період поширення принципів поваги до прав людини. В той період поширилися гуманістичні погляди на злочинність [1, с. 27; 2, с. 15]. Найвідомішим вченим, який представляв названі гуманістичні погляди став Ч. Беккаріа, що запам'ятався працею «Про злочини і покарання». Призначення покарань науковець пов'язував із тяжкістю вчиненого злочину [3, с. 218].

Питання форми вини розроблялися ще в період Стародавнього Риму, в якому було наявне поняття злочину, як неправомірного діяння проти державного та суспільного ладу, за яке передбачалось публічне обвинувачення. Відповідальність наставала тільки за умови вини, передусім умисної, при винний усвідомлював зміст свого діяння та його наслідки. Пізніше запроваджена інша форма вини – необережність [4, с. 112; 2, с. 13]. Від початку не розділялись за формою вини навіть

вбивства. В подальшому закон Аквілія запровадив покарання у випадку необережного заподіяння смерті, крім випадкового заподіяння смерті [2, с. 12].

Виділяли різні види умислу в кримінальному праві. Прямий умисел означав, що людина розуміє значення своїх дій, має певні мотиви та усвідомлює наслідки. Виділялось вчинення злочину як пустощі чи необдумані жарти, при яких усвідомлюються наслідки.

Також виділялись мотиви жадібності, зухвалості, нахабства та інші [4, с. 245; 5].

При кодифікації Юстиніана I правові норми вдосконалено. Необережність визначалася в трьох ступенях: груба недбалість, необережність, пов'язана із браком дбайливості та легка недбалість [4, с. 8; 6].

У зв'язку з цим, поняття суб'єктивного ставлення у вину та форми вини сформульовані ще у Стародавньому Римі. Але пізніше в Європі запроваджено принцип об'єктивного ставлення у вину, тому повернення суб'єктивного ставлення у вину потребувало значного часу, понад тисячу років [1, с. 27]. Для кримінального права та кваліфікації злочинів, це довгий період який вплинув на призначення покарання.

Кримінальне право нашої держави пройшло історію від IX-X століття, проте поняття вини детально розроблено значно пізніше. Більше того, у праві виділено поняття помсти, штрафу та іншого покарання за наявності заподіяння шкоди без виділення форми вини. Таким чином, вина не була необхідною підставою настання відповідальності [7, с. 12].

Умисел визначався у Статуті Ярослава про земські справи: а ще хто в тік, - або в-стоги ввержеть, вогонь, іщая ворожнечу, вогнем сожжен будеть [7, с. 13]. Тобто прямо вказано на умисел при вчиненні злочину.

М. Н. Тихомиров проаналізувавши історію кримінального права

вказує, що в історії злочинне діяння розглядалось як безпосередня підстава кримінальної відповідальності та покаранню підлягав той, хто заподіяв шкоду, навіть при випадку [1, с. 27].

Проте, таку думку поділяють не всі дослідники. Наприклад окремі з них пояснюють запровадження елементів суб'єктивного ставлення у вину.

Випадки суб'єктивного ставлення у вину пояснені в Руській Правді [8, с. 32]. Але вони не повністю відповідають суб'єктивним категоріям усилу і необережності, що висуваються історично пізніше [8, с. 32].

За вказаним документом злочином визнавалось заподіяння матеріальної чи моральної шкоди, причому без поділу на цивільне і кримінальне. На призначення покарання значно впливало соціальне становище потерпілого [9, с. 24].

І. Я. Терлюк натомість вбачає у «Руській правді» постійну згадку про суб'єктивну сторону злочину, включно з виною. Відомі випадки притягнення до відповідальності цілої громади, якщо не знаходила вбивцю або давала можливість йому втекти [9, с. 24]. Це вияв в історичних документах теперішнього приховування злочинця.

Якщо проаналізувати наведені норми, то можна зауважити, що в історії кримінального права форми вини розрізнялися, проте вони не мали теперішнього вигляду та потребували значного вдосконалення, що відбулося з часом.

Литовський період історії характеризувався на два етапи. Первинний: Жалувана грамота короля Казимира IV 1457 р. та Судебник короля Казимира IV 1468 р. Другий період видання статутний етап, основним результатом якого стали Статути Великого князівства Литовського 1529, 1566 і 1588 років [10, с. 168].

Причому умисел та необережність за формою вини розмежовані тільки в третьому статуті. Поняття вини окремо не виділено. Наголошено

форми вини у вигляді умислу та необережності, а також виділено мотив, цілі вчинення злочину. Наприклад, у розділі 11: «Якщо хто умисно, в гніві ножем, пуйналом, кинджалом вбив...»; арт. 23 розділу 11: «Якби хто випадково, не бажаючи того, не з непрязні, не через незнання, полюючи на звірів чи птахів, кого-небудь вбив...» [11, с. 22].

В Судебнику 1468 року злочини вважалися умисними, проте бували випадки призначення матеріального відшкодування збитків потерпілому. Згідно арт. 17: «А пакъ ли сокъ усочить на кого, а лица не будеть, а перво будеть укралъ, и околица будеть перво злодейства на него не ведала, а будеть не кому не плачивалъ, ино ему платити татбу истьцю и вину; а смертьною раною не казнити» [9, с. 14].

Відмічаємо наявність вини та причинного зв'язку між діянням та наслідками. Вбивство кваліфікували при настанні смерті протягом короткого часу після заподіяння ушкоджень. Проте у випадку якщо перед настанням наслідку потерпілий ходив «по корчмах і гостях», підсудний визнавався винним у нанесенні ран, заперечувався причинний зв'язок між побиттям і настанням смерті [9]. Вбачаємо підвищення рівня кваліфікації та розмежування складів злочинів за формою вини та іншими характерними ознаками, що вказує на загальне вдосконалення кримінального права.

В козацький період право мало специфіку, зокрема діяли на підставі «стародавніх звичаїв, словесного права і здорового глузду» [12, с. 76].

Список використаних джерел

1. Гороховська О. В. Кримінальна відповідальність за вбивство через необережність : дис. ... канд. юрид. наук. Київ, 2002. 190 с.

2. Нежурбіда С. І. Злочинна необережність: концепція, механізм і

шляхи протидії : дис. ... канд. юрид. наук. Чернівці, 2001. 178 с.

3. Strafgesetzbuch in der Fassung der Bekanntmachung vom 13. November 1998 (BGBl. I S. 3322), das zuletzt durch Artikel 1 des Gesetzes vom 30. Oktober 2017 (BGBl. I S. 3618) geandert worden ist. URL : http://www.gesetze-im-internet.de/stgb/BJNR001270871.html.

4. Бартошек М. Римское право. Понятия, термины, определения. Москва : Наука, 1989. 448 с.

5. Омельченко О. А. Римское право : учебник. Москва : ТОН Остожье, 2000. URL : http://www.bibliotekar.ru/rimskoe-pravo-1/46.htm.

6. Михайленко Д. Г. Об'єктивне ставлення у вину в сучасному кримінальному праві. *Правове життя сучасної України* : матеріали Міжнар. наук. конф. професорсько-викладацького складу (Одеса, 20-21 квіт. 2012 р.). Т. 2. Одеса : Фенікс, 2012. С. 234-237.

7. Іванов В. М. Історія держави і права України : підручник. Київ : КУП НАНУ, 2013. 892 с.

8. Фельдштейн Г. С. Учение о формах виновности в уголовном праве : Исследование : Введение ; Психологические основы учения о формах виновности ; Формы виновности в Моисеевом законодательстве и римском праве. Москва : Типография Товарищества Владимир Чичерин, 1902. 569 с.

9. Терлюк І. Я. Огляд історії кримінального права України. Львів : Ліга-Прес, 2007. 92 с.

10. Вовк О. Підстави кримінальної відповідальності за Литовсько-руським правом другої половини XV-початку XVI століть. Про українське право // Часопис кафедри теорії та історії держави і права Київ. нац. ун-ту імені Тараса Шевченка / за ред. проф. І. Безклубого. Київ, 2010. С. 168-173.

11. Колос М. Литовский статут 1588 года: теоретическая сущность уголовно-правовых положений. Legea Si Viata. 2014. Februarie. P. 21-25.

URL : http://www.legeasiviata.in.ua/archive/2014/2-3/06.pdf.

12. Грозовський І. Козацьке право. *Право України*. 1997. № 6. С. 76-80.

Яворська В. Г.
к.ю.н., доц., завідувач кафедри права
Львівського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП»

Вінтоняк Б. М.
студент другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності 081 «Право»
Львівського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП»

МІЖНАРОДНІ НОРМИ, ЯКІ ПЕРЕДБАЧАЮТЬ КРИМІНАЛЬНУ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ПІДКУП ОСОБИ, ЯКА НАДАЄ ПУБЛІЧНІ ПОСЛУГИ

Після здобуття Україною незалежності почався період активного вдосконалення антикорупційного законодавства. Така діяльність держави зрозуміла з погляду згубного впливу корупції на всі сфери життя суспільства. Вплив може посягати навіть на національну безпеку держави.

В такому ракурсі вдало пояснюють проблеми корупції міжнародні документи. Наприклад, «Кримінальна конвенція про боротьбу з корупцією» в преамбулі вказує: «корупція загрожує правопорядку, демократії та правам людини, руйнує належне управління, чесність та соціальну справедливість, перешкоджає конкуренції та економічному розвиткові і загрожує стабільності демократичних інститутів і моральним засадам суспільства».

«Конвенція проти корупції» ООН надає характеристику впливу корупції на безпеку загалом, адже часто корупція вчиняється разом з організованою злочинністю і набуває міжнародних властивостей.

У зв’язку з цим, потрібно розуміти пріоритет міжнародної протидії корупції, зокрема через укладення та дотримання міжнародних документів.

У ст. 9 Конституції вказано норму: «чинні міжнародні договори,

згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, є частиною національного законодавства України».

Потрібно для уточнення вказаного поняття чітко зрозуміти поняття міжнародного договору та його вплив на протидію корупції.

У Віденській конвенції про право міжнародних договорів визначено поняття міжнародного договору: «міжнародним договором є міжнародна угода, укладена між державами в письмовій формі і регульована міжнародним правом, незалежно від того, чи викладена така угода в одному документі, двох чи кількох, зв'язаних між собою документах, а також незалежно від її конкретного найменування».

Вказане поняття повторюється у законодавстві нашої держави, зокрема у Законі України «Про міжнародні договори України». Вказано, що під міжнародним договором розуміють укладений в письмовій формі, з іноземною державою або іншим суб'єктом міжнародного права, що регулюється міжнародним правом, незалежно від того, міститься договір в одному чи декількох пов'язаних між собою документах, і незалежно від його конкретного найменування (договір, угода, конвенція, пакт, протокол тощо).

З цього визначення міжнародного договору виділяють такі ознаки:

- угода, що являє собою один правовий акт;
- найменування в таких документів можуть бути різні;
- укладають суб’єкти міжнародного права;
- вказані суб’єкти мають певні права та обов’язки;
- наявна чітка мета, а саме протидія злочинам.

«Конвенція Ради Європи» вказує перелік діянь, які держави, що її підписали зобов’язані вказати у кримінальному законодавстві. Відповідно таким чином і поступила наша держава і сформулювала у КК такі норми Конвенції:

- «Давання хабара національним державним посадовим особам» (ст. 2 - ст. 369 КК України);

- «Одержання хабара національними державними посадовими особами» (ст. 3 - ст. 368 КК України);

- «Хабарництво членів національних представницьких органів» (ст. 4 - ч. 4 ст. 368, ч. 5 ст. 369 КК України);

- «Хабарництво іноземних державних посадових осіб» (ст. 5 - ст.ст. 368, 369 КК України;

- «Хабарництво членів іноземних представницьких органів» (ст. 6 - ст.ст. 368, 369 КК України);

- «Давання хабара у приватному секторі» (ст. 7 - ч.ч. 1, 2 ст. 368-3 КК України, ч.ч. 1, 2 ст. 368-4 КК України);

- «Одержання хабара у приватному секторі» (ст. 8 - ч.ч. 3, 4 ст. 368-3 КК України, ч.ч. 3, 4 ст. 368-4 КК України);

- «Хабарництво посадових осіб міжнародних організацій» (ст. 9 - ст.ст. 368, 369 КК України);

- «Хабарництво членів міжнародних парламентських асамблей» (ст. 10 - ст.ст. 368, 369 КК України);

- «Хабарництво суддів і посадових осіб міжнародних судів» (ст. 11 - ст.ст. 368, 369 КК України);

- «Зловживання впливом» (ст. 12 - ст. 369-2 КК України);

- «Відмивання доходів, отриманих від злочинів, пов’язаних із корупцією» (ст. 13 - ст. 209, 209-1 КК України);

- «Фінансові злочини» (ст. 14).

Таким чином, участь нашої держави в міжнародному співробітництві та підписання міжнародних документів сприяє запровадженню дієвих норм відповідальності за корупційні правопорушення, вдосконалення існуючого законодавства та практики його застосування.

Яворська В. Г.

к.ю.н., доц., завідувач кафедри права
Львівського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП»

Кащишин Р. І.
студент другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності 081 «Право»
Львівського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП»

ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ КОРУПЦІЇ В ІСТОРІЇ ПРАВА

В історії права дискусія щодо поняття та впливу корупції триває постійно, але завжди наводяться аргументи впливу цього явища на всі сфери суспільного життя громадян та держави загалом.

О. Дручек називає корупцію всепоглинаючим суспільним феноменом та наголошує на непередбачуваності цього явища [1, с. 275]. Всепоглинаючим через охоплення корупцією всіх галузей суспільного життя (освіти, культури, медицини, правоохоронних органів), непередбачуваним через неможливість навіть приблизно спрогнозувати вплив корупції на певну сферу. Наприклад, корупція в медицині погано впливає на забезпечення поліклініки чи лікарні медикаментами, тоді громадяни повинні купувати їх самостійно і витрачати свої кошти. Проте, якщо наступить епідемія і пацієнти будуть ізольовані, а ліки в обмеженій кількості наявні у аптеках, в такому випадку наслідки корупції будуть значно більшими. Якщо уявити таку ситуацію в кожній сфері життя суспільства (це може бути при епідемії, війні, стихійному лиху тощо), то наслідки можуть загрожувати національній безпеці загалом.

В. Щегорцова зазначає, що корупція породжує цілий спектр інших

системних проблем, наприклад загрожує існуванню верховенству права та моралі суспільства, демократичним процесам, підриває основи державного управління [2]. Причому, ці проблеми носять повністю наростаючий характер. Верховенство права та мораль не можуть існувати в суспільстві, в якому панує корупція у всіх галузях життя суспільства. Демократія в такому випадку змінюється на повністю авторитарне правління певних громадян.

Корупція не дозволяє провести реформи на належному рівні. Теоретично обгрунтовані реформи при втіленні їх в життя зіштовхуються із практикою, в якій наявна корупція у великих обсягах, тому не проводяться або проводяться з низьким ефектом.

В результаті наша країна не може покращити економіку та досягнути кращого рівня життя населення, що в свою чергу сприяє ще більшому поширенню корупції, адже ці явища взаємопов'язані.

Причини такого поширення корупції занепокоюють міжнародні організації та країни вже протягом десятиліть, практично кожна країна у світі розробляє загальнодержавні та місцеві механізми протидії корупції, але корупція адаптується до заходів протидії та продовжує своє існування та навіть збільшується. Колишній посол США в Україні Джон Гербст небезпідставно зазначає, що в Україні наявні проблеми з корупцією, тому що, верхівка еліти дуже корумпована [3]. При наявності корупції у владі протидіяти їй стає важче через недієвість засобів впливу, які належним чином не сформовані (законодавство характеризується прогалинами, необгрунтованими змінами, в діяльності правоохоронних органів виявляються недоліки, судова реформа продовжується, проте потребує логічного завершення).

Також протидія корупції в нашій державі стає частковою з метою заспокоїти громадян та показати ефективність роботи правоохоронних

органів періодично виявляються факти корупції, які не впливають на протидію корупції загалом. Проте, вибіркова боротьба з корупцією чи вибіркова люстрація нікого не переконують [4]. Протидія корупції повинна бути постійною та систематичною, тільки в такому випадку можна буде отримати позитивний результат. Навіть показові випадки затримання осіб, які вчинили корупційні правопорушення можуть не завершитися притягненням до кримінальної відповідальності через недостатність доказів або з інших передбачених кримінальним процесуальним законодавством підстав.

Для визначення механізму протидії корупції варто зрозуміти поняття корупції. Поняття корупції трактується двома шляхами. Перший від латинського терміну «corruption», яке перекладається підкуп, продажність посадових осіб. Другий походить від понять «correi» (декілька учасників зобов'язальних відносин у певній справі) і «rumpere» (ламати, руйнувати, пошкоджувати, порушувати. Якщо їх з'єднати в одне поняття, то утвориться термін «corrumpere», – дія певної групи з кількох пов'язаних відносинами осіб з метою порушення з судового процесу [5, с. 148].

Вже пізніше під корупцією почали розуміти явище, яке порушує всю систему суспільних відносин через вчинення певних видів правопорушень. Проте, до теперішнього часу в Україні проходить дискусія щодо віднесення певних правопорушень до числа кримінальних чи адміністративних. Характерним є також криміналізація та пізніша декриміналізація окремих діянь, яка відбувається з впливом політичної волі на такий процес.

Поява корупції історично сягає античних часів. Аристотель називав корупцію моральним псуванням державних правителів, яке зумовлює виродження правильних держав у неправильні [6, с. 124]. Перш за все корупція впливає на мораль правителя, проте внаслідок її поширення може

знищитись існування демократії в державі, а сама держава перейти від однієї форми правління до іншої. Тому ще в античні часи поширилась думка про вплив корупції на державу загалом. Повна зміна держави правильно характеризує корупцію, як поширене явище.

Перша згадка про корупцію в історії налічує 3000 років. Ніколо Макіавеллі назвав корупцію «одвічним злом держави», а Шарль-Луї Монтеск'є наголошував, що людина, яка володіє владою, схильна зловживати нею [7, с. 280]. Таким чином, античні часи, середньовіччя, відродження чи теперішній час – всі при згадці про корупцію наголошують на походження її від зловживання владою. З цього виходить закономірний висновок, що зменшити корупцію можна у випадку вдосконалення самої влади та приведення її відповідно до вимог правової та демократичної держави.

К. Фрідріх цілком правильно називає корупцію патологією політики, її супутником [8, с. 482]. Саме через наявність корупції у політиці ускладнюється протидія цьому явищу.

О. В. Терещук вказує, що корупція включає у себе протизаконні діяння посадових осіб, спрямовані на особисте збагачення, стійкий зв'язок представників владно-управлінських структур зі злочинним середовищем і сприяння за рахунок використання наданих їм державою повноважень [9, с. 14].

Чітко простежується мета – збагачення, спосіб – протизаконні діяння з використанням державної влади та залученням злочинного середовища. Також наявні ознаки корупції:

- вчинення протизаконних діянь;
- вчиняють діяння посадові особи;
- мета особистого збагачення;
- зв'язок із злочинним середовищем; сприяння з використанням

повноважень.

Причому загрозливим відмічаємо саме зв'язок із злочинним середовищем, який перетворює вчинення корупційних правопорушень на організовану злочинність.

Корупцію визначають, як поняття відомі міжнародні організації. Так, Рада Європи подає таке визначення: підкуп та інша поведінка особи, що наділена відповідальністю у суспільному або приватному секторах, проте не виконує своїх обов'язків, причому ця поведінка спрямована на отримання будь-яких неправомірних переваг для себе або іншої особи [10, с. 12-14].

З цього визначення відмічаємо такі важливі ознаки корупції:

1. Чіткого переліку корупційних дій міжнародним законодавством не встановлено. В кожній державі встановлено свій перелік передбачених законодавством корупційних правопорушень, такий перелік в різних державах відрізняється, постійно змінюється, часто збільшується.

2. Особа наділена певною відповідальністю. Відповідальність за вчинення корупційних правопорушень відрізняється залежно від країни, в якій вчинено правопорушення, галузі права, яка передбачає відповідальність за корупційне правопорушення, політичною волею на визнання певного правопорушення злочином.

3. До корупційних належать діяння вчинені у державному та приватному секторах. Загалом така ознака часто виступає кваліфікуючою при вчиненні корупційних правопорушень. В нашій країні переважають корупційні правопорушення, вчинені у державному секторі.

4. Особа з певних причин своїх обов'язків не виконує. Найчастіше причинами виступають отримання вигоди для себе або інших осіб.

5. Обов'язки не виконуються з чітко визначеної причини – наявність мети збагачення.

6. Вигода передбачається для себе або інших осіб.

Завжди постає запитання, що впливає на корупцію, чому вона не просто існує, а швидко поширюється. І. Валюшко висловив цікаву думку про багатоаспектність корупції, як соціального явища, що відображає недосконале функціонування державних і суспільних інститутів [11, с. 69]. Вказана багатоаспектність корупції потребує чіткого визначення напрямків протидії корупції саме через вплив на державні та суспільну інститути, які мають проблеми у своєму функціонуванні.

Варто проаналізувати ідеї вчених, які вбачали у корупції позитивне. До таких відноситься С. Хантінгтон, який зазначав, що більші темпи соціально-економічної модернізації збільшують вірогідність корупції і вона збалансовує дестабілізуючі фактори [12, p. 34].

Проте, які наслідки корупції будуть проявлятися після стабілізації економіки, коли корупція поширеться на всі сфери життя суспільства. В даному випадку вчений напевно використовує помірну корупцію, а саме контрольовану правоохоронними та державними органами, якій можна протидіяти з мінімальними зусиллями.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Дручек О. В. Науково-теоретичні основи протидії явищу корупції: проблеми вивчення та удосконалення. *Форум права*. 2012. № 1. С. 275-280.

2. Щегорцова В. М. Шляхи запобігання і протидії корупції в органах публічного управління України. *Державне будівництво*. 2012. № 2. URL : http: //nbuv.gov.ua/UJRN/DeBu_2012_2_40.

3. Джон Гербст. Відверто кажучи, верхівка вашої еліти дуже корумпована. Інтернет-портал «Voxukraine.org». URL : http://voxukraine.org/ 2015/05/16/john-herbst-top-level-corruption-in-ukraine-ukr/.

4. Вибірково-показова боротьба з корупцією нікого не переконує, – єпископ РКЦ Петру Порошенку. Інтернет-сайт релігійно-інформаційної служби України RISU. URL : http://risu.org.ua/ua/index/all_news/state/church_state_relations/60216

5. Андрущенко Л. В. Сутність явища «корупція» та причини її існування в Україні. *Право і суспільство*. 2016. № 3(1). С. 148-153.

6. Аристотель Политика. Афинская полития. Москва : Мысль, 1997. 800 с.

7. Монтескье Ш. О духе законов / Шарль-Луи монт [Сост., пер. и коммент. примеч. авт. А. В. Матешук]. Москва. : Мысль, 1999. 672 с.

8. Friedrich C. J. The Pathology of Politics: Violence, Betrayal, Corruption, Secrecy, and Propaganda / Carl Joachim Friedrich. N.Y. : Harper & Row, 1972. 287 p.

9. Терещук О. В. Адміністративна відповідальність за корупційні правопорушення. Одеса, 2000. 177 с.

10. Аналітична доповідь до Щорічного Послання Президента України до Верховної Ради України «Про внутрішнє та зовнішнє становище України в 2016 році» / Національний інститут стратегічних досліджень. Київ : НІСД, 2016. 688 с.

11. Валюшко І. В. Соціальні чинники протидії корупції в Україні. *Стратегічні пріоритети*. 2013. № 2. С. 69-73.

12. Huntington S. Modernization and Corruption. Political Order in Changing Societies / Samuel P. Huntington. New Haven, Conn : Yale University Press, 1968. 488 p.

Яворська В. Г.
к.ю.н., доц., завідувач кафедри права
Львівського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП»

Павлів Р. О.
студент другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності 081 «Право»
Львівського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП»

ПОНЯТТЯ ТА ОЗНАКИ КОРУПЦІЇ

Питання корупції в Україні постійно та активно вирішуються. Це здійснюється за допомогою утворення нових державних органів, завданням яких є протидія корупції, визначення у законодавстві їх функцій, створення профільного суду для вирішення значної частини справ про корупцію, вдосконалення законодавства, в тому числі прийняття комплексу антикорупційних законів.

Проте, в Україні рівень корупції дуже високий і темпи постійно збільшуються. Загрозливим явищем стає поширення корупції в правоохоронних органах, охороні здоров'я, освіті, державних органах. У світі протидія корупції розпочалась сто п'ятдесят років назад з проведення конференції у Вашингтоні. Але, в українському законодавстві поняття «корупція» набув популярності у дев'яностих роках минулого століття. З того часу почалося формування антикорупційного законодавства, адаптації профільного законодавства та реформи системи правоохоронних органів. З метою протидії корупції приймається Антикорупційна стратегія, яка має широке коло поширення, зокрема антикорупційні стратегії приймаються на підприємствах, установах, організаціях для практичного впливу на поширення корупції.

Поняття «корупція» в Україні визначається залежно від змін, які

відбуваються в антикорупційному законодавстві, тому можна відмітити певну еволюцію у змісті цього терміну. Частково така проблема виникає через зміст корупції, як комплексного явища. Корупцію науковці розглядають, як правове, політичне, економічне, психологічне та соціальне явище.

Термін «корупція» історично запроваджений від поєднання двох латинських слів «correi» – певні учасники однієї зі сторін зобов'язального відношення з приводу одного предмета, та «rumpere» – ламати, пошкоджувати, порушувати, відміняти. Після поєднання цих латинських слів утворився окремий правовий термін – «corrumpere». Він означав працю не менше ніж двох осіб з метою «псування», «ушкодження» нормального ходу судового процесу або процесу керування справами суспільства [1]. З метою кращого розуміння поняття корупції потрібно проаналізувати історію виникнення та розвитку корупції.

В радянський період корупція практично не досліджувалась, адже таке явище в правовій думці було взагалі неприпустимим. У зв'язку з цим термін корупція запроваджений на практиці вкінці 80-х років XX століття. Також характерним є нечіткість терміну корупція і підміна його іншими поняттями, наприклад застосування понять хабарництво, зловживання службовим становищем, попуск.

Зараз також немає чіткості у розмежуванні корупції з подібними поняттями, зокрема складами злочинів у сфері службової діяльності. Поняття корупція дуже широко використовується в законодавстві, науці та практиці. Але єдності у розумінні цього поняття до цього часу не досягнуто. Корупція з точки зору поняття соціального явища – це неправомірне використання влади або службових (посадових) повноважень і пов'язаних із цією владою можливостей з метою отримання матеріальних чи інших благ, пільг або переваг особою, наділеною владою,

службовцем або іншою особою. Цілком можна погодитися з М. І. Мельником коли він зазначає, що соціальна сутність корупції проявляється у тому, що корупція явище правове, оскільки корупційні діяння поряд з іншими правопорушеннями є продуктом соціальної людської діяльності та результатом функціонування суспільства [2]. Причому, в теперішній період суспільство, незалежно від його виду та рівня економічного або політичного розвитку чи інших показників, існує в поєднанні з фактами корупції. В той період, коди одна частина з цими фактами активно бореться, інша його частина обмірковує нові шляхи вчинення корупційних правопорушень. Якщо звернути увагу на запровадження нових технологій, які пришвидшують вчинення злочинів, то протидіяти корупції з кожним роком стає все складніше та проблематичніше.

Проте варто розглянути зміст корупції в правовому значенні. Якщо проаналізувати погляди на зміст цього терміну в науковій юридичній літературі, то під корупцією варто розуміти комплексне ускладнене поняття, що об’єднує певну кількість взаємозв’язаних правопорушень, зокрема кримінально-правових, адміністративно-правових і дисциплінарних. Таке визначення набуло широкої підтримки через його загальний характер.

Перш за все, корупція поняття ускладнене, адже під нею розуміється не певний конкретний склад злочину чи адміністративного правопорушення, а певну достатньо велику кількість складів злочинів та правопорушень.

По-друге, явище корупції проявляється у складах злочинів, передбачених Кримінальним кодексом України та Кодексом про адміністративні правопорушення і відрізняється конкретний вид відповідальності чітко визначеними ознаками.

Відмінним для корупції в Україні є її чітко визначений політичний

характер. В той період, коли визначення терміну корупція було в законодавстві відсутнє, представники політичних партій вбачали проблему в існуванні та поширенні корупції у відсутності її чіткого визначення. Проте, як можна спостерігати після прийняття змін до законодавства та визначення терміну корупція проблему не подолано і навіть не зменшено.

Підтримуємо думку М. І. Мельника про той факт, що визначальним питанням відповідальності посадових осіб за корупційну діяльність залишається визначення такої діяльності та її видів [3]. Звичайно, чіткість у визначенні поняття займає важливе місце у законодавстві, адже без цього важно забезпечити однакову правозастосовну практику на території всієї країни, зокрема застосування вказаних норм про корупцію правоохоронними органами.

Ще одне визначення корупції, досить проблематичне наявне у М. Ю. Тихомирова, який визначає корупцію як злочинну діяльність в сфері політики або державного управління, зокрема використання посадовими особами наданих прав і владних повноважень з метою особистого збагачення.

Також вчений подає види корупції, які найбільш поширені на практиці:

- підкуп чиновників і громадсько-політичних діячів;
- хабарництво у випадку законного чи незаконного надання благ або переваг;
- протекціонізм – висування працівників при наявності ознак родинності, земляцтва, особистої відданості та приятельських стосунків [4].

Вказане визначення спірне, адже корупція являє собою не тільки злочинну діяльність, що виходить з наявності корупційних правопорушень в кодексі про адміністративні правопорушення, який злочинів не визначає.

Також визначено сферу, в якій вчиняються корупційні правопорушення, зокрема політика чи державне управління. Проте, сфера вчинення корупційних правопорушень значно ширша на практиці.

Мета корупційних правопорушень вказана, як особисте збагачення. Але крім особистого збагачення можна визначити збагачення членів сім'ї та родичів, інших осіб. Так само щодо поняття збагачення в законодавстві тлумачення ширше. В Законі України «Про запобігання корупції» зустрічаємо цікаве за формулюванням та змістом визначення, що стосується цього аспекту протидії корупції. Зокрема, приватний інтерес – це майновий або немайновий інтерес особи, включно такий, який зумовлений особистими, сімейними, дружніми або іншими позаслужбовими стосунками з фізичними чи юридичними особами, у тому числі ті, що виникають у зв'язку з членством або діяльністю в громадських, політичних, релігійних чи інших організаціях [5]. Як видно, на відміну від попереднього визначення законодавство розширило перелік мети вчинення корупційних правопорушень шляхом прийняття таких уточнень до законодавства.

Варто розмежувати основну поняття законодавства з питань протидії корупції через постійні випадки плутанини та підміни таких понять у науковій юридичній літературі та на практиці. В законі України «Про запобігання корупції» зазначено такі терміни:

1. Корупційне правопорушення – це діяння, що містить ознаки корупції, вчинене особою, зазначеною у частині першій статті 3 вказаного Закону, за яке встановлено кримінальну, дисциплінарну та/або цивільно-правову відповідальність.

2. Корупція – це використання особою, зазначеною у частині першій статті 3 вказаного Закону, наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей з метою одержання неправомірної вигоди

або прийняття такої вигоди чи прийняття обіцянки/пропозиції такої вигоди для себе чи інших осіб або відповідно обіцянка/пропозиція чи надання неправомірної вигоди особі, зазначеній у частині першій статті 3 цього Закону, або на її вимогу іншим фізичним чи юридичним особам з метою схилити цю особу до протиправного використання наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей [5].

Варто звернути увагу, шо з таких визначень випливають такі характерні ознаки співвідношення поняття корупції та корупційних правопорушень:

1. Поняття співвідносяться, як частина та ціле;
2. Поняття корупційне правопорушення значно ширше, адже виходячи з поданого визначення містить склади злочинів за які передбачено не тільки кримінальну, а інші види відповідальності;
3. Передбачено поєднання кримінальної чи дисциплінарної відповідальності з цивільною;
4. Поняття корупції в законі досить проблематичне, враховуючи сприйняття корупції, як загального явища;
5. Вказано спеціальний суб'єкт вчинення корупції;
6. У зміст корупції вкладено конкретні діяння, зокрема використання службових повноважень з метою одержання неправомірної вигоди;
7. Мета передбачена широко: одержання неправомірної вигоди, прийняття вигоди, прийняття обіцянки вигоди.

Таким чином, поняття корупція та корупційне правопорушення співвідносяться між собою, проте варто чітко їх розмежовувати для правильного застосування на практиці.

Виникає запитання чому завжди виникають дискусії з приводу визначення цього терміну. Такі проблеми виникають не лише в нашій

країні, визначення корупції відрізняються залежно від правової системи та законодавства.

В цьому контексті правильно зазначав Л. Холмс, який запровадив у науковий обіг цікаве поняття «концепція доречності». Названий вчений відстоював теорію, що у світі не існує чітко визначеного для всіх правових систем кола дій, які визнаються корупційними [6]. Звичайно з вказаною теорією не можна не погодитись, адже кожна правова система у світі має свої характерні тільки для неї особливості, які можуть виявлятися не лише у понятті чи належності певних видів діянь до корупційних, а навіть наявністю чи відсутністю профільних кодексів чи законів. Проте, для нашої країни, яка належить до романо-германської правової системи вказана практика не актуальна. В законодавстві країн, які входять до цієї системи чітко визначені поняття та види діянь, які до них входять.

Довгий період часу корупцію розглядали не лише як правове поняття, а значно ширше. Н. В. Кузнєцова пропонує розглядати корупцію не тільки як правове, а й як соціальне, економічне та моральне явище, яке завдає шкоди нормальному функціонуванню моральних та правових відносин у суспільстві та державі [7]. Це поняття має досить описовий характер та може враховуватися для визначення негативного впливу корупції на перелічені сфери існування людини в певній країні, проте для внесення чіткості та вдосконалення законодавства, варто брати до уваги визначення корупції, яке міститься в законодавстві.

М. І. Мельник подає також комплексне визначення корупції, як багатоаспектного соціально-економічного, політичного, правового та морального явища, яке складається із системи протиправних дій та вчинків. Корупція являє собою не тільки юридичну, скільки соціальну та економічну проблеми. Якщо розглядати правову категорію корупція представляє собою збірне правове поняття, що охоплює сукупність

взаємопов’язаних правопорушень» [8]. Проте, для правильного розуміння корупції важливо чітко визначити правопорушення, що входять в поняття корупції. Виходячи із аналізу законодавства це зробити достатньо проблематично.

Якщо проаналізувати історію поняття корупція, то першою спробою надати правову природу терміну «корупція» на міжнародному рівні визначена ООН, а саме передбачена у Практичних заходах боротьби з корупцією. А вже 27 серпня – 7 вересня 1990 року на VIII Конгресі Організації Об’єднаних Націй з попередження злочинності та поводження із злочинцями прийнято резолюцію з даного питання [9].

У цьому документі передбачено, що термін «корупція» має загальний характер і не є точним правовим терміном [9]. Це твердження, судячи з формулювання поняття корупції в українському законодавстві можна однозначно підтримати.

З часом поняття корупції постійно вдосконалюється. Вже у Американській конвенції проти корупції, яка була прийнята 29 березня 1996 року [10, с. 71] зазначено, які діяння належать до актів корупції відповідно до закону.

Конвенція про корупцію в контексті кримінального права уточнила заходи держав, які потрібні для встановлення відповідальності за певні корупційні діяння. Крім того, в документі наявна характеристика діянь, пов’язаних з корупцією [11, с. 50].

Цікавим є визначення корупції з погляду цивільного права, яке подане у Конвенції про корупцію в контексті цивільного права. У цьому міжнародному документі корупцію визначають, як прямі чи опосередковані вимоги, пропонування, дачу або одержання хабара або іншої неправомірної вигоди або можливості її отримання, які порушують належне виконання будь-якого обов’язку особою, що отримує хабара,

неправомірну вигоду чи можливість мати таку вигоду, або поведінку такої особи [12, с. 63]. Звичайно, варто зазначити більш чіткий характер поняття корупції у цивільному праві, ніж у кримінальному праві. Проте, звичайно враховуючи імперативний характер норм кримінального права точність повинна бути присутня у кожній нормі кримінального закону.

Список використаних джерел

1. Бортошек М. Римское право. Определения. Понятия. Термины. Москва : Политиздат, 1989. 320 с.

2. Мельник М. І. Кримінологічні та кримінально-правові проблеми протидії корупції : автореф. дис. … д-ра юрид. наук. Київ : Нац. акад. внутр. справ України, 2002. 31 с.

3. Мельник М. І. Корупція: сутність, поняття, заходи протидії : монографія. Київ : Атіка, 2001. 304 с.

4. Тихомиров Ю. А. Курс административного права и процесса. Москва : Юринформцентр, 1998. 740 с.

5. Про запобігання корупції : Закон України № 1700Л/II від 14.10.2014 р. URL : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/1700-18. (дата звернення 28.09.2020).

6. Коваль Л. В. Відповідальність за адміністративні правопорушення. Київ : Вид-во при Київ. ун-ті «Вища школа», 1975. 159 с.

7. Кирпичников А. И. Взятка и коррупция в России. Санкт-Петербург : Изд-во «Альфа», 1997. 351 с.

8. Мельник М. І. Корупція – корозія влади (соціальна сутність, тенденції та наслідки, заходи протидії) : монографія. Київ : Юридична думка, 2004. 400 с.

9. Практичні заходи боротьби з корупцією, підготовлені

Економічною та Соціальною Радами Секретаріату ООН : матеріали Восьмого конгресу ООН з попередження злочинності та поводження із правопорушниками (Гавана–Куба, 27 серпня-7 вересня 1990). ООН, Нью-Йорк, 1991.

10. Американська конвенція проти корупції, прийнята на третій пленарній сесії 29 березня 1996 року. *Антикорупційні розслідування та стратегія попередження корупції* : матеріали Міжнар. семінару (м. Київ, 15-16 трав. 2002 р.). Київ, 2002. С. 71.

11. Конвенція про корупцію у контексті кримінального права (ETS 173) : прийнята Радою Європи (м. Страсбург) 4 листопада 1998 р і відкрита для підписання 27 січня 1999 р. *Антикорупційні розслідування та стратегія попередження корупції* : матеріали Міжнар. семінару (м. Київ, 15-16 трав. 2002 р.). Київ, 2002. С. 50.

12. Конвенція про корупцію у контексті цивільного права (ETS 174) : прийнята Радою Європи (м. Страсбург) 9 вересня 1999 р. і відкрита для підписання Україною 4 листопада 1999 р. *Антикорупційні розслідування та стратегія попередження корупції* : матеріали Міжнар. семінару (м. Київ, 15-16 трав. 2002 р.). Київ, 2002. С. 63.

Яворська В. Г.
к.ю.н., доц., завідувач кафедри права
Львівського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП»

Прончак Ю. Д.
студент другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності 081 «Право»
Львівського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП»

ПОТРЕБА В ТЛУМАЧЕННІ КРИМІНАЛЬНОГО ЗАКОНУ

В умовах побудови незалежної, демократичної, соціальної, правової держави в Україні актуальним є питання державно-правового регулювання, а також забезпечення правильного застосування норм Конституції та законів України. Від правотлумачної діяльності залежить не тільки прийняття правомірних судових рішень, але і безпосередня реалізація прав та обов'язків учасниками правовідносин. Правильність тлумачення норм надає можливість законно й обґрунтовано застосувати норму закону про кримінальну відповідальність відповідно до її дійсного змісту, який вклав у неї законодавець, з урахуванням міжнародно-правових стандартів захисту прав та свобод людини. Тому діяльність із тлумачення норми права, яка підлягає застосуванню, не можна уявити без належно та якісно розробленого теоретичного підґрунтя. Саме тому тлумачення є досить актуальним питанням, що постійно привертає до себе увагу дослідників та знаходить своє теоретичне висвітлення в юридичній літературі.

Тривалий час правознавці зосереджувались переважно на дослідженні проблем тлумачення норм права в межах теорії права. Наука кримінального права не приділяла належної уваги особливостям тлумачення норм, що формують галузь. Водночас процес тлумачення норм закону про кримінальну відповідальність, спираючись на розроблені

теорією права загальні закономірності, набуває своєї специфіки, яку обов'язково слід враховувати суб'єктові тлумачення для з'ясування змісту норми права, законного й обґрунтованого її застосування.

Необхідність звернення до проблем тлумачення норм закону про кримінальну відповідальність, виявлення його особливостей обумовлюється не тільки специфічністю галузі права, але і реформаційними процесами, що відбуваються в державі, та направлені на формування громадянського суспільства і правової держави. З огляду на це переглядаються фундаментальні положення правової науки, зокрема, суттєвих змін зазнали Кримінальний та Кримінальний-процесуальний кодекси України та інші нормативні акти, що значно збільшило законодавчу базу. Стрімке збільшення масиву нормативно-правових актів, яким не вистачає правової визначеності, призводить до виникнення певних проблем пов'язаних з неузгодженістю норм, виникнення правових колізій не тільки при регулюванні правовідносин, але і при розгляді справ. Великого значення набуває тлумачення в зв'язку з інтеграційними процесами, які відбуваються в Україні, пов'язані з імплементацією європейського законодавства до законодавства України та діяльністю Європейського суду і впливом його правотлумачної практики на розуміння норм вітчизняного закону про кримінальну відповідальність.

Нагальною є необхідність переосмислення значення цього процесу в правозастосуванні й відсутність науково обґрунтованих правил, притаманних кожному способу тлумачення, що негативно впливає на якість процесуальних рішень. Уваги заслуговують особливості і принципи тлумачення норм закону про кримінальну відповідальність, а також роль тлумачення при з'ясуванні правового змісту оціночних понять, що використовуються у кримінальному законодавстві, при подоланні колізій та прогалин у правовому регулюванні кримінально-правових відносин.

Яворська В. Г.
к.ю.н., доц., завідувач кафедри права
Львівського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП»

Секіріна О. В.
студентка другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності 081 «Право»
Львівського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП»

ЗНАЧЕННЯ ЗНАРЯДЬ ТА ЗАСОБІВ ВЧИНЕННЯ ЗЛОЧИНУ

Питання знарядь та засобів вчинення злочину як ознак об'єктивної сторони складу злочину є малодослідженими в науці кримінального права. Зазвичай в науковій літературі увага знаряддям та засобам вчинення злочину приділяється лише при розгляді питань об'єктивної сторони складу злочину, або при характеристиці конкретних складів злочину, в яких знаряддя або засоби передбачені як обов'язкові або кваліфікуючі ознаки.

Водночас законодавець надає знаряддям та засобам вчинення злочину істотного значення, використовуючи їх в нормах Загальної та Особливої частин КК України.

Вивчення судової практики свідчить, що вчинення злочинів з використанням знарядь та засобів явище досить поширене. Так, за результатами вибіркового дослідження даних, що містяться в Єдиному державному реєстрі судових рішень приблизно 27 % розбоїв вчиняється з використанням зброї або інших предметів, які використовуються як знаряддя вчинення злочину. Більше 30 % хуліганства також вчиняються з використанням зброї чи інших знарядь.

Різноманітні знаряддя та засоби використовувались злочинцями для

досягнення злочинного результату на всіх етапах розвитку суспільства. Рівню розвитку людської цивілізації відповідав і рівень розвитку злочинності, зокрема, з використанням різних знарядь та засобів вчинення злочину. З розвитком науки і техніки з'явились нові знаряддя та засоби вчинення злочину, які становлять більш істотну небезпеку у порівнянні з традиційними знаряддями та засобами вчинення злочину, які використовувались злочинцями в минулому.

Якісно змінилась і озброєна злочинність, яка становить загрозу інтересам суспільства і держави. Можливість застосування зброї масового знищення в кримінальних цілях вже є реальністю.

Значення знарядь та засобів вчинення злочину:

- є складовими елементами при формуванні таких інститутів Загальної частини КК України, як незакінчений злочин та співучасть у злочині;

- відносяться до фактичних обставин злочину, що відображає їх роль при реалізації об'єктивної сторони низки складів злочину передбачених Особливою частиною КК України;

- необхідність включення знарядь та засобів до диспозицій відповідних кримінально-правових норм обумовлюється тією обставиною, що їх використання при вчиненні злочину істотно підвищує його суспільну небезпечність;

- важливою видається і необхідність визначення понять знарядь та засобів вчинення злочину, які традиційно розглядаються наукою кримінального права як єдине поняття.

Таким чином, врахування знарядь та засобів вчинення злочину, аналіз їх особливостей мають істотне значення в процесі кваліфікації діяння, в тому числі – при розмежуванні злочинів, і, як наслідок, для правильного застосування кримінального закону.

Яворська В. Г.

к.ю.н., доц., завідувач кафедри права
Львівського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП»

Стельмах А. Ю.
студент другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності 081 «Право»
Львівського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП»

ПРИЧИНИ ВИНИКНЕННЯ КОРУПЦІЇ

При аналізі проблем, які на сьогодні наявні у світі одразу виділяємо існування корупції, що проявляється в усіх галузях життя людини – освіта, медицина, підприємництво, державне управління, національна безпека, правоохоронна.

Корупція впливає на економіку загалом, не даючи їй розвиватися, а країну стримуючи у реформах, які при високому рівні корупції не проводяться.

Міжнародне співробітництво при наявності корупції здійснювати важко, адже однією з умов такого співробітництва завжди виступає якісна та ефективна протидія корупції. В країні з високим рівнем корупції права та свободи людини належним чином не дотримуються.

Найбільше явище корупції поширене у перехідних країнах, які переживають економічну кризу. В такому випадку економічна криза сприяє зростанню корупції, а поширення корупції – зростанню економічного занепаду в державі. Якщо такий процес вчасно не зупинити проведенням у державі правильної та ефективної антикорупційної політики, то внаслідок цього можемо виявити загрозу національній безпеці держави.

Постає логічне запитання часу виникнення корупції в цивілізації

загалом. На думку закордонних науковців корупція як вияв злочинної поведінки стара, як саме людство [1]. Загалом, виникнення корупції відбулось понад 3000 років назад. Проте, саме поняття дещо відрізнялось від того, що зараз розуміємо під корупцією в законодавстві.

Цікаво, що корупція існує не відокремлено, а поряд із владою, зокрема органами державної та місцевої влади. Вчені доводять ідею, що корупція пов'язана корупції з управлінським апаратом [2, с. 22]. У зв'язку з цим, потрібно при розробленні антикорупційної політики звернути увагу на недоліки в роботі органів державної влади та місцевого самоврядування, які потрібно вчасно усунути для зменшення проявів корупції.

Корупція виникла із самим зародженням цивілізації, коли відбувався перерозподіл благ та виникли такі поняття, як подарунок і підношення, що згодом при їх зловживанні утворили корупційні прояви в первісних людей. Причому, майже одразу корупція проявилась при можливості отримати певне майно внаслідок статусу, який певна особа займала у племені. Особи з високим соціальним статусом у племені отримували підношення і завдяки цьому заохочувались перші прояви корупції в суспільстві. Сам факт надання підношень схвалювався всім племенем вважався правильним та заохочувався, тому перейшов у корупцію з часом.

Таким чином, виявляємо в первісному суспільстві такі ознаки корупції:

- отримувалась вигода у вигляді підношення;
- вигода отримувалась за статусом у племені, тобто таким особам, які здійснювали керівні функції;
- вигода могла бути у різному вигляді;
- заохочення підношення та морального схвалення;

- здійснення підношення перейшло від звичаю у традицію, тобто поширилось.

Виникнення корупції часто пов’язують із Стародавньою Грецією, Римом, Єгиптом, Вавилоном, Індією.

Корупція поширилась в той період, коли функції управління відокремились [3, с. 382]. З’явились інтереси в людей, що могли бути забезпечені тільки при схваленні такого управління.

Для визначення правової природи явища корисно проаналізувати історію його виникнення та розвитку. Так само із виникненням корупції варто зрозуміти виникнення цього явища та заходи протидії йому в різних країнах.

Таким чином, корупція з’явилась ще у стародавніх державах, набула засудження або схвалення, за вчинення корупційних правопорушень передбачалось значні покарання, подекуди до смертної кари. Проте, корупція продовжувала поширюватися, навіть до згадок про зайняття посад керівництва державою за допомогою корупції.

Список використаних джерел

1. Barnick K., Braemer J., Ludwig J. Korruption – (kleine) Geschichte der Bestechung. 2007. URL : http://anstageslicht.wordpress.com/2007/09/17/korruption–%E2%80%93–kleinegeschichte–der–bestechung//

2. Государственная служба: комплексный подход : учебник / отв. ред. А. В. Оболонский. Москва : Изд–во «Дело» АНХ, 2009.

3. Поляков М. М. Научно-теоретический анализ видов и форм деяний, имеющих коррупционное содержание. *Известия Тульского государственного университета. Экономические и юридические науки*. 2010. № 1-2. С. 382-387.

Яворська В. Г.
к.ю.н., доц., завідувач кафедри права
Львівського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП»

Тяжкун М. Л.
студентка другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності 081 «Право»
Львівського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП»

ПОНЯТТЯ МІЖНАРОДНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА ПРИ ЗДІЙСНЕННІ ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЙНИМ ПРАВОПОРУШЕННЯМ

Правильна організація запобігання та боротьби з корупцією уявляється можливою тільки при наявності міжнародної взаємодії, яка проявляється у взаємодопомозі країн та створенні міжнародних організацій. Згідно із статтею 9 Конституції України чинні міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, є частиною національного законодавства України [1, с. 135].

За посередництвом значної кількості міжнародних організацій приймається велика кількість міжнародних договорів, які потім покращують антикорупційну політику.

Важливим документом, який здійснює правове регулювання боротьби з корупцією Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції.

У статті Конвенції вказано її цілі:

а) сприяння вжиттю й посиленню заходів, спрямованих на більш ефективне й дієве запобігання корупції та боротьбу з нею.

Вже понад сто п'ятдесят років увага держав прикута до вдосконалення заходів боротьби з корупцією. З цією метою створюються

міжнародні організації, проводяться зустрічі та конференції, розробляються пропозиції до законодавства, здійснюється контроль з боку підприємницької діяльності.

б) заохочення, сприяння та підтримка міжнародного співробітництва й технічної допомоги в запобіганні корупції та в боротьбі з нею, зокрема в поверненні активів.

Повернення активів на даний момент є актуальним питанням, яке уособлює виконання завдань кримінального процесуального законодавства. Збільшення такої актуальності пояснюється постійним збільшенням корупційної загрози, а отже обсягу коштів, які втрачаються в країні при значному поширенні корупції.

в) заохочення чесності, відповідальності й належного управління громадськими справами й державним майном.

Звичайно при наявності повної чесності всіх учасників правових відносин можна запобігти поширенню корупції повністю або частково. Наголос зроблено на відповідальності та належному керівництві майном, адже саме при управлінні майном прослідковуються зловживання корупційного характеру [2].

Загальновідомий факт небезпечності корупційної злочинності протягом багатьох років значно підсилюється міжнародним характером таких правопорушень.

У Кримінальному процесуальному кодексі України в статті 542 передбачено поняття міжнародного співробітництва, що являє собою вжиття потрібних заходів для надання міжнародної правової допомоги через надання документів, здійснення певних процесуальних дій, видачі осіб, які вчинили кримінальне правопорушення, передачі осіб, перейняття кримінального переслідування, передачі засуджених осіб та виконання вироків. Допускається інші варіанти міжнародної співпраці при здійсненні

кримінального провадження [3].

Звертаємо увагу, що міжнародна співпраця передбачає такі види за КПК:

- надання документів. В цьому випадку мається на увазі документи, в яких фіксується кримінальне правопорушення, відомості про особу правопорушника та свідків правопорушення;

- процесуальні документи проведення здійснення певних процесуальних дій, включається протоколи затримання, проведення слідчих дій в іноземній країні, адже певні слідчі дії можна проводити тільки зразу після затримання, наприклад обшук підозрюваного, а інші слідчі дії важко провести;

- видачі осіб, які вчинили кримінальне правопорушення. Видається особа при наявності умов, передбачених КПК з метою повного та об'єктивного притягнення до кримінальної відповідальності;

- передачі осіб іноземній країні з певною метою;

- перейняття кримінального переслідування, якщо в країні, в якій особу затримали неможливо продовжувати досудове слідство з певних підстав;

- передачі засуджених осіб та виконання вироків.

Під міжнародною правовою допомогою у КПК вказано здійснення спеціалізованими органами певної країни процесуальних дій, які потрібні з метою проведення досудового слідства, судового провадження чи виконання вироку, який ухвалений в суді закордонної країни чи міжнародною судовою установою [3].

В науковій літературі триває дискусія з приводу визначення співпраці при протидії злочинності та міжнародної правової допомоги, що певним чином взаємовідносяться між собою у значенні.

Список використаних джерел

1. Попов Г. В. Міжнародно-правове регулювання взаємодії у сфері запобігання і протидії корупції. *Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика)*. 2012. № 1 (27). С. 135-142.

2. Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції від 31 жовт. 2003 р. / URL : http://zakon2. rada. gov. ua/laws/show/995_c16. (дата звернення 28.09.2020).

3. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13 квітня 2012 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2013. № 9-13. Ст. 88. URL : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/4651-17. (дата звернення 28.09.2020).

Яворська В. Г.
к.ю.н., доц., завідувач кафедри права
Львівського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП»

Шандигаєва К. Р.
студентка другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності 081 «Право»
Львівського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП»

ЗМІСТ ПОНЯТТЯ ПІДКУПУ В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРАВІ

Завдяки працям науковців вже з'ясовано, що кримінально-правовий інститут відповідальності за підкуп з'явився в Україні саме внаслідок виконання державою взятих на себе міжнародно-правових зобов'язань. Проблема імплементації міжнародно-правових актів у внутрішнє законодавство, у тому числі й кримінальне, є надзвичайно складна по своїй суті, тому що самі ці акти в основі рекомендацій виходять з положень кримінального права США, Англії та Континентальної Європи, а тому їх механічне відтворення у внутрішньому законодавстві небажане [1, с. 16].

Такі раніше згадані юридичні конструкції, потребують значно більше часу для усвідомленої імплементації у правову систему України. У тлумачних словниках вид означає: об'єднання однорідних об'єктів у межах одного класу за певною спільною ознакою; підрозділ, що об'єднує низку предметів, явищ за спільними ознаками і входить до складу загальнішого вищого розділу [2].

Специфікою підкупу завжди є наявність мінімум двох зацікавлених сторін. З одного боку, – це корумпатор, що ініціює виникнення таких корупційних відносин. Така поведінка може характеризуватися активністю та діями, що виражаються у схилянні іншої сторони до бажаної для корумпатора поведінки шляхом обіцянки, пропозиції, прохання чи

вимагання неправомірної вигоди або ж її надання з відповідною метою.

З іншого – у межах корупційних відносин, корупціонер – це особа, яка особисто не ініціює відповідної корупційної поведінки, натомість може приймати пропозицію, обіцянку неправомірної вигоди чи одержує неправомірну вигоду. В цьому контексті таку поведінку можна з певними застереженнями назвати «умовно пасивною», поведінкою-відповіддю на активні дії корумпатора.

Міжнародно-правові документи, які врегульовують питання відповідальності за поведінку, яка охоплюється поняттям «підкуп» починають одержувати популярність та набувати все більшого наукового та практичного значення не лише своє законодавче впровадження а й наукове осмислення. Так, В. Н. Кубальський зауважив, що під підкупом як злочином міжнародні антикорупційні конвенції розуміють не лише дії по даванню-одержанню хабаря, але й обіцянку, пропозицію неналежної переваги. У науковій літературі все частіше з’являються спроби уніфікованого розуміння поняття «підкуп».

Як зазначають вчені, підкуп на даний час є найбільш популярною та найбільш поширеною формою корупційної поведінки в Україні, не лише у публічному, але й приватному секторах економіки й управління, і це у свою чергу дуже істотно перешкоджає Україні на її шляху до європейської інтеграції, розбудови дійсно правової держави, формування оновленого громадянського суспільства. У національному кримінальному законодавстві підкуп ніколи не позиціонувався як окреме кримінальне правопорушення, що є дуже дивним.

Уточнення самого змісту поняття «підкуп» у кримінальному законодавстві України, на думку С. В. Якимової, сприяє удосконаленню практики його застосування, а також формуванню ефективніших кримінально-правових засобів протидії цьому виду корупційного

правопорушення [3, с. 231]. Отже, конкретно на даному етапі дослідження, є всі підстави цілком обгрунтовано вважати , що враховуючи зміни до кримінального законодавства України, які були прийняті Верховною Радою України 18 квітня 2013 року, словник кримінально-правових понять доповнився новим для кримінального права поняттям «підкуп».

Підкуп став вже доволі традиційним поняттям для вітчизняної кримінально-правової доктрини, в якій він позиціонується, як спосіб підбурювання до вчинення злочину, або як спосіб вчинення передбаченого Особливою частиною Кримінального кодексу України діяння, хоча ні в науці, ні в судовій практиці так і не було досягнуто згоди щодо розуміння сутності правопорушень, пов'язаних із підкупом. На даний момент вже виокремився корупційний підкуп, специфічними особливостями якого є предмет, засоби та кримінально-правові наслідки вчинення. Терміни, що так часто вживаються у тексті закону про кримінальну відповідальність, однозначно повинні мати однаковий зміст, особливо тоді, коли таке поняття набуває легального характеру, а з іншого – законодавець встановлює низку ознак, які притаманні виключно корупційному підкупу, що позбавляє можливості розглядати його як універсальне поняття. Такі обставини переважно ігноруються.

Саме поняття ніколи не виступало як самостійний предмет дослідження, хоча тільки з цих позицій, особливо у сучасних умовах, і можна виявити спільні риси та особливості підкупу у межах тих чи інших кримінально-правових конструкцій. Дуже важливо звернути увагу й ще на одну обставину, яка після реформування розділу XVII Особливої частини КК України набула принципового значення. Раніше самим суб'єктом посадового злочину визнавалася виключно посадова (службова) особа (крім дачі хабаря), то тепер закон не тільки розширює коло таких суб'єктів, а й намагається виокремити зловживання певними повноваженнями у

самостійні 6 статті КК України, диференціюючи, кримінальну відповідальність за різні види корупційного підкупу. Важливо розуміти не тільки саму суть поняття, але й його визначення, яке наведене у кримінальному кодексі це умисна пропозиція, обіцянка або надання особою неправомірної вигоди за вчинення або не вчинення певних дій на користь особи, яка підкуповує, або на користь інших осіб.

При цьому обов'язково треба зазначити, що у ст. 27 та ст. 386 КК України врахований тільки активний підкуп. Науковці, які досліджували відповідні форми підкупу навіть не думали про те, що підкуп це родове поняття і використовувати його у законі як позначення активної поведінки як мінімум не послідовно. Висновок можна зробити такий, що поняття «підкуп» у кримінальному праві України до відповідних змін у кримінальне законодавство визначався практично однаково у всіх чотирьох випадках його застосування і не у теорії, ні на практиці не викликав різночитань та проблем із застосуванням.

Поняття «підкуп» у кримінальному праві одержало вже статус «родового поняття», яке охоплює суспільно небезпечну, протиправну поведінку, пов'язану із «пропонуванням-обіцянкою-наданням» неправомірної вигоди з однієї сторони та «прийняттям пропозиції-обіцянки та одержанням» неправомірної вигоди – з іншої. Передумовою використання терміну «підкуп» як власне родового поняття, можна вважати й таку, зокрема, позицію. Загалом підкуп можна трактувати кожного разу по-різному, але при цьому його зміст не буде змінюватись – вкрай важливо розуміти.

Зараз підкуп остаточно перетворився стараннями законодавців на самостійне кримінальне правопорушення, формами об'єктивної сторони якого виступають: 1) пропозиція; 2) обіцянка; 3) надання; 4) прийняття пропозиції; 5) прийняття обіцянки; 6) одержання неправомірної вигоди;

7) прохання її надати; 8) прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди поєднані з її вимаганням. Також часто у професіональній літературі обґрунтовувалася позиція, згідно з якою не можуть розглядатися як підкуп пропозиція, обіцянка або надання неправомірної вигоди, які відбулися у зв'язку з вимаганням такої вигоди.

Для встановлення сутності посередництва у хабарництві необхідно звернути увагу на те, що аналіз хабарництва у науці кримінального права здійснюється у межах таких підходів: хабарництво охоплює нерозривно пов'язані між собою злочини (одержання хабара, давання або пропозиція хабара, провокація хабаря); одержання, давання і посередництво у хабарництві є особливою формою вчинення одного й того ж злочину; давання хабара визначається особливим випадком співучасті в одержанні хабара, виділений законодавцем в окремий склад злочину з огляду на важливість такої співучасті. Такий підхід реалізує кримінально-правове положення, згідно яким, одержання хабара неможливе без його давання і навпаки [4, с. 120-121].

Отже, у чинному кримінальному законодавстві України підкуп вже почав розглядатися як спосіб вчинення тих чи інших злочинів, але на відміну від попередніх кримінальних кодексів він вже позиціонується і як окреме кримінальне правопорушення. Не дивлячись на те, що підкуп у КК України фактично набув статусу самостійного кримінально-караного діяння, у сучасній літературі він, як і раніше, переважно визначається як спосіб вчинення злочину [5, с. 205; 6, с. 90], чому, вірогідно, сприяють положення абз. 5 ст. 1 Закону України «Про запобігання корупції», які обіцянку, пропозицію чи надання неправомірної вигоди пов'язують з метою схилити особу, зазначену у частині першій ст. 3 цього Закону, до протиправного використання наданих службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей.

У підсумку, це дає змогу багатьом дослідникам при з'ясуванні сутності поняття підкупу у межах однієї статті КК використовувати положення інших статей, наприклад, при визначені підкупу у межах ч. 1 ст. 3693 врахувати зміст статей 368-3, 368-4 та 370 КК [6, с. 914]. У зв'язку з цим постає питання про те, чи є спосіб формою реалізації діяння або самостійною ознакою об'єктивної сторони складу злочину. У теорії кримінального права компромісу як такого з цього питання ще досі не досягнуто. Одні схильні вважати, що спосіб вчинення злочину є невіддільним від самої злочинної дії, тобто є її органічною частиною [7, с. 211], а інші думають навпаки, стверджуючи, що саме виходячи з етимологічного змісту терміну «спосіб» та враховуючи положення чинного законодавства і функціональне значення цього явища, під способом слід розуміти самостійну ознаку, яка сприяє, надає допомогу основному діянню [8, с. 249].

З цього вже випливає, що підкуп-спосіб та підкуп-діяння не є тотожними поняттями, а їх ознаки не є взаємозамінними. Більше того, взаємозамінними не можуть визнаватися й ознаки двох підкупів-діянь, якщо за своєю кримінально-правовою природою вони є різнорідними злочинами (передбачені різними розділами Особливої частини КК) і жодним чином не пов'язуються з спільними ознаками (поняттям неправомірної вигоди, ознаками об'єктивної сторони, ознаками суб'єкта тощо), хоча ця обставина подекуди ігнорується навіть самим законодавцем.

Перш за все звертає на себе увагу та обставина, що відповідно до ст. 1 Закону України «Про запобігання корупції» особа, яка вдається до обіцянки, пропозиції чи надання неправомірної вигоди діє з метою схилити іншу особу до протиправного використання наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей.

Тому у межах підкупу-діяння ст.ст. 160, 354, 368, 368-3, 368-4, 369, 369-2) пропозиція або обіцянка неправомірної вигоди повинна розумітися нами, як вже закінчений злочин. У зв'язку з цим можна не погодитися з висловленою у літературі думкою про те, що саме підкуп, зокрема передбачений ст. 354 КК України, нам слід вважати закінченим з моменту вчинення його суб'єктами кореспондуючих дій, тобто тільки тоді, коли пропозиція неправомірної вигоди була прийнята відповідними суб'єктами [9, с. 169-170], яка теж є наслідком змішування різних видів підкупу – підкупу-підбурювання і підкупу-діяння.

Законодавець вже уніфікував термінологію кримінального законодавства в частині криміналізації поведінки, яка прямо пов'язана з даванням-одержанням неправомірної вигоди відповідними суб'єктами кримінально-протиправної діяльності: термін «комерційний підкуп» замінено на «підкуп»; термін «хабар» у ст.ст. 368, 369 КК України замінено на термін «неправомірна вигода»; а ст. 370 одержала не тільки нову назву «Провокація підкупу», а й відредаговану диспозицію, аналіз якої дає остаточні підстави для висновку про те, що поняття «підкуп» у кримінальному праві одержав статус «родового поняття», яке охоплює суспільно небезпечну, протиправну поведінку, пов'язану з «пропонуванням-обіцянкою-наданням» неправомірної вигоди з однієї сторони та «прийняттям пропозиції-обіцянки та одержанням» неправомірної вигоди – з другої.

Отже, можна зробити висновок, що на основі дослідження можемо резюмувати таке: 1) установлена кримінальна відповідальність за підкуп цілком відповідала потребам суспільства того періоду, в якому діяв той чи інший нормативно-правовий акт; 2) проведена періодизація досліджуваних законодавчих актів, яка не є єдиною й може варіюватися. Проблема підкупу як суспільно-небезпечного явища властива практично всім

періодам людської історії й потребує ретроспективного розгляду. У сучасних умовах дедалі більшої актуальності набувають наукові дослідження історичних аспектів підкупу, урахування яких підвищить ефективність правозастосовної діяльності.

Таким чином, є конкретні підстави вважати, що сучасне кримінальне законодавство України та тенденції його розвитку підтверджують справедливість висновку про те, що кримінальне право України одержало новий інститут – кримінальної відповідальності за підкуп, а термін «підкуп» можна використовувати як такий, що позначає родове поняття.

Список використаних джерел

1. Андрушко П. П. Проблемы имплементации положений Конвенции ООН и Совета Европы относительно борьбы с коррупцией в уголовное законодательство Украины и РФ и их учет судебной практикой и доктриной уголовного права. Конституционные основы уголовного права : материалы I Всероссийского конгресса по уголовному праву, посвященного 10-летию Уголовного кодекса Российской Федерации. Москва : ТК Велби, 2006. С. 4-17.

2. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод., доповн. та СД) / уклад. і гол. ред. В. Т. Бусел. Київ ; Ірпінь : ВТФ «Перун», 2009. 1736 с. URL : http://www.twirpx.com/file/137222/.

3. Коміссарчук Ю. А., Якимова С. В. Підкуп за кримінальним законодавством України. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. Серія юридична. 2014. № 4. С. 230-240.

4. Горбачев Д. М. Кримінально-правова оцінка посередництва у хабарництві. Теоретичні та прикладні проблеми сучасного кримінального права : матеріали II міжнар. наук.-практ. конф. (м. Луганськ, 19-20 квіт.

2012 р.) / упоряд. : Є. О. Письменський, Ю. Г. Старовойтова ; МВС України, Луганський державний університет внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка. Луганськ : РВВ ЛДУВС ім. Е.О. Дідоренка, 2012. С. 120-124.

5. Малинин В. Б., Парфенов А. Ф. Объективная сторона преступления. Санкт-Петербург : Юридический центр Пресс, 2004. 301 с.

6. Курс уголовного права. Общая часть. Т. 1: Учение о преступлении / под ред. Н. Ф. Кузнецовой, И. И. Тяжковой. Москва : Зерцало, 1999. 592 с.

7. Овод К. К. Кримінально-правова характеристика підкупу працівника підприємства, установи чи організації (ст. 354 КК України) : дис. … канд. юрид. наук : 12.00.08. МВС України, Харківський національний університет внутрішніх справ. Харків, 2017. 207 с.

8. Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо посилення відповідальності за порушення виборчих прав громадян : Закон України від 14 жовтня 2014 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2014. № 45. Ст. 2045.

9. Шапиев С. М., Биктагиров Р Т, Шапиев А. С. Участники избирательного процесса: статус, полномочия, ответственность. Грозный : ФГУП «ИПК «Грозненский рабочий», 2011. 336 с.

10. Кохан Г. В. Явище політичної корупції: теоретико-методологічний аналіз : монографія. Київ : НІСД, 2013. 232 с.

Яворська В. Г.
к.ю.н., доц., завідувач кафедри права
Львівського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП»

Яцків І. І.
студент другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності 081 «Право»
Львівського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП»

ПОНЯТТЯ ТА ВИДИ КЛАСИФІКАЦІЇ ЗЛОЧИНІВ ПРОТИ ВЛАСНОСТІ

Для покращення розуміння злочинів проти власності потрібно визначити вили злочинів проти власності, які класифікуються за різними напрямками. Класифікації злочинів проти власності пропонують видатні вчені (Ф. Лист, І. Я. Фойницький, А. А. Жижиленко).

Підставами класифікацій можуть бути важливі для злочинів проти власності характеристики. Злочини проти власності класифікуються за особливостями предмета злочину, формою заволодіння майном, за формами вини (умисел чи необережність), суб'єктом вчинення злочину проти власності, за мотивами злочину проти власності, за ступенем тяжкості вчиненого злочину (передбачено в статті 12 Кримінального кодексу України), з урахуванням відмінностей їх об'єктивних та суб'єктивних ознак (між викраденням, грабежем, розбоєм, пошкодженням чи знищенням майна, з урахуванням особливостей їх складів) [1, с. 37, 46-48].

Універсальною класифікацією в кримінальному праві є класифікація за ступенем тяжкості вчиненого злочину. Вказана класифікація вказана у статті 12 Кримінального кодексу України. Вона застосовується до певного злочину Особливої частини Кримінального кодексу шляхом перевірки

санкції певної статті за ступенем тяжкості, вказаним у цій статті. Таким чином безпомилково можна перевірити всі злочини за ступенем тяжкості. Відповідно до класифікації за ступенем тяжкості злочини проти власності поділяються на різні види.

Визначальною рисою класифікації за ступенем тяжкості злочинів є її простота у застосуванні, яка доступна, як фахівцям у галузі права, так і студентам. У зв'язку із цим, обираючи підходи до класифікації, фахівці кримінального права віддають перевагу тим, що, на їх думку, цілком відповідають потребам системного розуміння й засвоєння законодавчого матеріалу [2, с. 370-442].

Проте, крім такої загальної класифікації, для кваліфікації злочинів проти власності наявні специфічні класифікації. Злочини проти власності наділені відмінними рисами (зокрема, способом вчинення, мотивом і метою посягання), саме за такими характеристиками потрібно визначити внутрішню класифікацію, оскільки вони є притаманними для певних, порівняно самостійних видів злочинів. Так, найбільш значущим і водночас дискусійним є поділ злочинів проти власності на корисливі та некорисливі [3, с. 6]. Мотив та мета вчинення злочину є вагомим чинником для класифікації. Звичайно, у злочинах проти власності важливим, проте не єдиним є корисливим мотив. Передбачається можливе поєднання мотивів злочину залежно від кваліфікації злочинів проти власності.

Спочатку проаналізуємо, які злочини проти власності належать до корисливих відповідно до мотиву. Це такі злочини крадіжка, грабіж, розбій, вимагання, шахрайство, привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем, заподіяння майнової шкоди шляхом обману або зловживання довірою, привласнення особою знайденого або чужого майна, що випадково опинилось у неї. Мотив, тобто внутрішнє спонукання особи в таких злочинах проти

власності завжди корисливий, відрізняється об’єктивна сторона вчинення злочину, тобто як саме він вчинений.

В останній період часу, у зв’язку із збільшенням поширеності корисливих злочинів проти власності в літературі все частіше можна зустріти думки про значне посилення корисливості в структурі загальної криміналізації суспільства, вказавши прикмети сьогодення. Серед основних ознак осучаснення корисливої злочинності фахівці виділяють такі [4, с. 57-65]:

1) злочини проти власності поєднуються з технічними засобами, інтернет ресурсами;

2) зростання вчинення злочинів проти власності неповнолітніми особами та латентності цих злочинів.

В останні десятиліття корислива злочинність використовує інтелектуальні та високотехнологічні засоби [5, с. 10]. Це пояснюється декількома причинами: використання технічних засобів полегшує вчинення злочинів проти власності, покращує можливості їх приховання, сприяє латентності вчинення злочинів.

Список використаних джерел

1. Кривоченко Л. Н. Класифікація злочинів за ступенем тяжкості у Кримінальному кодексі України : монографія. Київ : Юрінком Інтер, 2010. 120 с.

2. Кримінальне право (Особлива частина) : підручник / за заг. ред. О. О. Дудорова, Є. О. Письменського. Луганськ : Еталон-2, 2012. Т. 1. 780 с.

3. Фойницкий И. Я. Курс уголовного права. Часть Особенная. Посягательства личные и имущественные. 5-е изд. Санкт-Петербург : Тип. М. М. Стасюлевича, 1907. 442 с.

4. Литвак О. Про причини зростання злочинності та умови, що цьому сприяють. *Віче*. 1997. № 11. С. 57-65.

5. Шакун В. Влада і злочинність. Київ : Пам’ять століть, 1997. 226 с.

ЗМІСТ

Лелик Л. І. Вступне слово…….…... **3**

Граб М. І., Бавдис Ю. Б. Криміналістична профілактика крадіжок особистого майна пасажирів залізничного транспорту України……. **4**

Граб М. І., Войтюк А. М. Довічне позбавлення волі за законодавством з найдавніших часів…….. **9**

Граб М. І., Дмитриченко В. В. Загальні засади кримінальної відповідальності за прийняття пропозиції, обіцянки одержання неправомірної вигоди……... **15**

Граб М. І., Пак М. М. Правова думка щодо небезпечної продукції та випуск її на ринок України…….. **19**

Граб М. І., Перій П. С. Концептуальні засади співучасті у кримінальному праві…… **24**

Граб М. І., Питель В. В. Загальна характеристика простого вбивства……. **29**

Граб М. І., Сабадош М. І. Загальна характеристика бюджетної сфери як суть цільового використання бюджетних коштів……. **34**

Граб М. І., Тулайдан В. В. Криміналістична характеристика нецільового використання бюджетних коштів, виділених на роботу з відходами……..... **38**

Задорожна М. І. Громадянське суспільство і децентралізація…… **44**

Лепех Ю. С., Галас І. М. Правова характеристика виконання ухвал у цивільному процесі України органами державної виконавчої служби та приватними виконавцями…… **51**

Лепех Ю. С., Гіс О. О. Загальнотеоретичні аспекти захисту прав нотаріусів органами влади та управління…….. **57**

Лепех Ю. С., Костушевич Р. В. Нотаріальні акти у системі правових актів…… **64**

Лепех Ю. С., Котович О. А. Особливості судового розгляду справ про адміністративні правопорушення……. **68**

Лепех Ю. С., Шмілик Х. В. Загальнотеоретичні аспекти захисту права на житло органами влади та управління…….. **75**

Мельниченко Б. Б. Проблеми та перспективи формування інституту публічної служби в Україні……. **80**

Мельниченко Б. Б., Карпа Ю. І. Особливості дефініції «корупція».... **84**

Мельниченко Б. Б., Кубай Р. Б. Іноземний досвід запобігання та протидії корупції: висновки для України……... **88**

Мельниченко Б. Б., Стрихар А. І. Децентралізація влади: теоретико-правові аспекти……... **92**

Оліховська М. В., Ануфрієв В. О. Основні аспекти та сучасний стан корупції в Україні……. **95**

Оліховська М. В., Герасимчук Ю. О. Загальна характеристика і компетенція митних органів України……. **105**

Оліховська М. В., Лимар Р. І. Адміністративно-правові відносини у сфері діяльності митних органів України як підвид правових відносин……. **114**

Оліховська М. В., Саранцева В. Б. Державні антикорупційні інституції в Україні: структура, функції та заходи боротьби…….. **121**

Оліховська М. В., Соломенюк А. М. Особливості митного регулювання в країнах Європейського Союзу…….. **130**

Павлюк Н. М., Застріжна О. М. Міжнародно-правовий захист трудових прав жінок……. **139**

Павлюк Н. М., Кустрьо Р. Р. Правова природа договору комерційної концесії…… **147**

Павлюк Н. М., Лучка М. М. Правові традиції і звичаї України у формуванні моральних засад діяльності адвокатури……..... **155**

Павлюк Н. М., Мухарська А. Р. Міднародні та європейські стандарти права на відпочинок……..... **159**

Пришляк Г. Я., Балущак С. Р. Визначення проблеми корупційних правопорушень в Україні та шляхи їх подолання……. **166**

Пришляк Г. Я., Вовчанський А. В. Визначення проблем та шляхи їх подолання щодо правового режиму цінних паперів в України…..... **170**

Пришляк Г. Я., Гончарук О. С. Співпраця України з іншими державами у боротьбі з контрабандою…….. **174**

Пришляк Г. Я., Дахович І. І. Проблеми та перспективи розвитку відносин України і СОТ……... **179**

Пришляк Г. Я., Іваненко Ю. Р. Проблеми правового регулювання біржової діяльності в Україні……. **182**

Пришляк Г. Я., Ільницький М. І. Проблеми правового регулювання діяльності спеціальних (вільних) економічних зон в Україні…… **186**

Пришляк Г. Я., Кузь М. Д. Проблемні питання у співпраці органів державно-виконавчої влади з органами місцевого самоврядування…… **190**

Пришляк Г. Я., Павлик Ю. Ю. Міжнародні проблеми щодо контрабанди культурних цінностей та визначення шляхів їх подолання……... **194**

Пришляк Г. Я., Пристанська С. В. Проблеми розгляду індивідуальних трудових спорів у Європейському суді з прав людини та юридична відповідальність за невиконання рішень……. **198**

Пришляк Г. Я., Райта Р. А. Практичні засади співвідношення правоохоронної та правозахисної діяльності в Україні……... **201**

Пришляк Г. Я., Стахів О. І. Перспективи розвитку співробітництва України з Європейським Союзом як регіональними міжнародними організаціями у митній сфері……..…. **204**

Пришляк Г. Я., Фариняк М. С. Проблемні питання у виникненні митних органів…….. **207**

Пришляк Г. Я., Шмигель Н. І. Удосконалення правового регулювання матеріальної відповідальності сторін трудового договору…… **210**

Пришляк Г. Я., Ясків Н. Б. Проблеми визначення, укладення та неоднозначності законодавчих положень щодо форми договору поставки…… **213**

Яворська В. Г., Андрейко М. Я. Історія питання змішаної форми вини в кримінальному праві…… **218**

Яворська В. Г., Вінтоняк Б. М. Міжнародні норми, які передбачають кримінальну відповідальність за підкуп особи, яка надає публічні послуги…… **224**

Яворська В. Г., Кащишин Р. І. Визначення поняття корупції в історії права…….. **227**

Яворська В. Г., Павлів Р. О. Поняття та ознаки корупції…… **234**

Яворська В. Г., Прончак Ю. Д. Потреба в тлумаченні кримінального закону…….. **244**

Яворська В. Г., Секіріна О. В. Значення знарядь та засобів вчинення злочину…… **246**

Яворська В. Г., Стельмах А. Ю. Причини виникнення корупції……. **248**

Яворська В. Г., Тяжкун М. Л. Поняття міжнародного співробітництва при здійсненні протидії корупційним правопорушенням…… **251**

Яворська В. Г., Шандигаєва К. Р. Зміст поняття підкупу в кримінальному праві…… **255**

Яворська В. Г., Яцків І. І. Поняття та види класифікації злочинів проти власності…… **264**

Львівський інститут Приватного акціонерного товариства «Вищий навчальний заклад «Міжрегіональна Академія управління персоналом» є відокремленим структурним підрозділом Міжрегіональної Академії управління персоналом.

Рівень якісного науково-педадогічного складу, постійний розвиток навчально-методичного забезпечення, матеріально-технічна база закріпили за Інститутом провідне місце серед вищих навчальних закладів Львівщини.

У тематиці наукових досліджень Інституту особливе місце посідає пошук нових знань у розв'язанні проблем побудови систем управління людськими ресурсами на різних рівнях.

Сучасний розвиток Львівського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП» зорієнтований на підготовку не тільки професійних, а й насамперед всебічно розвинених, мобільних фахівців, здатних працювати в умовах постійних змін. Важливе значення тут має залучення студентів до спільних з викладачами наукових досліджень. Їх результати подаються та обговорюються на науково-практичних конференціях.

Випускники Львівського інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП» отримують диплом державного зразка відповідного освітньо-кваліфікаційного рівня та диплом, оформлений згідно міжнародних норм, що дає можливість продовжувати навчання та працювати за кордоном.

Львівський інститут

Приватне акціонерне товариство «Вищий навчальний заклад

«Міжрегіональна Академія управління персоналом»

79058, м. Львів, вул. Гетьмана Мазепи, 29

тел. (0322) 24-91-23, 94-00-81, тел./факс (0322) 94-00-81

web-site: li-maup.edu.lviv.ua

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

«ПРОБЛЕМИ ДЕРЖАВОТВОРЕННЯ В УКРАЇНІ – 2020. АНТИКОРУПЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ»

Матеріали доповідей та статей

Наукового семінару до дня спеціаліста-правника

(м. Львів, 8 жовтня 2020 року)

Матеріали видруковані в авторській редакції

Голова організаційного комітету
В. Г. Яворська

Упорядники: *В. Г. Яворська, Т. О. Попович*

Підписано до друку 02.11.2020 р.
Формат 60х84/16. Папір офсетний.
Гарнітура Times New Roman.
Тираж 100 прим. Зам. 32

Надруковано у Львівському інституті
ПрАТ «ВНЗ «МАУП»
79058, м. Львів, вул. Гетьмана Мазепи, 29
www.li-maup.edu.lviv.ua